

Dünya Gıda Günü 2009

**Gıda Egemenliği:
21. Yüzyılın Ayıbı Açlık
SEMPOZYUMU**

**16 Ekim 2008
ANKARA**

ISBN-978-9944-89-786-0

HAZIRLAYAN

TMMOB ZİRAAT MÜHENDİSLERİ ODASI

Karanfil Sk. 28/12 Kızılay / ANKARA

TEL: (0312) 444 1 966 FAKS: (0312) 418 51 98

www.zmo.org.tr zmo@zmo.org.tr

BASIM

Özdoğan MATbaa Yayın Hed. Eşya San. Tic. Ltd. Şti.

MATbaacılar Sitesi 558. Sokak No:29 İvedik OSB

Yenimahalle ANKARA

TEL: (0312) 395 85 00

1000 Adet Basılmıştır. Eylül 2009

İÇİNDEKİLER

AÇILIŞ KONUŞMALARI	5
<i>Mehmet BESLEME/KMO Başkanı</i>	7
<i>Dr. Gökhan GÜNAYDIN/ZMO Başkanı</i>	11
<i>Mehmet SOĞANCI/TMMOB Başkanı</i>	21
<i>Prof. Dr. Cemal TALUĞ/A.Ü. Rektörü</i>	25
<i>Cevdet SELVİ/CHP Gen. Başk. Yard.</i>	27
<i>Zeki SEZER/DSP Genel Başkanı</i>	31
KAMUOYUNA ÇAĞRI	35
<i>Türkiye Tarımını Çökertmenin Bir Aracı Olarak Tigem'in Özelleştirilmesi</i> <i>Prof. Dr. Mustafa KAYMAKÇI/E.Ü.Z.F Zootečni Böl. Öğr.Ü.</i>	
I. OTURUM:GIDA EGEMENLİĞİ	43
<i>GIDA EGEMENLİĞİNİN SOSYO POLİTİK VE EKONOMİK GÖRÜNÜMLERİ</i>	45
<i>Prof. Dr. Korkut BORATAV/(Emekli Öğretim Üyesi)</i>	
<i>KÜRESELLEŞME SÜRECİNDE GIDA SORUNU</i> <i>ÇEVRE ÜLKELER VE KÖYLÜLÜK</i>	49
<i>Ergin YILDIZOĞLU/Cumhuriyet Gazetesi Londra Tem.</i>	
<i>GIDA EGEMENLİĞİNİN BESLENME VE SAĞLIK BOYUTU</i>	55
<i>Prof. Dr. Kenan DEMİRKOL/İ.Ü.Çapa Tıp Fak.Öğr. Ü.</i>	
<i>GIDA EGEMENLİĞİNİN YÖNETSEL BOYUTU</i>	61
<i>Prof. Dr. Birgül AYMAN GÜLER/A.Ü. SBF Öğr. Ü.</i>	
<i>TARTIŞMA BÖLÜMÜ</i>	65
II. OTURUM: TÜRKİYE AÇLIKTAN NASIL KORUNUR ? (Tarafların Gıda Egemenliğine Bakışı)	69
<i>ÜRETİCİLER VE GIDA EGEMENLİĞİ</i>	71
<i>Hatice ÜNAL/Türkiye Ziraat Odaları Birliği</i>	
<i>GIDA SANAYİCİLERİ VE GIDA EGEMENLİĞİ</i>	81
<i>Ömer Faruk BERKSAN/KAR Şirk. Topl. Başk.</i>	
<i>TÜKETİCİLER VE GIDA EGEMENLİĞİ</i>	87
<i>Turhan ÇAKAR/Tüketici Hakları Derneği Genel Başkanı</i>	
<i>DÜNYA GIDA KRİZİ VE TÜRKİYE'YE YANSIMALARI:</i> <i>TÜRKİYE AÇLIKTAN NASIL KURTULUR?</i>	93
<i>Doç. Dr. Erdoğan GÜNEŞ/A.Ü.Z.F. Tarım Eko.Böl.</i>	
<i>KAMUNUN GIDA EGEMENLİĞİNE BAKIŞI</i>	103
<i>İzzet ÖLMEZ /TKB Koruma ve Kontrol Genel Müdürlüğü</i>	
<i>MESLEK ÖRGÜTLERİNİN GIDA EGEMENLİĞİNE BAKIŞI</i>	113
<i>Dr. Gökhan GÜNAYDIN/ZMO Başkanı</i>	
<i>TARTIŞMA BÖLÜMÜ</i>	119

AÇILIŞ KONUŞMALARI

Mehmet BESLEME
Kimya Mühendisleri Odası Başkanı

Siyasi partilerimizden DSP Genel Başkanı, sayın CHP Başkan Yardımcısı, sayın Rektörüm, sevgili Birlik Başkanım, ODA'mızın değerli yöneticileri, sevgili meslektaşlarım, genç arkadaşlarım; uzun süredir Ziraat Mühendisleri Odası ve ODA'mızca Dünya Gıda Günü kapsamında ortaklaşa düzenlediğimiz bu etkinliğin dördüncüsüne hoş geldiniz der, Kimya Mühendisleri Odası adına hepinize saygılarımı sunarım.

Bildiğiniz gibi bu yılki Sempozyum konumuz, ülkemiz ve dünya için olmazsa olmaz önem arz eden gıda egemenliği ve bu anlamda 21. yüzyılın ayıbı diye tanımladığımız açlık konusu olacak.

Sevgili arkadaşlar, değerli katılımcılar, öncelikle iki tane veriyi sizlerle paylaşarak konuşmama başlamak istiyorum. Dünya Bankası'nın kendi söylemlerine göre, son 3 yılda dünyadaki gıda fiyatlarında yüzde 83 bir artış var. Yine Birleşmiş Milletler verilerine baktığımızda bugün dünyada 800 milyonun üzerindeki insan yatağa aç girmektedir.

Dünyada yaşanan açlık ve yetersiz beslenmenin nedeninin kesinlikle üretim yetmezliği olmadığını düşünüyoruz. Bu üretimin ve tüketimin adil paylaşılmadığı şeklinde tanımlanıyor bizim tarafımızdan. Öyle ki ülkemiz insanının yüzde 20'si yoksulluk sınırında, yetersiz beslenmeyle karşı karşıya, yine ülkemiz insanının yüzde 8.5'i de verilere göre açlık sınırı altında yaşamaktadır.

Bunun nedenleri ve gıda egemenliği üzerinden çok fazla uzatmadan birkaç şey de söylemek istiyorum. En belirleyici olan tarım ya da gıda üretiminin tekelleştirilmesi ya da şirketleştirilmesi diye algılıyorum. Birçok konuda olduğu gibi, hemen hemen her alanda olduğu gibi ne yazık ki dünyamıza sayısı 5 ya da 10'u geçmeyen çokuluslu şirketler hakim. Bu şirketler dünyanın doğrudan egemeni ve gıda, yani temel besin ihtiyacı olan gıdamızı da rant alanlarına dönüştüyorlar. Birkaç tane kısa örnek vereceğim, başkanlarım beni tamamlayacak biliyorum zaten.

Bu şirketlerden 6 tanesi dünya tahıl ticaretinin yüzde 85'ini elinde tutuyor. Yine 8 tane şirket dünya kahve satışlarının yüzde 60'ını kontrol ediyor. Sayısı 6'yı geçmeyen uluslar arası şirket dünyadaki mısır, pirinç, buğday, soya veya buna benzer gıdayı hakimiyet alanları altında tutuyorlar ve tamamını ele geçirmek için de büyük savaşlar veriyorlar.

Ya bu şirketler ya da onların yerli taşeronları aracılığıyla, yüzlerce belki de sayıları binleri bulan marka altında kendilerini ulusumuzdan da gizlemeye çalışıyorlar. Dünyanın gıda kontrolünü ellerinde tuttuklarını da maskeleye çalışıyorlar.

Hatta bununla kalmayıp, kendi tekellerini pekiştirmek için gerek gelişmiş ülkeler aracılığıyla, gerek Dünya Bankası, IMF, Dünya Ticaret Örgütü gibi kuruluşlar aracılığıyla da en acımasız uygulamaları hayata geçirmek noktasında ülkemize dayatmada bulunuyorlar. 1980'den sonra başlayan ama özellikle 58 ve 59. mevcut AKP hükümeti tohumculuktan, toprak ve tarım, tarım sigortaları ve lisanslı depoculuk gibi yasalarla, bunun somut örnekleriyle ülkemiz gıda güvencesini ne yazık ki tehdit etme noktasındaki politikalara imza atmaktan çekinmiyorlar. Ülkemizde tarım ve gıdanın piyasalaştırılması, doğal kaynaklarımızın sermayenin sınırsız ve kuralsız kullanımına açılması bu yasalarla da hız kazanıyor.

Sadece yasal düzenlemeler değil tabii uzun süredir ülkemizde yaşanan özelleştirmeler, gıda alanındaki mevcut kamu kuruluşlarının ya niteliksizleştirilmesi, işlevsizleştirilmesi veya tasfiyesi yine bu anlamda çalışma yapan kamu iktisadi teşekküllerimiz, yabancı sermaye veya onların yerli işbirlikçilerine peşkeş çekilebiliyor. Bu sadece köylülerimizi değil, aynı zamanda kentlilerimizi de yoksullaştırıyor ve doğal olarak açlığa her gün biraz daha fazla yakınlaştırıyor.

8

Bunlardan bir diğeri, gıda egemenliğini tehdit ettiğini düşündüğümüz şey GDO diye tanımlanan genetiği değiştirilmiş organizmalar. 10 yıla yakın süredir ülkemizde hiçbir sınırlama getirmeden gıda işletmelerinde ve halkın önüne besin maddesi olarak genetiği değiştirilmiş organizmaların sokulmasında hiçbir sakınca görülmedi. Bizler, yani hepimiz tüketiciyiz, tüketiciler her gün biraz daha fazla hazır çorbadan, domatese, buğdaya, bebek mamlarından şekerli içeceklere kadar genetiğiyle oynanmış bu ürünlerle baş başa bırakılmak durumunda kalıyor. Bir taraftan ülkemizin biyoçeşitliliğini tehdit eden bu organizmalar tohumlar üzerinden, diğer taraftan da tüketici sağlığını bence bu anlamda tehdide maruz bırakmak noktasında hiçbir sakınca görülüyor.

Sempozyum konu başlığımız bu yılki gıda egemenliği. Aslında biraz bunu da konuşmak gerekiyor. Ziraat Mühendisleri Odası Başkanımız da burada, ziraat mühendisleri arkadaşlarımız gibi kimya mühendisleri olarak da biz kesinlikle biz gıdaya ulaşmanın temel bir hak olduğunu düşünüyoruz. Gıda maddelerinin borsalarda satılabilir bir meta olmadığını düşünüyoruz. İlk defa 1996 yılında geçen dönemki sempozyuma katılan arkadaşlarımız hatırlayacaktır, aramızda da bulunan via campasina tarafından dile getirilen gıda egemenliği kavramına kesinlikle sahip çıkıyoruz. Ve bunun ulusların ve halkların kendi tarım, hayvancılık, depolama ve gider gibi kaynakları belirleme ve yönetme hakkı olarak tanımlıyoruz. Halkımızın sağlıklı, kültürel açıdan uygun ve sürdürülebilir gıdaya ulaşma hakkını savunuyoruz. Yine doğru ve yeterli beslenmede gıdanın çeşitliliğinin çok önemli olduğunu söylüyor, bunun ancak yerli çiftçi, yerel tarım, yerli üretim ile mümkün olabileceğini düşünüyoruz.

Sevgili arkadaşlar, halkların gıda egemenliği hakkı kesinlikle ellerinden alınamaz ve devredilemez bir haktır. Bu eksende, insan yaşamında dolayısıyla besin kaynaklarından yani gıdadan daha önemli bir şey yoktur. Tehditlerden bir tanesi yine Ziraat Mühendisleri Odası ile Kimya Mühendisleri Odamızın yaptığı bir çalışmayı anımsatarak dillendirmeye çalışayım; biyoyakıt teknolojisi yani tarım enerjisi diye tanımladıkları şey. Bu da gıda egemenliği önünde emperyalizmin oyunlarından birisi olarak görülebiliyor.

Kısacası her meslek, ülkesi için, halkı için, insanı için vardır. Kimya mühendisleri, ziraat mühendisleri arkadaşları gibi kesinlikle gıdanın, hayvan sağlığının ve çevrenin olmazsa olmaz olduğunun bilinci içinde davranmaya devam edeceklerdir.

Yine gıda egemenliğini savunan ülkelerin kesinlikle gıda emperyalizmine, dünya gıda hegemonyasına karşı çıkmaktan başka şanslarının olmadığını da söylemek sanıyorum abartılı olmayacaktır.

Sonuç olarak benden sonrakilere de söz bırakmak adına söylüyorum, kesinlikle gıda egemenliği ulusumuzun ve ülkemizin ve halkların gıda egemenliğini sağlayabilmesi için özellikle IMF, Dünya Bankası, Dünya Ticaret Örgütü gibi ülkemiz tarımı ve kırsal yaşamı üzerindeki genel düzenleyici işlem yapma yetkisini reddetmek durumundayız. Bununla birlikte Avrupa Birliği kapsamında ortak tarım veya gıda politikası diye dillendirilen Türkiye'nin tarım ve gıda sektörünün piyasalaştırılması anlamına gelen her türlü neoliberal yasalara karşı çıkılmalıdır. Köylü ve tüketiciden yana olan yasalar doğrudan bence yürürlüğe girmelidir.

Tarım ve gıda konulu yükseköğrenim, üretici ve biz mühendislerin, teknik elemanların bağımsız bir tarım, besin modeli altında dayanışma içinde çalışması için kesinlikle zemin yaratılmak zorundadır. Ülke ihtiyaçlarına göre yerli ekim, yerli üretim ve istihdama yönelik yeniden yapılandırmanın sağlanması gerekir. Planlamacı, öngörülü, kesinlikle yatırımcı köylü ve mühendis ve hatta tüketiciyi alan, hepsinin omuz omuza çalışabileceği bir organizasyona acilen ihtiyaç vardır. Üreticiden tüketicie doğru bir besin zincirinin kurulabilmesi, emek eksenli ve dayanışmayı artırıcı yeni bir yapı, ülkemiz insanı için, ülkemiz tarımı için, kırsal hayat için, tüketici için, kısacası yaşamımız için olmazsa olmaz önceliğimizdir.

Sevgili Arkadaşlar,

Neredeyse her yıl gelenekselleştirdiğimiz bu sempozyumumuzda Ziraat Mühendisleri Odası başta olmak üzere emeği geçen herkese saygılarımı sunuyorum. Açlıkla buluşmamak üzere özellikle bazıları bugün aramızda olan siyasi partilerimize çok iş düştüğünü belirterek, konuşmamı tamamlıyor, Sempozyumun ülkemizin geleceğine katkı sağlanması umudu ile hepinize KMO adına saygılarımı sunuyorum.

Dr. Gökhan GÜNAYDIN
Ziraat Mühendisleri Odası Başkanı

Demokratik Sol Partinin çok değerli Genel Başkanı, Cumhuriyet Halk Partisi'nin çok değerli Genel Başkan Yardımcısı, Ankara Üniversitesi'nin sayın Rektörü, Birliğimizin sevgili Başkanı, Kimya Mühendisleri Odası'nın Başkanı, Gıda Mühendisleri Odası'nın Yönetim Kurulu üyeleri, çok değerli arkadaşlar, çok değerli dostlar, meslek insanları, değerli meslektaşlarım ve basınımızın seçkin temsilcileri, bugün hem ülkemiz için, hem de dünya için son derece önemli bir konuyu ele almak için toplanmış bulunuyoruz. 16 Ekim bir kutlama günü değildir, çünkü 1970'li yıllarda sevgili Akın ÖZDEMİR'in söylediği gibi, toprağı aç, insanı aç, hayvanı aç bir ülkede kutlama yapılmaz. Biz ne yapmak durumundayız? Biz bir kere mühendis olarak, meslek adamı olarak, "Okumuş adam halktan yanadır" lafını doğru çıkaracak şekilde önce bir sorun saptamalıyız, sonra bu sorunun kaynaklarını hem uluslararası ölçekte, hem ulusal ve yerel ölçekte ortaya koymalıyız ve eğer halktan yana bir çıkış yolu bulabiliyorsak, bunu kuvvetle önermeliyiz.

Halktan yana çıkış yolu ne demek? Öncelikle üreticiden ve üreticiyle beraber mutlaka tüketiciden yana, elbette doğadan, dostluktan, dayanışmadan yana bir çıkış yolu aramak zorundayız. Dostluktan ve dayanışmadan yana olan yolumuza biz 5 yıl evvel başlamıştık, bunun 4 yılını Kimya Mühendisleri Odası ile birlikte yürüdüğük, tabii yanımızda Gıda Mühendisleri Odası da vardı. Bugünkü sempozyumumuzu kimya ve ziraat mühendisleri odaları birlikte düzenliyor. Ankara Üniversitesi Rektörlüğü, Tüketici Hakları Derneği ve Gıda Dernekleri Federasyonu da bizlerle beraber yani meslek insanları burada, üniversite burada ve sektör burada. Gıda Mühendisleri Odası yanımızda değil, kararlarına saygı duyuyoruz, bu sene ayrı yapmaya karar verdiler ama kararlarının doğru bir karar olmadığını düşünüyorum. Bunu da bir aydın namusu içinde belirtmem gerekir.

İkinci eksik kim? İkinci eksik, herkesin kolaylıkla fark edebileceği gibi Tarım ve Köyişleri Bakanlığı. Arkadaşlar hiç şüphenez olmasın ki, her zamanki gibi bu yıl da gerekli çağrılarını, gerekli yöntemlere uyararak sonuna kadar yaptık. Tam 2.5 ay evvel sayın Bakana bu toplantı davetimizi gönderdik. 5 yıldır olduğu gibi bu yıl da Tarım ve Köyişleri Bakanı bizim toplantımıza katılmıyor. Ve ben her sene hep aynı şeyi söylüyorum. Bir Tarım Bakanı sektörün tüm aktörlerinin yan yana geldiği bir toplantıya neden katılmaz? En iyimser mazeret, yapacak çok daha önemli işleri olduğudur. Ama görüyoruz ki

yaptıkları ve “çok daha önemli olan şeyler” tarım sektörünü iyi bir noktaya getirmemiş. O halde en iyisini biz biliriz mantığının bir şey ifade etmediğini görüyoruz. Gelsinler buraya ki belki biz onlardan bir şey öğreniriz ve belki büyük ihtimalle onlar da meslek insanlarından bir şeyler öğrenirler. Ama tabi asıl çözümlenmeyi şöyle yapmalıyız: Bu toplantılara katılmıyorlar, çünkü hem söyleyecek sözleri yok hem de söylenecek sözlere cevapları yok. En önemlisi bu. Ben bu değerlendirmeler içinde bir kez daha kendini bakanlık odalarına kapatan bir yönetim anlayışının bu memlekete hayır getirmediğini saptayarak sözlerime devam etmek istiyorum.

Değerli arkadaşlar Mehmet Başkan gerçekten son derece nitelikli bir şekilde açıkladı, Türkiye’de çok ciddi bir gıda güvenliği sorunu var. Şimdi Türkiye açısından meseleye bir bakalım.

Tablo 1. Türkiye nüfusunun yıllara göre değişimi

Sayım Yılları	Kırsal nüfus		Kentsel nüfus		Toplam nüfus Sayı
	Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)	
1927	10 342 391	75.8	3 305 879	24.2	13 648 270
1940	13 474 701	75.6	4 346 249	24.4	17 820 950
1950	15 702 851	75.0	5 244 337	25.0	20 947 188
1960	18 895 089	68.1	8 859 731	31.9	27 754 820
1970	21 914 075	61.6	13 691 101	38.4	35 605 176
1980	25 091 950	56.1	19 645 007	43.9	44 736 957
1985	23 798 701	47.0	26 865 757	53.0	50 664 458
1990	23 146 684	41.0	33 326 351	59.0	56 473 035
1997	22 179 676	35.3	40 630 430	64.7	62 810 111
2007	20 838 397	29.5	49 747 859	70.5	70 586 256

Kaynak :TÜİK, Genel Nüfus Sayımı, Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Nitelikleri, 1990, 2000, Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi 2007 Nüfus Sayımı Sonuçları

Tablo 1 üzerinde çok şey konuşabileceğimiz bir tablodur ama birkaç küçük konu belki daha öne çıkabilir. 1980 yılında arkadaşlar bu memleketin nüfusu 44 milyon dolayında. Aradan yaklaşık 28 yıl geçmiş ve bugün nüfusumuz 72 milyon dolayında. Öyle bir ülkede yaşıyoruz ki, aramızda kalan dönemde, her yıl neredeyse 1 milyon kişi nüfusa eklenmiş. O halde Türkiye’de hem nitelik, hem de nicelik olarak insanı doyurmak çok yakıcı bir sorundur. Bırakın dışsattımcı kalmayı, kendine yeterliliğinizi koruyabilmek için bile en azından bu nüfus artış hızının üzerinde bir tarımsal üretim artış hızını yakalayabilmeniz lazım.

Mehmet Başkan altını çok güzel çizdi, dünyada bugün 850 milyon insan aç ve gene hepimiz biliyoruz ki bu açlık üretim eksikliğinden değil, efektif talep yaratılamamasından kaynaklanıyor. Yani parası olmayana gıda ürünü satmayan ve açlıktan ölmesini seyreden bir dünya düzeni ile karşı karşıyayız.

Peki bunun Türkiye’ye yansması farklı mı? Hepimiz biliyoruz ki arkadaşlar bugün bu ülkede nüfusun üçte biri yani en az 20 milyon kişi mutlak yoksulluk sınırında yaşıyor. Başka bir deyişle eğer dışarıdan yardım almaz ise karnını doyuramayacak durumda. Peki bu Türkiye’nin iktisat düzeninin olağan

seyri midir? Hayır. Çünkü Türkiye'nin üretimden kopartılması ve yurttaşın yediği gıdadan yoksun hale getirilmesi Türkiye'de yürütölmekte olan siyasal projenin aslında bir parçasıdır. Bu proje, insanları önce yoksullaştırıp, sonra her türlü istismara açık konuma getirmekte ve arkasından bağımlılaştırılmaktadır. O halde gıda güvencesi kavramını, gıda güvenliği kavramını ve bunların yerine aslında ikame edilmesi gereken gıda egemenliği kavramını yalnızca tarıma ve benzer meslek disiplinlerine özgü bir sorun olarak görmemek, Türkiye'nin ekonomik ve sosyal politik tüm alanlarına ilişkin önemli ve ortak bir oldu olarak görmek lazım.

Tablo 2: Seçilmiş bitkisel ürünlerin üretiminde değişim (bin ton)

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Buğday	21 000	19 000	19 500	19 000	21 000	21 500	20 010	17.234	17.782
Arpa	8.000	7.500	8.300	8.100	9.000	9.500	9.551	7.307	5.923
Çeltik	350	360	360	372	490	600	696	648	753
Mısır	2 300	2 200	2 100	2 800	3 000	4 200	3 811	3.535	4.274
Mercimek	280	460	500	485	480	520	580	508	106
Nohut	548	535	650	600	620	600	552	505	518
Fasulye	230	225	250	250	250	210	196	154	155
Şeker Pancarı	18 821	12 633	16 523	12 623	13 517	15 181	14 452	12.415	15.488
Pamuk (kütölü)			2.541	2.345	2.455	2.240	2.550	2.275	1.820
Tütün	200	145	153	112	133	135	98	75	100
Ayçiçeği	800	650	850	800	900	975	1.118	854	992
Patates	5 370	5 000	5 200	5 300	4 800	4 090	4.397	4.228	4.197
Soğan	2 200	2 150	2 050	1 750	2 040	2 070	1 765	1.859	2.007
Kavun-Karpuz	5 805	5 795	6 395	5 950	5 575	5 795	5 571	5.458	5.752
Domates	8 890	8 425	9 450	9 820	9 440	10 050	9 855	9.945	10.985

Kaynak : DİE ve TÜİK verileri, muhtelif yıllar

Türkiye acaba üretim noktasında ne yapıyor? Yılda 18.5 milyon ton buğday üretirsek, bu Türkiye nüfusuna yeter. Ancak Tablo 2'den görüyoruz ki son 2 yılda Türkiye 17.2 ve 17.8 milyon ton buğday üretimi ile en çok övündüğü-müz tahılda bile dışa bağımlı bir noktaya oturmuştur. Bu yalnızca 2007 ve 2008'in kuraklıklarıyla açıklanabilecek bir nokta da değildir. Çünkü aşağı yukarı bir çeyrek yüzyıl boyunca Türkiye'deki tahıl üretiminin verimlilik ve maliyet sorunlarını çözmek için hiçbir kalıcı adım atılmamıştır.

Bir zamanlar dünya lideri olduğumuz bakliyatta, okyanus ötesinden Kanada Türkiye'ye ihracat yapıyor. Bugün Toprak Mahsulleri Ofisi, Kanada mercimeğini dağıtmakla görevli bir kuruluş haline getirilmiştir. Kırmızı mercimekte, nohutta, fasulyede lütfen yalnızca 2007 ve 2008'in üretim düşüşlerine bakmayın ve rakamları tümüyle takip edin. Görüyoruz ki Türkiye bırakın nüfus artış hızının üzerinde bir tarımsal üretim artış hızını yakalamayı, çoğu zaman ya sabit, ya negatif dengeye giden üretim hızlarında kalmıştır.

2000'li yılların başında 18 milyon ton ürettiğimiz şeker pancarını 15 milyon tonlara geriletmişiz. 200 bin tonluk tütün üretimimizin yarısı bugün yok ve artık tütün fabrikalarının yerine British American Tobacco'ya ait olan fabri-

kalar var. Bu fabrikaların çoğunun çok yakın bir gelecekte kapandığında taniş olacaksınız. Tıpkı artık Teksas Pacific Company'ye ait olan Tekel'in içki fabrikalarının birer birer kapandığı gibi... Bu Anadolu'nun can damarlarını kesmek anlamına geliyor!

Türkiye'de anlamlı üretim artışı olan tek ürünün mısır olduğunu kaydedelim ve mısırdaki Türkiye'nin 4.2 milyon tonluk rakamları ile aşağı yukarı kendine yeter bir noktaya geldiğini ya da 400-500 bin tonluk ithalat gereğinin, geçmişteki 2 milyon tonluk ithalat gereğine göre daha düşük bir rakam olduğunu görelim.

Patatese bakınız arkadaşlar, Türkiye 5.2 milyon ton patates üretiyorken, bugün 4.1 milyon ton patatesi ancak üretebiliyor.

Tablo 3 : Hayvan Varlığı ve Hayvansal Üretimde Değişim

	Büyükbaş Hayvan (bin baş)	Küçükbaş Hayvan Koyun (bin baş)	Kümes hayvanı (bin adet)	Süt (bin ton)	Et (bin ton)	Piliç eti (bin ton)
1980	15.894	48.630	58.584	5.472	204	
1985	12.466	42.500	61.046	9.670	412	
1990	11.377	40.553	96.676	9.617	507	163
1995	11.789	33.791	129.015	10.602	415	282
2000	10.761	28.492	258.168	9.794	491	643
2001	10.548	26.972	217.575	9.496	436	615
2002	9.804	25.174	245.776	8.409	421	696
2003	9.789	25.431	277.533	10.611	367	872
2004	10.069	25.201	296.876	10.679	447	877
2005	10.526	25.304	317.497	11.108	409	937
2006	10.871	25.616	349.402	11.952	439	918
2007	11.037	25.475	272.910	12.329	577	1.068

Kaynak: TÜİK

1980-2008 değerlendirmemize devam edelim. Türkiye'de nüfus hızla artmış ama Tablo 3'de de görüldüğü gibi, çeyrek yüzyıl içerisinde büyükbaş hayvan varlığımızın 5 milyonunu, küçükbaş hayvan varlığımızın da neredeyse 25 milyonunu kaybetmişiz. Türkiye böyle modernleşiyor, hayvan sayısı azalıyor ve Türkiye modernleşiyor (!)...

Kümes hayvanlarında bir artış var, çünkü kanatlı sektörü mülkiyet yapısı itibarıyla diğer üretim sektörlerinden tümüyle farklılaşmış durumda.

Türkiye'de insanların yeterli süt tüketebilmesi için çok daha fazla üretim gerekiyor, 12 milyon ton sütü ancak üretiyor bu ülke. Ama ürettiği sütte ciddi somatik hücre ve bakteri sayısı fazlalığı var. Dolayısıyla bu alandaki kalite standartlarının çok uzağında bir üretim var. Tabii buradaki tartışmayı hemen "Geride kalan sütü de çokuluslu şirketlerin havuzuna itelim, böylece kalite artsın" diye kurmak yerine, küçük üreticiye yönelik basit pastörizasyon teknikleri ve soğuk zincirle sağlıklı bir üretim sistemi oluşturmak için çalışmalıyız. Yeni çocuğu olmuş ve 1 litre süt alamayacak ailelerin evinin

kapısına her sabah taze ve ücretsiz 1 litre süt bırakmak ancak bizim önerdiğimiz bir süt sektörü yapısı ile yaşama geçebilir.

Tablo 4: Yıllara Göre Tarım Ürünleri Dış Ticareti (Uluslararası Standart Sanayi Sınıflamasına göre, Bin Dolar)

Yıl	İhracat	İthalat	Denge
1996	2.153	2.166	-13
1997	2.354	2.417	-63
1998	2.357	2.125	232
1999	2.058	1.649	409
2000	1.659	2.123	-464
2001	1.976	1.409	567
2002	1.754	1.703	51
2003	2.121	2.535	-414
2004	2.542	2.757	-215
2005	3.329	2.801	528
2006	3.481	2.902	579
2007	3.725	4.641	-916
2008*	2.173	4.631	-2.458

Kaynak:TÜİK *Ocak-Ağustos arası kapsamaktadır

Tablo-4'te dış ticaret rakamlarını görüyorsunuz. Sabahlara kadar tarım üzerine konuşabilirsiniz ancak kendine yeterlilik üzerine konuşuyorsanız, tablo bu. Türkiye aşağı yukarı son 10 yıldır tarım ürünleri dış ticaretinde, 500 milyon dolar pozitif ya da negatif bir denge içerisinde olmuş. Geçtiğimiz yıl 1 milyar dolara yakın açık vermişiz. Yani sattığımız tarım ürünü hammadde-sinden 1 milyar dolarlık daha fazla tarım ürünü hammadde-si satın almışız. Bu senenin Ocak-Ağustos rakamı 2.5 milyar doları gösteriyor. Kendimize yeter olduğunu sandığımız tarım sektörü yılda yaklaşık 2.5 milyar dolar ilave kaynak aktarımı olmazsa, kendi insanını doyuracak, gıda sektörü için hammadde temin edecek bir durumda değil. Bugün 9 milyon ton olarak ürettiğimiz yemin, 4.5 milyon tonunu dışarıdan alıyoruz. Böylesi bir tablo, kabul edilebilir bir tablo değildir.

Tablo 5: İthalat Bileşenleri

İthalat (Bin Dolar)	2007	2008	Artış(%)
Hayvansal, bitkisel katı ve sıvı yağlar	490	1.224	149,6
Hububat	712	1.608	125,8
Yağlı tohum ve meyveler	623	1.162	86,7
Gübreler	640	1.090	70,2
Tütün ve tütün mamulleri	211	274	29,7

İthalat bileşenlerine baktığımız zaman yağlara 1 milyar dolar, hububata 1.5 milyar dolar, gübreye 1 milyar dolar, tütün ve tütün mamullerine 250 milyon dolar ödediğimizi görüyoruz. Bunların hangisi bu topraklarda yetişmeyecek ürünlerdir? Bunların hangisi doğru tarım politikaları uygulandığı zaman Türkiye ekonomisine katkı sağlayacak alt sektörler değildir?

Tablo 6: İhracat Bileşenleri

İhracat (Bin Dolar)	2007	2008	Artış(%)
Yenilen sebzeler	599	648	8.2
Yenilen meyveler	1 310	1 449	10.6
Hububat	49	12	-73.7
Yağlı tohum ve meyvalar	81	107	32.5
Hayvansal, bitkisel katı ve sıvı yağlar	246	439	78.1
Şeker ve şeker mamulleri	190	234	22.8
Tütün ve tütün mamulleri	314	360	14.5
Pamuk, pamuk ipliği, pamuklu mensucat	1 003	1 165	16.1

Biraz da ihracatın bileşimine bakalım: Türkiye'nin ihracatının neredeyse meyve sebzedden ibaret olduğunu ve tekstil endüstrisinin bu ihracatı desteklediğini görüyoruz. Burada tekstil konusunda konuşulacak çok şey var. Düşük, ucuz emek üzerinden yürüyen ve çevreyi kirleten bir sektördür tekstil ve bölgesel asgari ücret tartışmaları içerisinde daha az para vererek tekstil işçisi bulalım diye, Türkiye'de bugün bakanlık yapan insanlar sermayenin sesini sürekli dillendirmektedirler.

16

Girdiler üzerine sizi sıkmadan birkaç rakam vermek istiyorum. Aşağıdaki tablolardan da gördüğümüz gibi son 1 yıl içerisinde gübre fiyatlarına gelen zam yüzde 80 ile yüzde 180 arasında değişiyor. Üreticinin cebinden çıkan para bu kadar artıyor.

Tablo 7: Gübre Fiyatları

GÜBRE FİYATLARI (YTL/Kg)	Ağustos'07	Ağustos'08	% Artış
Amonyum Sülfat(%21N)	0,38	0,8	110,5
Amonyum Nitrat(%26N)	0,34	0,65	91,2
Amonyum Nitrat(%33N)	0,42	0,75	78,6
Üre	0,63	1,3	106,3
DAP	0,75	2,1	180,0
Kompoze 20-20-0	0,53	1,35	154,7

Mazot fiyatları yılbaşından bu yana yüzde 40 civarında artmış. Sayın Başbakan; "Türkiye petrol üreten bir ülke değil, mecburuz biz dışarıdaki fiyatlara göre fiyat belirlemeye" diyor. Bakın arkadaşlar, Türkiye'de 1.5 lira bile değil rafineri fiyatı mazotun, üzerine koyduğunuz ÖTV ve KDV ile siz bu mazotun fiyatını 3 YTL ve üzerine çıkartıyorsunuz. Başka bir deyişle mazota gelen her zam, aslında hükümetin üreticinin elinden dolaylı vergi olarak aldığı para miktarını artırıyor. Böyle bir yapı var orta yerde.

Tablo 8: Mazotta Fiyat Oluşumu

Rafineri fiyatı	1.414
Nakliye+bayi payı	369
ÖTV	934,5
KDV (%18)	423
Pompa fiyatı	3.140

*TÜPRAŞ son 1 yıldır rafineri fiyatı açıklamamaktadır. Söz konusu veriler, Türkiye Akaryakıt Bayileri Petrol ve Gaz Şirketleri İşveren Sendikası'ndan alınmıştır.

Türkiye'de 11.5 milyar litre mazot tüketiliyor, bunun 3-3.5 milyar litresini üretici tarımda tüketiyor. Bu 3-3.5 milyar litre mazotun ÖTV ve KDV'sinden alınan dolaylı vergiyi hesapladığınızda 5 milyar YTL ediyor. Bu 5 milyar YTL aynı zamanda tarım sektörüne ayrılan toplam bütçe olan 5.3 milyar YTL ile aşağı yukarı aynıdır. Bu ne anlama geliyor? Tarım sektörüne aktardığınız bütçe büyüklüğünü yalnızca mazot üzerindeki dolaylı vergi ile geri alıyorsunuz. Yani Türkiye'de tarım bırakın desteklenmeyi, açıkça vergilendiriliyor.

Üreticinin böylesine daha çok para harcamak zorunda olduğu bir üretim sürecinde peki destekler ne oluyor. Tablo 9'da bize açıkça sömürüyü gösteriyor. Geçen yıldan bu yana bazı desteklerde 1 krş'luk artış oldu. Yanlış duymadınız, 1 krş'luk artış. Geçen sene 5.15 YTL olan fındık fiyatı, bu sene 4 YTL açıklandı. Geçen sene 9 Temmuz'da açıklanmıştı, bu sene 1 Eylül'de açıklandı. Ve bugün fındık Karadeniz'de 2 liranın altında tüccar tarafından kapatılıyor. Bu müthiş bir emek sömürsünün Anadolu'nun bütün kasabalarında ve köylerinde nasıl açıkça ve sistemli olarak sürdürüldüğünün fotoğrafıdır...

Tablo 9: Destekleme Primleri (Yeni kuruş/ Kg)

	2006	2007	2008
Kütlü pamuk	29	29	30
Sertifikalı pamuk	34.8	34.8	36
Soya, kanola, aspir	22	22	23
Sertifikalı soya	26.4	26.4	27.5
Yağlık ayçiçeği	20	20	21
Zeytinyağı	11	20	21
Dane mısır	6.7	2.0	4.0
Buğday	3.5	4.5	5.0
Arpa, yulaf, çavdar	2.5	3.5	4.0
Çeltik	6.0	9.0	10
Nohut, mercimek, kuru fasulye	-	-	10

Bu tablo elbette bir sonuç yaratacak. Bu tablo tarımın çözülmesi sonucunu yaratacak. 1998’de 9 milyon kişi tarım sektöründe istihdam edilirken, bugün bu rakam 5.6 milyon kişiye düşmüştür.

Tablo 10: Toplam ve Tarımsal İstihdam (1000 kişi)

Yıllar	Toplam İstihdam	Tarımsal İstihdam	Tarımın Payı, %
1998	21.779	9.039	41,5
1999	22.048	8.856	40,2
2000	21.580	7.769	36,0
2001	21.524	8.089	37,6
2002	21.354	7.458	34,9
2003	21.147	7.165	33,9
2004	21.791	7.400	34,0
2005	22.046	6.493	29,5
2006	20.954	5.713	27,3
2007	21.189	5.601	26,4

Kaynak: TÜİK

18

Köylerinden, çiftlerinden, çubuklarından ayrılan insanlar, örneğin kentlerde sağlıklı barınma koşulları altında fabrikalarda çalışıp, otellerde çalışıp karınlarını doyurabiliyorsa bu bir gelişmedir. Başka bir deyişle bugünkü tarımsal üretimi aslında elbette daha az nüfusla ve daha çok teknoloji katkısıyla sürdürebiliriz. Ama soru şu, bizim acaba sanayi ve hizmetler sektörümüz istihdam emebiliyor mu, yoksa buradan kopan yurttaşlarımız işsizler ordusuna mı katılıyorlar? Hepimizin yakıcı olarak fark ettiği gibi, bu arkadaşlarımız kentlerin varoşlarında kendilerine dağıtılacak kömür yardımlarıyla, gıda yardımlarıyla, bir siyaset projesinin aleti ediliyorlar. Dolayısıyla bu tabloyu yine kendiliğinden olan bir tablo olarak okumak son derece yanlıştır. Hele bugünkü küçük üreticiliği tamamen tasfiye edelim ve sermaye egemen bir tarım yapısı kuralım tartışmaları bu tablonun üzerine tam olarak oturmaktadır.

Eğer burada bir Tarım Bakanlığı yetkilisi olsaydı, tarım sektöründeki Gayri Safi Milli Hasıla’nın nasıl 50 milyar dolarlara çıkarılacağını anlatırdı bize. Bunu düzeltmekten bıktık ama söylemekten hiç bıkmadılar. Suni dolar fiyatları üzerinden hesapladığınız zaman böyle bir tablo gerçekten ortaya çıkıyor. Ama rakam şudur, Türkiye’nin bugün tarımda ürettiği Gayri Safi Milli Hasıla 2001 kriz yılında üretilenin arkasındadır. Sabit fiyatlarla hesapladığınız zaman rakam böyle kendisini gösteriyor.

Tablo 11: Sabit Fiyatlarla GSYH ve Tarım Gelişme Hızları

YIL	1. DÖNEM		2. DÖNEM		3. DÖNEM		4. DÖNEM		YILLIK	
	GSYH	TARIM	GSYH	TARIM	GSYH	TARIM	GSYH	TARIM	GSYH	TARIM
2006	5,9	-3,2	9,7	0,4	6,3	0,2	5,7	6,3	6,9	1,3
2007	8,1	-5,1	4,1	-1,2	3,3	-8,2	3,6	-10,9	4,6	-7,2
2008	6,7	2,6	1,9	-3,5					4,2*	-1,5*

Tablo 11’de dönemsel büyümeler yer alıyor. 2007 ve 2008’i bir tarafa bırakalım, diyelim ki sulama yatırımları yapılmadı, o eksiklikleri de görmeyelim ve diyelim ki salt kuraklıktan 2007 ve 2008 kötüye gitti. 2006 yılına lütfen bakınız: İlk çeyrekte yüzde 3.2 küçülmüş, ikinci ve üçüncü dönemde neredeyse sabit kalmış ve dördüncü dönemde aslında tarımda üretimin neredeyse hiç olmadığı bir dönemde sevgili TÜİK her zamanki yaptığını bir kez daha yapmış, yüzde 6.3’lük bir tarımsal büyüme rakamı açıklamış ve buna rağmen Türkiye’de tarımda toplam büyüme 2006 yılı için yüzde 1.3 boyutunda kalmış. Artık istatistiklerle de oynamak, gerçeği gizlemek için yetmiyor.

Bize bir özelleştirme süreci dayatıyorlar. Dediler ki TİGEM’leri özelleştireceğiz, artık TİGEM’lere ihtiyacımız yok. Bunu, Türkiye Büyük Millet Meclisi’nin Tarım, Orman ve Köyişleri Komisyonu ve bir ziraat mühendisi olan Vahit KİRİŞÇİ söyledi. Niye TİGEM’leri özel sektöre açacakmışız? Çünkü kamu sektörü işe yaramıyormuş. Arkadaşlar Türkiye bugün ürettiği sebze tohumunun yüzde 90’ında dışa bağımlı. Serin iklim tahıllarındaki tohum ihtiyacımızın ancak yüzde 25’ini karşılayabiliyoruz. O halde biz TİGEM’leri yabancılara açarak ne yapmaya çalışıyoruz? Tıpkı Yalova ve Dalaman’da yaptıkları gibi yabancı sermaye ile daha çiftlikler devredilmeden anlaşmalar yapıyor ve TİGEM’lerin arazisi otele çevirilerek betonlaştırılmaya gayret ediliyor. Tohum ürettiğimiz yerde Arap otel yapacak ve bütün katma değerini de Dubai’ye götürecektir. Bu kime yarar sağlar? Türkiye’nin temiz toprakları üzerinde kendi tohumumuzu mu yetiştireceğiz, yoksa onlara mı bırakacağız, alsınlar Türkiye’nin TİGEM’lerini, üzerine kendi otellerini yapsınlar diye... Bunu salt ticari kaygılarla açıklayamayız. Bu Türkiye’nin aynı zamanda bir bağımsızlık sorunudur.

Benzer bir gelişmeyi Türkiye’nin şeker fabrikalarında görüyoruz. Özelleştirme Yüksek Kurulu’nun kararı çıktı ve Türkiye Şeker Fabrikaları da özelleştirme sürecine girdi. Cumhuriyetin en zor zamanlarında yaptık biz bu şeker fabrikalarını. Bu şeker fabrikaları ülkede yetişen pancarı işlediler. Türkiye Rusya’dan, Amerika’dan şeker ithal ederken, önce kendine yeterli hale geldi, sonra bu şeker fabrikaları milyonlarca üreticiye iş olanağı sağladığı gibi, fabrikalarda çalışan 15-20 bin şeker pancarı işçisine de iş olanağı sağladı. Modern tarım tekniğini biz bu şeker fabrikaları ile öğrendik. Topraklarımız, ekim nöbeti, münavebe nedir, bu kuruluşlar sayesinde gördü. Bugün biz ne yapmaya çalışıyoruz? İşte Cargill ve Amerikan sermayesi, “şeker fabrikalarını kapatalım yerine yurtdışından getirdiğimiz genetiği değiştirilmiş mısırla nişasta bazlı şeker üretelim, karlarımızı da yükseltiverelim” diyorlar. Biz kendi topraklarımızın varlıklarını, emeğin varlığını, ulusun varlığını, halkın varlığını koruyacak mıyız, yoksa tıpkı tütünde yaptığımız gibi, bırakın Amerikalıların oluversin mi diyeceğiz? İşte nasıl tütünü BAT aldıysa, bugün de şeker fabrikalarını alıp götürecektir. Ve aldıkları fabrikaların en azından üçte ikisini kar etmiyor gerekçesiyle kapatacaklar. Şeker fabrikalarının bütünü sağlıklı bir yatırım modeli ile pekala hem kar edebilir, hem de bu ülke için önemli katma değer yaratabilir.

Gıda güvencesi, gıda güvenliği, gıda egemenliği, bu tartışmalar Türkiye’nin önümüzdeki yıllarının en yakıcı tartışmaları. Ekonomik krizin tarıma et-

kilerinin kötü olacağını öngörmek zorundayız. Buna yönelik önlemleri almak zorundayız. Küçük köylüyü köyünden süren, iç ticaret hadlerini tarım aleyhine geliştirerek, gıda egemenliğimizi yabancıların insafına bırakan bir anlayış, bu memleketin hayrına olamaz.

Veterinerlik, Gıda Yem Yasası Tasarısı da gene bu memleketin hayrına olmayan ve sadece sorumlu yöneticiliği Avrupa Birliği'ne akredite olan kuruluşlara daraltan bir içerik taşıyor. Buna Ziraat Mühendisleri Odası, Kimya Mühendisleri Odası, Gıda Mühendisleri Odası karşı. Beraber toplantılar yaptık. Sektörün tümü bu tasarıya karşı. Peki buna rağmen niye biz bu yasayı ulusal program taslağında son çeyrekte geçecek yasa olarak gösteriyoruz. Çünkü Avrupa Birliği bunu istiyor. Avrupa Birliği'nin isteklerinin yanına biz bir de bu memleketin Tarım ve Köyişleri Bakanının mesleğinin yarattığı bir meslek şovenizmini de ekliyoruz. Bu mantık mutlaka değiştirilmeli ve demokratik katılımçılık çerçevesinde bu taslak yeniden ele alınmalıdır.

Son sözlerimizi de bizim için çok önemli bir konu ile bitirelim. Hiç kimse kalıntıları sofraya taşıyan bir zirai mücadele sisteminin sürdürülebilir olacağını savunamaz. Bu mantığı, bu yapıyı mutlaka değiştirmeliyiz. Ancak bir ülkede eğer 6.400 tane zirai mücadele bayi varsa, bayiler arasında sadece okuryazarlar varsa, ilkokul mezunları varsa, lise mezunları varsa, siz ziraat mühendislerini sınava sokarak bu sistemi bir olumlu açılıma götüremezsiniz. Yapılan iş ODA'mız tarafından sonuna kadar takip edilecektir.

20

Konuşmama son verirken daha çok üreten, üreterek bağımsızlaşan, yoksulu aç kalmamış ve daha adil bölüşen onurlu bir Türkiye'ye olan inancımız ve kararlılığımızla sizleri şahsım ve Odamız adına saygıyla selamlarım.

Mehmet SOĞANCI
Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği Başkanı

DSP'nin sayın Genel Başkanı, CHP'nin Sayın Genel Başkan Yardımcısı, sayın Rektörüm, sevgili konuklarımız, örgütün çeşitli kademelerinde görev yapan ODA Başkanlarım, yöneticilerim, mesai arkadaşlarım, hepinizi Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği Yönetim Kurulu adına sevgiyle, saygıyla selamlıyorum, Dünya Gıda Günümüz kutlu olsun.

Değerli katılımcılar,

Hepimiz biliyoruz ki; mühendislik, bilim ve teknolojiyi insanla buluşturan bir meslek. Bizim örgütümüz TMMOB; odağında, öznesinde insanın olduğu bir mesleğin uygulayıcılarının örgütü. İnsan odaklı olmasından dolayı, bizim mesleğimiz onurlu bir meslek ama bir o kadar da sorumlulukları olan bir meslek.

Biz, bir yandan insana ve insanlığa karşı işlenmiş suçlara karşı çıkıyoruz, öte yandan da insana ve insanlığa olan sorumluluklarımızı biliyoruz ve sorumluluklarımızın gereklerini yerine getirmeye çalışıyoruz. Bir yandan da üyelerimizi haklarının elde edilmesine, taleplerinin gerçekleşmesine yönelik çabalarda bulunuyoruz.

Öte yandan, sorunlarımızın, toplumun ve halkın sorunlarından ayrı tutulamayacağını da biliyoruz. Sıkıntılı, sancılı, sorunlu bir ülkede yaşıyor olmanın tüm sonuçları mühendis kimliğimizle birlikte, yurттаş kimliklerimiz dolayısı ile gene bizi buluyor.

İşte kapitalist küreselleşmenin yaşamakta olduğumuz küresel krizi!

Neo-liberal değişim süreci dünyada ve Türkiye'de her geçen gün etkisini daha fazla hissettiriyor. Yoksulların daha fazla yoksullaştığı, siyasal yapıda pek çok değişimin gerçekleştiği süreç, kapitalist küreselleşmenin küresel kriziyle karanlık yüzünü bir kez daha gösterdi. Neo-liberalizmin kurallarının değişmez olduğu öngörüsü sarsılırken krizden kurtulmak için sistemin taleplerine cevap vermenin de doğru olmadığı ortaya çıktı. Piyasanın inisiyatifine bırakılmış bir ekonomi sürekli kriz üretmekte, faturası da emekçi halka kesilmektedir. Her şey şimdi çatırdamakta olan piyasa tanrısının direktifleri ve ona biat edenlerin yönlendirmesiyle gerçekleşmektedir.

Küresel mali kriz tüm müdahalelere rağmen önü alnamaz bir şekilde derinleşiyor. Kapitalist küreselleşme sürecinin sonunu işaret eden bu kriz-

le birlikte, kapitalizmin geleceği de tartışmalı hale geliyor. Neo-liberalizmi tartışılmaz ve geri döndürülemez kaçınılmaz bir süreç olarak gösterenler dahi, neo-liberalizme karşı alternatif arayışlarına girerken; bu dönem neo-liberalizmin mağdur ettiği emekçi sınıflar için de başka türlü bir tahayyülün tartışılması açısından imkânlar sunuyor.

Küresel krizin nedeni olarak kimileri gücünden fazla tüketenleri suçluyor ve krizin faturası daha şimdiden yoksullara çıkarılmaya çalışılıyor. Krizin sonrasında yoksulluğun ve işsizliğin artacağını tahmin etmek bir kehanet değil. Önümüzdeki dönem tüm dünyada krizin derinleşerek devam edeceği, bunun sonucu olarak da yoksulluğun, işsizliğin büyüyeceği bir dönem olacak. Böylesi bir dönem kapitalizmin iç çelişkilerini arttıracığı gibi aynı zamanda sınıf mücadelesine de ivme kazandıracaktır.

Küresel ekonomiyle yakın bağları olan hiçbir ülke bu krizden zarar görmeden kendisini kurtaramayacak. Özellikle Türkiye gibi kendi kaynaklarını kullanamayan, emperyalizme bağımlı ülkeler bu krizden daha da fazla etkilenecektir. Ülkenin tüm kaynakları uluslararası sermayeye peşkeş çekilmiş ve bugün iflasın eşiğinde krizin göbeğinde duran uluslararası sermayeye teslim edilmiş durumdadır.

Türkiye'yi küresel sermayeye eklemleme süreci AKP iktidarı eliyle hızla gerçekleştirilmektedir. AKP iktidarının ülkeyi sermayeye pazarlayan, yoksulları daha da yoksullaştıran politikaları siyasal üst yapıda İslami gericileşme dalgası ile paralel yürümektedir. Sosyal devlet tahrip edilirken cemaat ağları, sadaka dernekleri ülkeyi sarmıştır. Yurttaş olmanın gereği olan sosyal haklar, yerini biat kültürüne, el pençe divan durmaya bırakmıştır.

Sevgili arkadaşlar,

Görülen o ki bugüne kadar Türkiye'yi yönetenler büyük bir bunalım, çözümsüzlük ve alacakaranlık dışında hiçbir şey yaratamamıştır. Daha çok yoksulluk, IMF'ye ve emperyalizme daha çok bağımlılık, baskı, şiddet, çeteler ve yolsuzluklar, bu düzenin ve ülkeyi yöneten siyasi iktidarların marifetleridir.

Dünyada da ülkemizde de umut ancak başka bir yaşam arayışının güçlenmesinden geçmektedir. Bugün başka bir ülke ve dünyaya her zamankinden daha fazla ihtiyaç vardır. Kapitalizmin geleceği yoktur, bizler insanlığın yok oluşa sürüklenmesine karşı özgürlüğün, barışın, kardeşliğin hakim olduğu yepyeni bir dünyayı bugünden yaratmanın mücadelesini şimdi daha güçlü ve kararlı yürütmeliyiz.

Türkiye, ikisi de emperyalizme bağımlı eski ve yeni kapitalist düzen temsilcilerinin iktidar kavgasına sahne olmaktadır. Oysa ülkenin geleceği emekçi sınıfların kavgasındadır. Başka bir ses de ancak emekçilerin, yoksulların, ezilenlerin vicdanı ve sesi olmayı başaranlar tarafından gerçek kılınabilecektir. Ülkemizin her şeyden önce böylesi bir sese hava ve su gibi ihtiyacı vardır. O yüzden gün ülkemizin geleceğine sahip çıkma; savaşımlara, yoksulluğa, yolsuzluğa karşı, küresel kapitalizmin taşıyıcısı, "üsttekine han hamma, alttakine din iman düzeni"nin yürütücüsü AKP'ye karşı, yüksek sesle "dur deme" zamanıdır.

Sevgili arkadaşlar,

Kapitalist Küreselleşmenin sonuçları ortadadır: 1 milyar kişinin günde 1 dolardan az kazandığı, dünya nüfusunun zengin %2'sinin dünya servetin yarısına el koyduğu bir dünyada yaşıyoruz. Kuzey ile güney arasındaki, kadın ile erkek arasındaki, varlıklarla yoksullar arasındaki fark gittikçe açılıyor.

Kapitalizmin iflasının ilan edildiği böylesine bir dönemde, tüm dünyadaki emekten ve halktan yana güçlerin “daha demokratik, daha barışçı, geliri ni adaletli paylaşan” bir dünya için mücadelesinin yükseltilmesi zamandır diyen TMMOB'ye ve bağlı odalarına büyük görevler düşüyor. “Başka bir Türkiye'nin, başka bir dünyanın mümkün” olduğunu daha sık haykırmamız gerekiyor. Ülkemizin emekten ve halktan yana güçlerini seferber edebilmek için üzerimize düşen sorumluluğu yerine getirmemiz gerekiyor. TMMOB emek ve demokrasi güçleri ile birlikte omuz omuza böylesi bir hattı yürütmek zorundadır. Bizim sorumluluğumuz çok büyük. TMMOB sorumluluğunun bilincindedir. Ve bu sorumluluğun gereklerini yerine getirmek zorundadır.

Değerli katılımcılar,

Biz çalışmalarımızı, kesişme noktaları çok olan iki ana eksen de yürütüyoruz: Birincisi: Mesleğimiz ile ilgili alanlarda, enerjiden ormana, ziraattan, kentleşmeye, sanayileşmeden, yer bilimlerine kadar tüm mühendislik alanlarında, ülke gerçeklerini tanımlamaya çalışıyoruz. Sorunları tespit ediyor, bunlara karşı aydınlık bir Türkiye için çözüm yollarını öneriyoruz. İkincisi: Mesleki denetimin vaz geçilmez ön koşulu olarak gördüğümüz bir çalışmayı, üyelerin uzmanlaşması ve belgelenmesine yönelik çalışmaları sürdürüyoruz.

İşte bu kongre ve benzerleri bu çabalarımızın gerçekleşmesine yönelik çalışmaların önemli bir kesişme noktasını oluşturuyor. Bu çalışmalarda bilim insanlarının ve uzmanların yoğun emek harçayarak oluşturduğu bilgi erişilebilir ve ulaşılabilir hale geliyor. Bilgi bu etkinliklerimizde paylaşılıyor. Öte yandan meslek alanı ve sektör ile ilgili ülke gerçekleri ve sorunlar yapılan panellerde, açık oturumlarda konunun tarafları bir araya getirilerek, ortaya konuluyor.

Bu etkinliğimiz de Gıda alanında sorunların ortaya konulmasında önemli bir işlevi yerine getirecektir. Buna eminim.

Değerli katılımcılar,

Bu sempozyumda Gıda Egemenliğini konuşacağız. 1990'ların başında konuşulmaya başlanan Gıda Egemenliği kavramı gıda güvenliğini de kapsıyor, ama çok uluslu tarım ve gıda şirketlerinin üretim tarzını ve serbest ticareti reddediyor. Kısaca gıda egemenliği; çiftçilerin üretme/üretebilme hakkıdır, yeterli ve sağlıklı gıda maddelerini sağlamak için yerli insan, yerel halklar, kadınlar ve tüketici için en elverişli, uygun yaklaşımdır. Yeterli beslenmede çeşitliğin yeri kritiktir ve gıdada çeşitliliği ancak yerli çiftçi, yerel tarım ve aile çiftçiliği sağlayabilir. Çok uluslu gıda ve tarım şirketlerinin tarımı şirketleştirmeleri asla kabul edilemez.

Gıda egemenliği, halkların ekolojik mantık dahilindeki sürdürülebilir yöntemlerle, kültürel olarak uygun, sağlıklı gıda üretme ve kendi gıda, tarım sistemlerini tanımlama hakkıdır. Piyasaların veya şirketlerin talebini değil, gıdayı üretenleri, dağıtanları ve tüketenleri gıda sistemleri ve politikalarının merkezine koyar.

Gelecek nesillerin çıkarını ve içerilmesini savunur. Hâlihazırdaki şirket ticareti ve gıda rejimine direnerek onu parçalayacak bir stratejiyi ve yerel üreticilerin gıda, çiftçilik, göçerlik ve balıkçılık sistemlerini belirlemesine ilişkin yönelimleri sunar.

Gıda egemenliği, yerel, ulusal ekonomileri ve piyasaları öncelikli tutar; köylü ve aile çiftçiliğine dayalı tarıma, küçük balıkçılığa, göçerlerin yön verdiği otlatmaya, ve çevresel, sosyal ve ekonomik sürdürülebilirliğe dayalı gıda üretimi, dağıtımını ve tüketimine olanak verir.

Gıda egemenliği tüm halklar için adil bir gelirin sağlanmasını güvence altına alan saydam bir ticareti ve tüketicilerin gıda ve beslenme üzerinde kontrol hakkı olmasını destekler. Gıda egemenliği, topraklarımızı, bölgelerimizi, sularımızı, tohumlarımızı, hayvanlarımızı, biyo-çeşitliliğimizi, kullanma ve yönetme hakkının gıdayı üreten ellerde olmasını teminat altına alır. Erkekler, kadınlar, halklar, ırksal gruplar, toplumsal sınıflar ve nesiller arasındaki eşitsizliğin ve ezme-ezilmeyen olmadığının yeni toplumsal ilişkileri ifade eder.

24

Değerli Katılımcılar,

Bu sempozyumda bu konunun uzmanlar, bilim insanları ve Kimya ve Ziraat Mühendisleri Odamız tarafından yeterince irdeleneceğini biliyorum.

İki odamız tarafından düzenlenen bu etkinliğimizin düzenleyicilerinin, bilgiyi bizimle paylaşacak bilim insanlarının ve uzmanların, panelde görüşlerini bizimle paylaşacak konuşmacıların ellerine, yüreklerine, beyinlerine sağlıklar diliyorum. Bilim insanlarının, uzmanların yoğun emekle hazırladıkları bildiriler, siz katılımcıların katkıları, panel konuşmaları ve bunların sonucunda hazırlanacak etkinlik sonuç bildirisinin ilgililerince ve siyasal iktidarca önemsenmesi gerektiğini ifade ediyorum. Odalarımız bu görüşlerin takipçisi olacaktır. Bu duygu ve düşüncelerimizle hepinize saygılar sunuyorum.

Prof. Dr. Cemal TALUĞ
Ankara Üniversitesi Rektörü

Sayın Genel Başkanım, Sayın Genel Başkan Yardımcısı, TMMOB Başkanım, ODA Başkanlarım, değerli konuklar, hocalarım, arkadaşlarım, dostlarım, meslektaşlarım, hepinizi saygıyla selamlıyorum. Bu anlamlı toplantıda bulunmaktan onur duyuyorum. Toplantıyı düzenleyen iki odamızın yöneticilerini kutluyorum. Gerçekten çok güzel, zengin bir program yapmışlar. Ankara Üniversitesi olarak bu programda yer almaktan kıvanç duyuyoruz. Gökhan Başkan'ın dediği gibi Rektör olarak ilk konuşmam ama ilk konuşma dediğiniz zaman Cemal Ağabey hep gelecek demek istedi, tabi o anlamı içerir. Bir düzeltme daha yapayım, rektör olduktan sonraki ilk toplantı olduğu için ilk konuşmam. Bundan sonraki toplantılara da, eğer davet edilirim, koşa koşa geleceğimi arkadaşlar bilirler.

25

Değerli dostlar, 21. yüzyıla insanlık büyük bir ayıpla girdi. Çok güzel tanımlanmış: Açlık. Gerçekten 21. yüzyılın bu erken yıllarına baktığımızda ne yazık ki bu ayıbın giderilmesi için umutlarımız yeşermiyor. Hangi dünyada yaşıyoruz? Ünlü gıda zirvelerinde ortaya konulan, "2015 yılında 800 kûsur milyon aç sayısını yarıya düşürme" gibi mütevazı hedefler bile artık unutuldu. 2008'de baktığımızda TMMOB Başkanının dediği gibi kapitalist yenedünya düzeni, neoliberal düzen, vazgeçilmez olduğu söylenen düzen, sömürüyü, açlığı ve yoksulluğu derinleştiriyor.

2008 yılında, insanlık tarihinde ilk defa kentlerde yaşayan insanların sayısı kırdaki yaşayan insanların sayısını aşılıyor.

Tarımsal üretimi artırmak için çok şey yaptık. Gerçekten yeşil devrimden başlayıp, endüstriyel tarım ve her türlü büyük makineler ile üretimde çok artış sağlandı. uzun dönemdir üretim artışının nüfus artışını geçtiğini görüyoruz ancak yine de açlık yenilmedi. Bu da bize çok açık olarak gösterdi ki, açlık sorunu üretim sorunu değil, yoksulluk sorunudur. Dağıtım düzenindeki adil olmayan ticaret sorunudur. İşin kara mizah yönleri de vardır. Bu açlar kimlerdir diye baktığımızda, kırsal alanda yaşayanlar içinde daha çok aç görüyoruz ve ne yazık ki tarımın en büyük emekçileri, kadınlar arasında açların ve yoksulların daha fazla olduğunu saptıyoruz...

Tarımı geliştirmek için çok şey yaptık ama birçok yanlış da yaptık. Bedeli de çok oldu bunun. Topraklarımızı kirlettik, bozuluma uğrattık, suları kirlettik, yer altı suyunu iyice kaybettik, biyolojik çeşitliliğimizi yitirdik, hep bunları

üretim artışı için yaptık ama sonuçta açlığı yok edemedik. Yaşadığımız bu düzende yoksulluğu yok etmeden, açlığı yok edemeyeceğimizi de görüyoruz. Çünkü üretim artışını sağladığımız dönem aynı zamanda dünyada zengin ve yoksul arasındaki uçurumun da arttığı dönem oldu.

Bugün bütün bu olumsuzluklar yanında iki yeni olgunun da dünyadaki açlık sorunu ile yakından ilişkili olarak önümüzde engel teşkil ettiğini görüyoruz. Bunlardan bir tanesi küresel ısınmadır. Küresel ısınma özellikle yoksulların daha çok bulunduğu kuru tarım alanlarında tarımı büyük ölçüde tehdit ediyor, gerçekten küresel ısınmaya karşı son derece ciddi önlemler almamız gerekiyor.

Yine burada ifade edildi, ikinci olgu ise bu biyoyakıt patlamasıdır. İnsanoğlunun vazgeçilmez ve ertelenmez birincil sorunu olan gıdayı çözmeden tarım topraklarını enerji sorunuyla ilgili kullanmak lüksüne sahip değildir diye düşünüyorum.

Gıda egemenliği kavramı dünyada son derece doğru bir kavram. Aslında gelişmiş ülkeler, batı ülkeleri, gıdanın ve tarımın değerini bizden çok daha iyi biliyorlar. Stratejilerini kuruyorlar, tarımlarını koruyorlar ve bu egemenlik kavgasında büyük payı alıyorlar. Gerçekten bu öyle bir süreç ki, bakınız biz ürünlerimizi satmak istediğimiz zaman bile güvenli olması lazım diyorlar. Şu sertifikayı, bu sertifikayı isteriz, laboratuvar kurun... Haydi o zaman biz onlara para veriyoruz, ürünü satmak için. Para veriyoruz, uzman istiyoruz, cihaz alıyoruz, kimyasal alıyoruz arkadaşlar. Bunun için Türkiye tarım ve gıda anlamında her yönlü kapasitesini geliştirmek zorundadır. Türkiye tarıma yatırım yapmak zorundadır.

Yaşam kaynağı olan topraklarımıza bakalım, 40 yıl içinde, erozyon kontrol alanlarımızın tarım alanları içindeki oranı nedir, yüzde 1 midir, 2 midir? Toprak ıslahı yaptığımız alanların toplam tarım alanı içindeki oranları yüzde 1'lerde, 2'lerdedir. Toplulaştırma alanlarımız son derece düşüktür. Suya yaptığımız yatırım son derece yetersizdir. En kısa zamanda kuru tarım alanlarında çiftçiyi suyla buluşturmak zorundayız. Hala bunu yapamıyoruz. Tarıma yatırım yapmamız gerekiyor. Tarımı gündemin başına almamız gerekiyor. Ama bunu da doğru ve bağımsız politikalarla yapmalıyız.

Şimdi arkadaşlarım konuya insanlık açısından baktığımızda, bugün gördüğümüz insanlığın ayıbı sorunudur. Bunu aşmalıyız. Ülkemiz açısından baktığımızda bu ülkemizin bağımsızlığı sorunudur. Bunu hiç unutmamamız lazım. Ve birey insanımız açısından baktığımızda da aslında yoksulluk ve açlık, özgür düşünce sorunudur. Yoksulluğu ve açlığı yenemediğimiz sürece özgür düşünceye erişemeyiz. Bunu da yapmamız gerekiyor.

Nazım Hikmet dünyayı çocuklara verelim derken, dünyayı önce çocuklar için güzel bir balona, sonra da has ekmeğe benzeterek verelim der, gerçekten hep has ekmekler olsun sofranızda...

Dostlar sağ olun, hepinizi saygıyla selamlıyorum.

Cevdet SELVİ
Cumhuriyet Halk Partisi Genel Başkan Yardımcısı

Demokratik Sol Parti Genel Başkanı, değerli milletvekilleri, saygıdeğer Ankara Üniversitesi'nin Rektörü, Türkiye Mimar, Mühendis Odaları Genel Başkanı, Ziraat Mühendisleri Odası'nın Başkanı, Gıda Mühendisleri Odası'nın Başkanı, Kimya Mühendisleri Odası Başkanı ve değerli konuklar, hepimizi saygı ve sevgiyle selamlarım.

Buraya geliş nedenim, biraz yararlanmak, bir de vicdani borcum olan partim ve şahsım adına teşekkürü iletmekti. Cumhuriyet Halk Partisi yıllardır pek çok uzman bilim adamı ve özellikle Ziraat Mühendisleri Odası'nın bugünkü yönetimi ve geçmiş yöneticilerinin bilgisinden, bilincinden yararlanarak, tarım politikasını yapmış ve ortaya koymuştur. Ben onun için de çok teşekkür ediyorum.

Gerçekten söylenen her şey söylendi, söyleniyor. Sivil toplum örgütleri, sorumluluk içinde yetişmiş bilim adamları, meslek kuruluşları ülkenin içinde bulunduğu sorunlara yönelik çözüm önerilerini iletmişti halde, iktidarın hiç bu çalışmalara, üniversitelerimizdeki olumlu gelişmelere dönüp bakmadığını, baksa bile önerileri hayata geçirmedini açıkça görüyoruz. Çünkü bu iktidarın, uluslararası finans kuruluşlarının, global sömürünün, emperyalist güçlerin ve işbirlikçilerinin talimatının dışında hiçbir şey yapma imkanının olmadığı da açıktır. Siz ne kadar olumlu, ülke ekonomisine, insan sağlığına, insan yaşamına katkıda bulunacak üretimler yaparsanız yapın, elinde yetki olmayınca, teslimiyeti temel politika olarak kabul edince bu kadar emek boşa gidiyor, insanlar perişan oluyor.

Haziran ayında Birleşmiş Milletler Uluslararası Çalışma Örgütü'nün, ILO'nun konferansına gittim. Her yıl 1 ay çalışma yapılır. Aşağı yukarı 156 ülke temsilcisi vardı. Bunların büyük bir bölümü tehlikeli bir açlığın gelmek üzere olduğunu, buna mutlak bir çözüm bulunması gerektiğini ısrarla, yakıcı bir şekilde ortaya koydular. Pek çok sorumlu uluslararası kuruluş, 1 milyara yakın insanın açlık içinde olduğunu, açlık nedeniyle de yetersiz beslenmeden sağlıklarının bozulduğunu belirtiyor.

Hepimizin bildiği gibi bir globalleşme, yeni dünya düzeni meselesi çıktı, bütün dünyayı kasıp kavurdu. İşbirlikçileri ve ortakları sayesinde, Türkiye'nin de bunun etkisinde kalmaması mümkün değildi, Kapitalizmin giderek vahşî kapitalizm olacağını, liberal anlayışın ne gibi sakıncalar yarattığını bilenler,

bunu açıkladıkları zaman dışlandı, horlandı, pek çok haksız lakaplar takıldı, dinazor denildi... Türkiye'deki insanları bu kasırgadan korumak için tedbir almaya, daha dikkatli olmaya çağırınlar adeta ihanet eden insanlar haline getirildi. İşte Türkiye, 1929-1930 tehlikesinden daha ağır bir bunalıma sürüklendi. Burada en önemlisi, bu korkunç gelişmelerde, Türkiye'nin kadersiz veya zamansız bir hükümete sahip olmasıydı.

“Dünya globalleşiyor, dışında kalamazsınız, global gelişmeler bizi de herkes gibi mutlu edecek” denildi... Türkiye'nin gerçeklerine uygun, sanayisi, ziraatı ve sosyal yaşamındaki gelişmelere dönüp bakılmadı. Çünkü IMF'ye, Dünya Bankası'na, her alanda dışa, emperyalist odaklara kayıtsız, şartsız boyun eğmişti. Olayı kavrayanlar küçümsendi. İşte bu talihsizlikte, pek çok kuruluşun bu konuda ciddi çalışmaları olmasına karşın, dönüp bunlara bakılmadı ve Türkiye bu hale geldi. Özelleştirme ile altın yumurtlayan tavuklar peşkeş çekildi...

Özellikle Ziraat Mühendisleri Odası Başkanı'nın burada anlattıklarını tekrarlamak istemiyorum. Ama bu kadar emek varsa, Türkiye'nin gerçekleri ortadaysa ve bunu toplum yararına, ülke yararına sunmak için erk sahibi olmak lazım. Emeklerin boşa gitmemesi için, bu ülkenin hak ettiği noktaya gelebilmesi için iktidar olmak lazım. Bu olmadığı sürece sesinizi keserler. Emperyalist güçler ve bu düzenden nemalananlar hayat hakkı tanımazlar. İçinden içi boşaltılmış üç cümleyle geçer, geriye döner siz hiçbir şey anlatmadınız, ne yapacaksınız derler ve siz orada kısır döngü içinde birbirinizle kavga etmeye zorlanırsınız. Geçmişte de, emeğiyle geçinen, namusluca çalışıp, insan gibi yaşamak isteyenler, her zaman değişik biçimlerde birbirlerine vurdurulmuş, birbirinden uzaklaştırılıp kavga ettirilmiş ve sömürü bu şekilde gitmiştir. Tüm bunlardan nemalananlar, savaş zenginleri gibi böylesi olumsuzluklarda zengin olurken, insanlar açlıktan ölür hale gelmiştir.

Yaşanan bütün olumsuzluklar ortadayken, sömürüye global açıdan bakmak, yaşanan olayları iyi değerlendirerek, ayrıntıda boğulmadan bir araya gelmek ve bu ülkenin hak etmediği bu yaşamı, güvensizliği, toplumsal bunalımı, ekonomik çöküntüyü ortadan kaldırmak mecburiyeti vardır. Eksikler giderilebilir. Bir ülke talimatla yönetilmeye kalkılırsa işte geleceği nokta budur. Türkiye'de sorunların çok yoğun olduğu bilinmektedir. Bunlar çözülemeyecek sorunlar değildir. Eğer ülkemizin özelliklerine beyin gücümüze, kol gücümüze, yıllarca yaşanan deneyim ve birikime bakılırsa bu potansiyel vardır; iyi yönetildiği takdirde kısa süre içinde bunları aşma imkanına sahiptir. Ama o oyunlardan kurtulmak için bir araya gelip ülkeye hep beraber sahip çıkmak zorunluluğu vardır.

Cumhuriyet Halk Partisi bu bilinçtedir. Eksiğine ve güçlülere rağmen ülke yararına olan her konuda mutlak istifade ederek, ülkedeki bu olumsuzluğu önleme mücadelesini sürdürmektedir, sürdürecektir. Aksi halde hiçbir olumlu gelişmeye şahit olmak mümkün olmayacaktır.

İşçilerimiz, çiftçilerimiz büyük bir fedakarlık gösterir, sabırla beklerler. Asgari ücret düzeyinde para aldığı zaman çok iyi, bu da bizi idare eder, ancak toplum yararlanacak, gelecek aydınlık olacak diye beklerler. Aradan vakit geçer, süre uzatılır. ILO'nun son raporuna göre dünyada en uzun süre ça-

lıştırılan işçiler zaten çiftçilerdir. Ailece gece gündüz uğraşırlar. Efendim bu işsizlikte, ekonomik sıkıntıda biz ürettik, iyi kötü idare ediyoruz, şu işi bulduk, ileride iyi olacak umuduyla devam ederler. Ancak sosyal hakları gider, demokratik hakları kalmaz, kişisel onurları ile oynanmaya başlanır. Hala daha ilerisi için iyi olacak umudu ve düşüncesi şırınga edildiği ve örgütsüz bırakılıp kendi başına terk edildiği için umutla bekler. Ama Türkiye’de şunu acıyla görürüz ki, her şeyinizi verseniz dahi “Benden alacak bir şeyi yok, bir lokma, bir hırkayla ben idare ediyorum” deseniz bile sağlığınıza alırlar. Onurunuz gittikten sonra canınıza gelir. Şu 6 yılda yüzlerce insanımız önlenabilir kazalar dikkate alınmadığı için, ruhsatsız, bilinmeyen, teknolojisi olmayan, güvenlik önlemleri alınmayan maden ocaklarında ölmektedir.

Ama bütün olumsuzluklar bizi, insanlarımızı elbette umutsuzluğa, karamsarlığa sevk etmeyecektir, çünkü bizim, çocuklarımızın gideceği başka ülke yoktur. İnsanların yüzünün güldüğü, kardeş olduğu, güvenlik, özgürlük içinde, uygarca yaşayacağımız bir toplum için ayrıntıda boğulmadan birbirimize sahip olarak mümkün olan sonucu alabileceğimize inanarak, kavgamızı, mücadelemizi sürdüreceğiz.

Ben daha fazla vaktinizi almak istemiyorum, biliyorum çok yararlı şeyler söylenecek, istifade edeceğiz, hepinize bu duygular içinde sevgilerimi, saygılarımı sunuyorum.

Zeki SEZER
Demokratik Sol Parti Genel Başkanı

Cumhuriyet Halk Partisi'nin ve Demokratik Sol Parti'nin değerli Genel Başkan Yardımcıları, saygıdeğer Rektörümüz, Hocamız, TMMOB'un sayın Genel Başkanı, Ziraat Mühendisleri Odası'nın sayın Genel Başkanı ve yöneticileri, mensubu olmaktan gurur duyduğum Kimya Mühendisleri Odası'nın sayın Başkan ve yöneticileri, değerli akademisyenler, değerli katılımcılar hepinize sevgi ve saygılarımı sunarak sözlerime başlamak istiyorum. Her ne kadar biz siyasetçiler çok uzatmamaya çalışacağız diye sözlerimize başlarsak da, biline ki kısa tutamıyoruz. Artık klasik siyasetçi olmaya başladığımızın herhalde bir göstergesi bu diye düşünüyorum, bir özeleştiri olarak.

Çok önemli bir konu, Dünya Gıda Günü'nde Gıda Egemenliği ve 21. Yüzyılın Ayıbı Açlık. Değerli dostlar, keşke kimi insanlar aklıktan, kimi insanlar da çok yemekten ölmese... Öyle bir sistem, öyle bir üretim ve dağıtım sistemi kurulabilse. 'Keşke' demek yetmez. Bunu gerçekleştirmek için, hem ülke bazında, hem dünya ölçeğinde yapılması gerekenler var. Tabi bu sempozyumda değerli bilim adamları bu konuları da mutlaka tartışacak, ben hadimi teknik anlamda aşmamaya özen göstermek istiyorum.

Değerli konuklar, tarımın, bazılarının söylediği gibi önemi azalmıyor. "Tarımla, çiftçilikle, tarımsal üretimle zenginleşilmez, başka şeyler yapalım" diyenler var ya, biraz önce sayın Gökhan GÜNAYDIN'ın rakamlarıyla belirttiği yapıya, duruma sürüklemiş oluyor Türkiye'yi. 3.5 milyar dolar tarım ürünü ithalat-ihracatından kaynaklı açığımız var. Yani daha çok ithalat yapıyoruz. Dünyanın en önemli tarım ülkelerinden birisi olan, en verimli topraklara, en güzel güneşe sahip olan ülkemizde bu böyle. 3.5 milyar dolar açığımız var. ABD çiftçisini 40-50 milyar dolar, Avrupa Birliği ülkeleri 70 milyar Euro'ya varan miktarlarla desteklerken, bizim ülkemizde üreticiye, çiftçiye 4 milyar dolarlık desteğimiz de çok görülüyor.

Biz aslında toplum olarak, ülke olarak birçok şeyi ne yazık ki ıskaladık. Gelişmiş batı ülkeleri kırsal kalkınmasını tamamladı, biz onu gerçekleştiremedik. Hala da ne yazık ki bunu gerçekleştirebilmiş değiliz. Ama sonra sanayi devrimi, sanayi gelişmesi yaşandı yine gelişmiş ülkelerde, bunu da atladık. Bilgi toplumuna ulaştı dünyanın gelişmiş ülkeleri, burada da yapmamız gereken, almamız gereken çok mesafe var. Oysa özellikle batıda tarımsal ve tarıma dayalı sanayiyle birlikte doğrudan sanayi üretiminin geliştiği dönemlerde, 1800'lerde bu topraklarda bir değerli insan, kooperatifçiliği öne ala-

rak, hem tarımda, hem tarıma dayalı sanayide ciddi adımlar atmış, atmaya çalışmış ama büyük engellerle karşılaşmıştı. Ziraat Bankası'nın da kuru-cusu kabul ettiğimiz Mithat Paşa'dan söz ediyorum. Tuna Valiliği döneminde Suriye'de, Irak'ta görev yaptığı dönemde o bölgelerde tarımı geliştirmek, üretimi artırmak için kooperatifleşmeden de yararlanarak, ciddi çalışmalar yapmış. Aydın Valiliği döneminde İzmir-Aydın demiryolunu hayata geçire-rek, üretimin bir başka aşamasına Türkiye'yi taşımaya çalışmıştı. Ama biz o düşünen, üreten insanı, sudan bahanelerle Yıldız Sarayı'nda yargılayıp, Arabistan Yarımadası'nda, Taifte boğdurduk değerli konuklar. Böyle olunca da her alanda, üretimde geride kalmış olduk. Bunu gerçekten Türkiye için büyük bir kayıp olarak değerlendirmek lazım.

Ama tarımın önemi azalmıyor, artıyor. Dünya nüfusu 6 milyara ulaştı. Bu 6 milyar nüfusun 860 milyonu mutlak açlık sınırında. Ülkemizde 1 milyon insan açlık sınırında, 20 milyon insan yoksulluk sınırı altında. Bu insanların yeterli beslenebilmesi, tabii ki sosyal kültürel, sanatsal, sağlıkla ilgili katkıları da alabilmesi lazım. Ama sayın GÜNAYDIN gösterdi, üretimde aşağıya gidiyoruz. Oysaki nüfusumuz artıyor. Bu durumda tarım ürünlerinde çok daha fazla üretimin olması gerekiyor.

Son dönemlerde tarım ve gıda, ana siyasal araçlar haline getirildi. Bu ger-çekten çok tehlikeli. Aynı zamanda hiç de ahlaki olmayan bir durum. Gü-venli gıdaya ulaşmak herkesin hakkı. Ama ülkemizde de dünyada da sosyal adaletsizlik diz boyu. Bu sosyal adaletsizlikle, gelir dengesizliğiyle, gelir ek-sikliğiyle, bir de üretim eksikliğiyle o gıdaya, güvenli gıdaya ulaşabilmek ne yazık ki belli kesimler için neredeyse imkansız hale geliyor. Bu son derece tehlikeli bir durum

Türkiye'de yoksulluk sınırı 1.200 YTL olarak değerlendiriliyor. Dediğimiz gibi 20 milyon insan bunun altında bir gelire sahipse, bu ülkede ger-çekten beslenmede de, üretimde de, sosyal adalette de bir sorun var demektir. Biz sol bir parti olarak, sosyal adaletten, çalışanlardan, dar gelirlilerden, yoksullardan, çiftçilerden yanayız. Artık çağımızda sosyal adaleti zenginlikte gerçekleştirmek gerektiğinin farkına varmak gerekiyor. Sol politikaları haya-ta geçirme iddiasında olanlar, zenginleşmeyi, üretimi, yatırımı da öne alan bir çalışmayı sosyal adaletle birlikte hayata geçirmenin yolunu bulmalı, pro-jelerini hayata geçirmelidirler. Bu son derece önemlidir.

Sağlıklı ve güvenli gıdaya ulaşma hakkı son derece önemli. Ama güvenli bir çevre vazgeçilmez. Çevreye azami duyarlılık gösterilmelidir. Tabii ki hoca-mız da sözünü etti, Türkiye ve dünya ölçeğinde küresel ısınmanın yarattığı olumsuzlukları da yenecek adımları atmak son derece önemli. Suyumuzu doğru kullanamıyoruz. Ergene Nehri bir kimyasal nehre dönüştü. Yer altı sularımız bilinçsiz kullanılıyor. Bu konuda yapılacaklar var. Biz bunu bir önemli çalışmayla kitap haline getirdik, isteyen herkese gönderme imka-nımız var. Tabii ki burada çok büyük uzmanlar var, haddimizi aşmak değil ama siyasal parti olarak konuya nasıl baktığımızı anlatmak açısından ve katkıları alabilmek açısından bunu söylüyorum.

Yeterli ve nitelikli gıdaya ulaşmak son derece önemli. Hammaddeden başlayıp, tüketiciye kadar bütün aşamalarda kontrol ve denetimin önemli olduğunu herhalde söylemeye gerek yok. Ama bunu şunun için söylüyorum, kontrol ve denetimi bilimsel olarak gerçekleştirmek zorundayız. Bunun için gerekli laboratuarlardan, diğer kurum ve kuruluşlara kadar gerekli organizasyonu ve yatırımı yapmalıyız. Ama yerel yönetimlerin de bu denetimin bir yerinde görevi var. Tam da bu noktada yozlaşmış olmasından şikayet ettiğimiz siyasetin bilimle buluşması son derece önemli. Önümüzde bir yerel seçim var, bu yerel seçimlerde belediye başkanlıklarıyla birlikte belediye meclis üyelikleri, il genel meclisi üyelikleri de son derece önemli, bilimle siyaseti buluşturacak. Bugünün konusu gıda güvenliği, gıda hakkı. Bu işin uzmanlarının yerel yönetimlerde yer alması, o güvenliğin sağlanması açısından gereklidir. Onun için nitelikli, üreten bilim insanları olarak siyaseti sadece siyasetçilere bırakmamanızı diliyorum ki, var olan sorunları hep beraber aşabilelim

Bunu söylediğimde bize derler ki, “Kardeşim siz koltuklarınıza yapışıyorsunuz.” Olabilir, siyasette ne yazık ki böyle bir defomuz var bizim, bunu hep birlikte aşabilmek için kim hangi siyasal akımı kendisine yakın görüyorsa, orada yer alması, var olan tıkanıklıkların aşılması için de son derece önemli.

Ekonomik krize kısaca değinerek sözlerime son vermek istiyorum. Türkiye, dünyadaki bu global ekonomik krize hazırlıksız yakalandı. Hükümet çevreleri bunun tam tersini söylüyor, “İyi ki bu hükümet var bu kriz döneminde, yoksa çok kötü olurdu” diyor. Oysa 6 yıldır tarım üreticisi perişan, çalışan sıkıntıda. Ekonominin altyapısı git gide bozuluyor, ama hala bizim bedelini ödemek pahasına gerçekleştirdiğimiz reformların üzerine oturmuşlar, ileriye doğru yeni bir adım atmıyorlar. Örnek mi? Bankacılık sistemi. Bilindiği gibi biz iktidar olduğumuz gün, 1999’un mayısında, kucağımızda 50 milyar dolarlık bir banka batığı bulmuştuk. O hükümetin o parlamentoda çıkarttığı ilk yasa Bankacılık Yasası’dır. Çünkü dediğim gibi bankalar hortumlanıyordu, içi boşaltılıyordu ve artık ekonomiyi ciddi şekilde olumsuz etkiliyordu. O çalışmayla bankacılık sistemi yeniden yapılandırıldı. Bankacılık, sistemli bir yapıya kavuşturuldu. Kamu bankaları tümüyle yeniden yapılandırıldı. Şimdi satmaya çalışıyorlar, Halk Bankası’nı, Ziraat Bankası’nı...

Geçenlerde bu kriz üzerine Maliye Bakanı açıklama yapıyor: “Merak etmeyin, bize bir şey olmaz, bankacılık sistemimiz sağlam” diyor. Doğru, sağlam da... Nasıl sağlam hale geldi? Onu söylemiyor. Ayrıca o sağlamlığın üzerine yarıttıkları tahribatı bu Hükümet’in sözcüleri hiç dile getirmiyor. Nedir o? Son 6 yılda bankacılık sistemimizin yüzde 50’si yabancı sermayenin eline geçti. Tarla ipotekleriyle çiftçilere kredi veren yabancı bankalar, o çiftçilerimizin tarlalarını, arazilerini ele geçirme noktasına geldi. Üstelik bu yabancı bankalar, Türk insanından mevduat toplamaya devam ediyor, ama Türkiye’ye kredi kullandırtmıyor, krediyi dışarıya veriyor, yani Türk insanının birikimi, mevduatı dışarıya gidiyor.

Biz bunları geçmişte dile getirdiğimizde, Başbakan bize “Yabancı sermaye ırkçısı” diyordu. Şimdi ne diyecek bilemiyorum... Diyecek bir şey bulur da, onun doğru olmayacağı çok açık.

Yine aynı konuşmasında sayın Maliye Bakanı, “Bu krizden çıkacağız, özelleştirmeye devam edeceğiz, Milli Piyango’yu da derhal özelleştireceğiz” diyordu. 6 yıldır sata sata bitiremediler, kala kala Milli Piyango kaldı. Şimdi ben de buradan soruyorum: Milli Takımı da özelleştirecek misiniz? Sıra Milli Takıma mı geliyor. Gerçekten çok ilginç bir süreci yaşıyoruz.

Aynı zamanda ziraatçıları da son derece yakından ilgilendirdiğini düşündüğüm bir mayınlı arazi konusu var. Sanıyorum Meclis’e geliyor bugünlerde. Bu arazileri temizleyecekler, kullanım hakkını yabancılara verecekler. Olacak şey değil. Güneydoğu’da, Doğu’da insanlarımız topraksız, işsiz, aç, yoksul... O mayınlar derhal temizlenmeli ve bölge halkının da kullanımına bir düzen dahilinde açılmalıdır.

Bu sempozyumun son derece başarılı geçeceğini ve çok önemli şeyler ortaya koyacağına içtenlikle inanıyorum. Yararlanacağımız konusunda da kimse-nin şüphesi olmasın. Hepinize saygılar, sevgiler sunuyorum.

KAMUOYUNA ÇAĞRI

TÜRKİYE TARIMINI ÇÖKERTMENİN BİR ARACI OLARAK TİGEM'İN ÖZELLEŞTİRİLMESİ

Prof. Dr. Mustafa KAYMAKÇI
E.Ü.Z.F Zootečni Bölümü Öğretim Üyesi

Türkiye'de özelleştirme, 1980 askeri darbesinin yeşerttiği dışa bağımlı yeni-liberal politikaların bir aracı olarak devletin küçültülmesi amacıyla devreye sokuldu. Bununla, devletin başlıca üç müdahale alanından çekilmesi istendi. Bu alanların başlıcaları şunlardı;

- Devletin piyasa malları üretimi,
- Devletin piyasayı düzenlemede kural koyucu işlevi,
- Devletin sosyal devletle ilgili kamu hizmetleri.

Böylelikle, devletin bu alanlardan çekilmesi doğrultusunda önemli adımlar atıldı. Ve tekelci sermayeye yeni kar alanları açıldı. Devlet, sosyal niteliğinden uzaklaştırılarak, devlet-yurttaş ilişkisi yerine tüke-tici ilişkisi oluşmaya başladı ve yurttaşın devletle bağı, en alt düzeye indirilmeye çalışıldı.

Bu uygulamalar ile Türkiye ve diğer çevre ülkelerinde ulus devletlerin özellelikle ekonomideki payları azaltıldı. Dünya, tekelci sermayenin açık bir pazarı durumuna dönüştürüldü. Batının ekonomik krizi bir süre geçici olarak aşıldı. Ancak kapitalizmin özünde taşıdığı çelişkiler, bugünlerde yeneden hortladı. Amerika Birleşik Devletleri başta olmak üzere batı ülkelerinde 1980'li yıllarda yaşanan krizden daha yüksek düzeyde bir kriz yaşanıyor. Liberalizmin savunucuları, planlı piyasa ekonomisinden bahsediyor. Sadece Amerika Birleşik Devletleri'nde devlet son aşamada 850 milyar dolarla piyasaya müdahale etmeye çalışıyor. Avrupa Birliği Ülkelerinin çoğunda da özelleştirmeler başladı, bir başka deyişle, özel sektörün zararı kamulaştırılıyor. Ancak Türkiye bunun ayırımında değil. Özelleştirme uygulamaları devam ediyor. Kitler özel sektöre devrediliyor ya da kapatılıyor.

KİT'lerin İşlevleri

Özelleştirmenin hedefi olan KİT'ler, Türkiye'de emperyalizme karşı verilen mücadele ile kurulan Cumhuriyet döneminin ürünüdürler. Siyasal alanda kazanılan bağımsızlığın, ekonomik ve toplumsal alanda kalkınma ile korunabileceği yaklaşımının gereği olarak kurulmuşlardır.

Türkiye'de KİT'lerin başlıca işlevleri şunlar olmuştur;

- Sanayiye ülke geneline yayma,
- Ara-malı ve üretim-malı üretimindeki boşluğu ve gecikmeyi kapatma,
- İstihdam yaratma,
- Planlama ile ülkesel kaynakları üretime dönüştürme,
- Bölgesel kalkınma ile gelir dağılımında dengeyi ve sosyal adaleti sağlama,
- Kamuya yeni kaynaklar yaratma.

KİT'ler bu işlevlerini gerçekleştirerek, işgücünü de üretim sürecinde eğitmişler ve çağdaş yaşam koşullarını yurt genelinde yaygınlaştırmışlardır. Kısaca, ülkenin hem üretim gücünü artırmışlar hem de Türkiye'nin birliğini pekiştirmişlerdir.

36

KİT'lerin varlığı, yurttaşların siyasal ve ekonomik karar sürecine katılmalarını sağlama açısından da önemli olmuştur. Bu şekilde, güçlü sermaye çevrelerinin kamu üzerinde etkisi, belli oranlarda dengelenmeye çalışılmıştır.

Tarımsal KİT'ler Ne İşe Yaradı?

Tarımsal KİT'ler, öncelikle halkın üç beyaz gereksinimini; unu, şekeri ve bezi yurtiçi kaynaklarla üretmek amacıyla kuruldu. Bu amaçla girdi ürettiler, kredi dağıttılar, fiyat düzenleyici oldular, tarımsal alt yapı hizmetlerini gerçekleştirdiler. Tarımsal KİT'lerin yaptığı işler şöyle özetlenebilir;

- Tarımda verimliliği yükselterek önemli düzeyde üretim artışına neden oldular.
- Kırsal kesimin alt yapısını ve hizmetlerini sağladılar, görece zenginleştirilmesine katkıda bulundular.
- Kırsal kesimin eğitim düzeyini yükselttiler.
- Köylüyü ağaların ve yabancı güçlerin denetiminden kurtarmaya çalıştılar.
- Köylü ile devlet arasında bağı güçlendirerek, ulusal bütünlüğün pekiştirilmesinde rol oynadılar.

Tarımsal KİT'ler ile kendine yeter duruma gelen Türkiye'nin, besin güvencesi açısından da çökertilmesi gerekiyordu. Tarımsal KİT'lerin özelleştirilmesi de bu bağlamda gündeme geldi. Özelleştirme için KİT'ler karadelik ilan edildi ve bunların sanayi kitlerinde olduğu gibi, zararlı duruma gelmesi için ne gerekiyorsa yapıldı.

Özelleştirilen Tarımsal Kitler

Tarımda özelleştirme kapsamına alınan KİT'ler işlevlerine göre; Girdi Üreten, Girdi Üreten+Dağıtan, Kredi Sağlayan, Fiyat Düzenleyici, Tarımsal Alt Yapı Hizmetleri Kurumları olarak sınıflandırılabilir.

Girdi Üreten Tarımsal Kitler ;

- Tarım İşletmeleri Genel Müdürlüğü(TİGEM) ve diğer kamu çiftlikleri.

Girdi Üreten + Dağıtan Tarımsal Kitler

- Türkiye şeker fabrikaları A.Ş. (TŞFAŞ),
- Türkiye Gübre Sanayi A.Ş.(TÜKSAS)
- İstanbul Gübre Sanayi A.Ş.(İGSAS)
- Türkiye Zirai Donatım Kurumu (TZDK)

Girdi üreten + dağıtan tarımsal kitlerden Türkiye şeker fabrikaları kısmen buna karşın diğerleri tamamıyla özelleştirilmiştir.

Kredi Sağlayan Tarımsal Kitler

- TC Ziraat Bankası
- Tarım Kredi Kooperatifleri

Türkiye tarımına kredi sağlayan tarımsal kitler neredeyse işlevsiz duruma getirilmiştir.

Fiyat Düzenleyici Tarımsal Kitler

- Süt Endüstrisi Kurumu(SEK)
- Et- Balık Kurumu(EBK)
- Tütün, Tütün mamülleri, Tuz ve Alkol İşletmeleri AŞ(TEKEL)
- Toprak Mahsülleri Ofisi(TMO)
- Çay İşletmeleri Genel Müdürlüğü(ÇAYKUR)

Fiyat Düzenleyici Tarımsal Kitler'in temel işlevi, tarım ürünlerinin fiyat oluşumunda düzenleyici olmalarıydı. Bu işlevleri nedeniyle üreticiler, yerli ve yabancı büyük sermaye gruplarının ve teşkilatlanmamış kredi piyasasının egemenliğinden belli ölçülerde kurtarabiliyorlardı. Bu kurumların özelleştirilmesi, kimilerinin de kapatılması ya da işlevsiz duruma getirilmesiyle üreticiler bütünüyle sermaye gruplarının insafına bırakılmışlardır.

Tarımsal Altyapı Kurumları

- Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü(KHGM)
- Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü(DSI)
- Karayolları Genel Müdürlüğü(KGM)
- Tarım ve Köy İşleri Bakanlığına Bağlı Kimi Genel Müdürlükler

Tarımsal altyapı kurumları arasında Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü (KHGM), Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü (DSİ) kapatılmış, Tarım Ve Köy İşleri Bakanlığına Bağlı Kimi Kurumlar da işlevsiz duruma getirilmiştir.

TİGEM'in Özelleştirilmesi

TİGEM'in Kısa Tarihçesi

TİGEM iki ana koldan oluşturulmuştur. Birinci kolunu oluşturan Haralar, ordunun ve sarayın iâşe gereksinmesini karşılamak ve at yetiştirmek üzere Osmanlı Devletinin ilk yıllarında kurulmuşlardır. O dönemlerde 3-4 milyon dekar arazi varlığına ulaşan Haralar Osmanlı Devleti güç kaybettikçe küçülmüşler ve arazi varlığı 450 bin dekara düşmüştür.

TİGEM'in diğer kolu, cumhuriyet'in kurduğu zirai kombinalar ile Devlet Ziraat İşletmelerinin birleşmesiyle oluşan Devlet Üretim Çiftlikleri (DÜÇ)'ne kadar uzanır. Zirai kombinalar ordunun, gerektiğinde halkın özellikle tahıl ihtiyacını karşılamak üzere 1937 yılında kurulmuşlardır. Devlet Ziraat İşletmeleri ise çağdaş tarım tekniklerinin uygulanması ve tarım sanayinin geliştirilmesi konularında çiftçilere önderlik ve öğreticilik yapması amacıyla, Atatürk'ün kendisine ait çiftlikleri bağışlamasıyla kurulmuştur.

Hara ve inekhaneler ile Devlet Üretim Çiftlikleri 1984 yılında bir çatı altında toplanarak TİGEM'e dönüştürülmüştür. Bir Kamu İktisadi Kuruluşu olan TİGEM, 1994 yılında İktisadi Devlet Teşekkülü (İDT) statüsü almıştır.

38

TİGEM Cumhuriyetin kurulmasından sonra, özellikle küçük ve orta ölçekli tarım işletmelerine çağdaş tarım uygulamalarını göstermiş, onların tohumluk, damızlık hayvan, fide-fidan gibi girdilerini sağlamıştır.

TİGEM'e ait işletmelerin bir kesimi yakın geçmişte özelleştirilmiştir. Günümüze değin, Acıpayam, Çiçekdağı, Gelemen, İnanlı, Gökçeada, Ardahan, Hafık, Boztepe ve Kazova Tarım İşletmeleri gibi işletmeler ya özel sektöre kiralandılar, ya da kapatıldılar.

Son kalanların da özelleştirileceği, geçtiğimiz günlerde önce Başbakanlık Özelleştirme İdaresi tarafından, daha sonra TBMM Tarım Orman ve Köy İşleri Komisyonu Başkanlığı'nca bildirilmiştir. Yapılan açıklamalarda daha önce kiralandıran TİGEM'e ait işletmelerde özel şirketlerin taahhütlerini yerine getirmeleriyle ilgili kimi eksikliklerin olduğu da belirtilmiştir. Bununla birlikte Adalet ve Kalkınma Partisi Hükümeti'nce, TMMOB'nin 2008-2009 yasama yılında TİGEM arazilerinin özel sektöre kiralama yoluyla kullanılmasını konusunda bir yasal düzenleme hazırlandığı açıklanmıştır.

TİGEM'ler Neden Zarar Ettirildi?

TİGEM'e ait işletmelerin özelleştirmesi gerekçelerinin başında, bu işletmelerin zararda olmaları gösterilmektedir. Oysa bu işletmeler bilerek zarar ettirilmişlerdir.

TİGEM'ler, 1980'li yıllardan başlayarak Türkiye'nin tam denetimli olarak "batı'nın güdümüne" sokulmak istenmesinin bir aracı olarak iflas ettirilmişlerdir. Batı'nın güdümüne sokmak için Türkiye tarımının çökertilmesi, böylelikle temel besinler bakımından dışsatımcı ya da kendine yeter ülke konu-

mundan uzaklaştırılması gerekiyordu. Çünkü Amerika Birleşik Devletleri ve Avrupa Birliği'nin elinde biriken bitkisel ve hayvansal ürün stoklarının eritilmesi, tarımsal girdilerine pazar bulunması gerekmektedir. Bu bağlamda, ülkemizde öncelikle tarımsal KİT'lerin özelleştirilmesi ya da kapatılması sağlanmıştır.

TİGEM'ler Nasıl Zarar Ettirildi?

Stratejik tarımsal kitlerden biri olan TİGEM'lerin zarar ettirilmesi için şunlar yapıldı;

- TİGEM işletmelerine Hazineden kaynak aktarılmadığı gibi, her yıl ürettikleri katma değerden gelişme yatırımları için gerekli temel ödenekleri ayırmalarına izin verilmedi; bu yüzden işletmelerin özel bankalara yüksek faizle borçlanması zorunlu duruma getirildi.
- TİGEM'lerde ekonomik ömürlerini tamamlayan iş makinelerinin yerine yenileri alınmadı.
- Altyapı yatırımları ihmal edildi.
- TİGEM'lerde çalışan mühendis ve yöneticilerin iş görme ve üretme istek ve coşkuları geriletildi. Teknik elemanlar, masada oturan; tarlaya, bahçeye ve ahıra gitmek istemeyen personel durumuna getirildiler. Kimileri ise işletmeleri zarar ettirmek için neredeyse yarıştılar ya da görevlendirildiler.

TİGEM'lerin tümünün özelleştirilmesine karşı çıkılmalıdır.

Çünkü TİGEM'ler;

- Türkiye sertifikalı tahıl tohumluğunun %80'ini, yem bitkileri tohumluğunun %75'ini üretmektedir.
- Türkiye damızlık hayvan gereksiniminin %10'nunu karşılamaktadır. TİGEM'ler Türkiye'nin en güvenilir damızlık kaynaklarına sahiptir. TİGEM'ler aynı zamanda dünyanın en önemli Safkan Arap Atı yetiştirme merkezlerindedir.
- Tarımsal Eğitim etkinlikleriyle, hizmet içi eğitim programları düzenleyen, aynı zamanda Ziraat, Veteriner ve başka fakültelerin öğrencilerine staj olanağı sunan başlıca kuruluşlardır. Öte yandan, kırsal kesim yoksul ve işsizlerine yönelik olarak sertifikalı eğitim programları da sunmaktadır.
- Yayım etkinlikleriyle tarıma bilgi aktarmaktadırlar.
- Ziraat ve Veteriner Fakültelerinde ve öteki eğitim-öğretim ve araştırma kurumlarında görevli araştırmacılara materyal ve olanak sağlamaktadırlar. Çiftliklerde yapılan bilimsel çalışmalar sayesinde, birçok bitki çeşidi ve hayvan tipleri üretilmiştir. Onların özelleştirilmesi, Türkiye'nin birçok Ar-Ge etkinliğine zarar vermiştir ve verecektir.

Kısaca, bir kamu hizmeti gerçekleştiren, iyi bir yönetim ile zarar etmeyecek olan TİGEM'lerin zararı, esas itibari ile çiftçiye götürülen hizmetin bedelidir ve destekleme kapsamında ele alınmalıdır. Bu nedenle TİGEM'lerin zararını bahane etmek anlamsızdır. Bu hizmetlerin özel sektöre devri ise bir yandan girdi maliyetlerinin baskısı altında yok olma noktasına getirilen, diğer yandan finansman gücü olmayan ya da çok zayıf olan küçük ve orta ölçekli üreticilerimizin de sonu olacaktır. Aslında yapılmak istenen de budur; tarımsal istihdamı azaltmak, küçük işletmeleri tasfiye etmek ve endüstriyel tarım aldatmacasıyla çok uluslu şirketlerin pazar alanını genişletmek.

Sonuç olarak TİGEM'ler tarımın tohumluk ve damızlık gereksinimini karşılayan en önemli kuruluşlardır. Bunların tümüyle özelleştirilmesi, çiftçimizi yabancı şirketlere ve onlarla çıkar birliği içinde olanların insafına bırakmak demektir.

Tarımsal Kit'lerin Özelleştirilmesi İle Neler Oldu?

Tarımsal KİT'lerin özelleştirilmesi ile ortaya çıkan sonuçları aşağıdaki şekilde özetleyebiliriz;

1. Kırsal kesim yoksullaştırılarak devlet-halk bütünleşmesi parçalanma sürecine sokuldu. Tarımsal Kit'ler ile kırsal kesime sağlanan hizmetlerin yerli ve yabancı sermayeye aktarılmasıyla, örgütlenmemiş üreticilerin devlet ile bağı zayıflama sürecine girmiştir. Bu durumda çözüm için, cemaat-tarikat ya da etnik kimlikler giderek devreye girmekte, ulus ve sınıf kimliği ikinci plana düşmektedir.

2. Kente göç etmek zorunda bırakılan köylüler, daha ucuz işgücünü oluşturmaktadırlar. Örgütlenme eksikliği nedeniyle öncelikle küçük ve orta ölçekli işletmeler ürünlerini yeterince değer fiyata satamamıştır, bunlar çözülerek kente göç etmeye başlamışlardır. Bu durum, şehirlerde daha ucuz iş gücünün kaynağını oluşturmakta ve temel tüketim mallarının üretim maliyetini düşürmektedir. Dış satım ürünlerinin bu şekilde daha ucuz pazarlanması, aslında Batı'ya kaynak aktarımının (emeğin ucuz getirilmesi ile) bir aracı olmuştur.

3. Tarımsal üretimin uygulanan politikalar sonucu azalması, emperyalist Batı'nın tarımsal ürün fazlalık ve stoklarının eritilmesine yaramıştır. Tarımda özelleştirme sonucu, Türkiye'nin temel tarımsal üretiminde önemli gerilemelere neden olmuştur. Bu durumda tarım ürünleri dışsattımcısı olan Türkiye dışalımçı bir ülke durumuna gelmiştir. 2005 yılında Türkiye'nin tarım ürünleri dışalımını 4.5 milyar doları geçmiştir. Dolayısıyla Uluslararası Para Fonu (UPF) ve Dünya Bankası (DB) aracılığıyla AB ve ABD güdümündeki politikalar, emperyalist Batı'nın tarımsal ürün fazlalık ve stoklarının erimesine hizmet etmiştir.

4. Tarımsal endüstri alanında tekелci küresel firmaların payı artmıştır. Özelleştirmeye Tarımsal Kit'lerin devreden çıkması sonucu, tohum, damızlık, ilaç ve gübre gibi girdilerde, tekелci küresel firmaların payı artmıştır. Fiyat belirleme giderek bunların denetimine girmiş, aynı zamanda tarım topraklarının ve suyun kirlenmesi de kimi bölgelerde artmıştır.

5. Tarım arazileri ucuza kapatılmaya ve tekelci küresel firmaların güdümlünde dışarıya dönük organik tarım çiftlikleri kurulmaya başlanmıştır. Köy yasası değiştirilerek tarım arazileri yabancılar tarafından ucuza kapatılmaya ve bu arazilerde organik tarım çiftlikleri kurulmaya başlanmıştır. Çiftliklerde sağlıklı ürün üretmek stratejik üstünlük kurmakta, aynı zamanda üretimi yönlendirmektedirler. Türkiye’de organik tarım, tekelci küresel firmaların denetimine girmiş bulunmaktadır.

6. Tarımsal üretim politikaları tekelci küresel firmaların denetimine girmiştir. Özelleştirme ile Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı’nın elinde kamu yararı için kullanacakları herhangi bir örgüt kalmamak üzeredir. Bu durumda Bakanlık örgütü işlevsiz duruma gelmiştir. Kırsal kemsin örgütlenmesi de yetersiz olduğundan tarımsal üretim politikaları ve uygulaması tekelci küresel firmaların denetimine girmiştir.

7. Türkiye’nin tarımsal araştırmacı gücü, Batı’nın denetimine girmek üzeredir. Tarım Bakanlığı’nın işlevsiz duruma getirilmesi, kırsal kesimin örgütlenmesinin yetersiz oluşu AR-GE kaynaklarının yetersiz ve eşgüdümün olmayışı gibi nedenlerle, ancak bunların ötesinde ulusal bilincin köreltilmesi sonucu, Türkiye’nin tarımsal araştırmacı gücü de Batı’nın denetimine girmek üzeredir. Bu durum, bilimsel alt yükleniciliği (taşeronluk) kabullenmek anlamındadır. Ancak kimileri bunun ayırımında değildir, kimileri de bu alt yükleniciliği kişisel çıkarları için onaylar durumundadır.

Sonuç

Tarımda özelleştirme, diğer özelleştirmeler gibi Türkiye’nin ulusal bütünlüğüne ve dirliğine yapılan bir saldırdır. Bu saldırıya karşı çıkmak elbette olanaklıdır. Temel seçenek, bağımsızlığa yönelerek kapitalist merkezlerin, daha açık deyişle emperyalistlerin onayını almadan, kendi gücüne dayanan bu kalkınma eylemini yeniden gerçekleştirmektir. Çözümün kendimizden geçtiğine inandığımız ve örgütlendiğimiz ölçüsünde buna olanak vardır. Önümüzdeki en canlı örnek ise, Mustafa Kemal Atatürk öncülüğünde gerçekleştirdiğimiz Cumhuriyettir.

Cumhuriyetçi eylemin iki önemli dayanağı yeniden oluşturulmalıdır. Bunlardan birincisi, ulusal politikaların üretilmesidir. Ulusal politikalar, bütün ulusal sınıf ve katmanların birlikte oluşturacağı odayaşma (konsensüs) ile sağlanabilecektir. İkincisi ise oluşturulacak bu politikaların yaşama geçirilmesidir. Bu da ancak planlı ve devletçilik yanı ağır basan karma ekonomik model ile gerçekleşebilir. Tarım kesiminde de üreticilerin örgütlenmesi ile yaratılacak güç, ulusal programın temel güçlerinden birisi olacaktır.

I. OTURUM GIDA EGEMENLİĞİ

Oturum Başkanı : Prof. Dr. Ali ERYILMAZ

Öğleden sonraki ilk oturuma hoş geldiniz. Bugünün önemli oturumlarından birisi olan Gıda Egemenliği konusunu tartışmak üzere konuşmacıları buraya davet ediyorum. Sayın Prof. Dr. Korkut BORATAV, Sayın Ergin YILDIZOĞLU, Sayın Prof. Dr. Kenan DEMİRKOL ve Prof. Dr. Birgöl AYMAN GÜLER buyurun.

Gıda üretimi, tüketimi ve dağıtımıyla ilgili sistemin ülkeler ve toplumlar için ne kadar önemli olduğu sabahki toplantıda da ifade edildi ve buradaki değerli katılımcılar da bunu son derece yakından bilen kişiler. Bir iki cümle ile ben sözü sayın panelistlere bırakmak istiyorum. Çok yakın zaman öncesine kadar şöyle söyleniyordu: “Efendim biz tarımsal üretimi eğer karlı değilse, yapmamalıyız. Karlı olduğu sürece, rekabete uyabildiğimiz sürece yapmalıyız. Eğer biz buğdayın tonunu 250 dolara mal ediyorsak ve bunu dünya piyasalarında 120-130 dolara alabiliyorsak, ne gerek var, oradan alırız...” Ama son 4-5 yıldır görüyoruz ki bu düşünceler gerçekten sağlıklı düşünceler değil, çünkü hem alabilmek mümkün değil, toplumlar bazen ihracat kısıtlamaları koyabiliyorlar, hem de bunun için gerekli olan kaynaklar son derece büyük boyutlara varıyor ve ülkelerin güvenliğini sarsacak duruma geliyor.

Ben sözü konuşmacılara bırakıyorum. Buyurun efendim...

GIDA EGEMENLİĞİNİN SOSYO POLİTİK VE EKONOMİK GÖRÜNÜMLERİ

**Prof. Dr. Korkut BORATAV
(Emekli Öğretim Üyesi)**

Sayın Başkan teşekkür ederim. Değerli izleyiciler, bu salondakiler, benim bu konuda sizlere vereceğim pek az şey olduğunun farkında olsunlar rica ederim. Büyük ihtimalle ortaya koyacağım birkaç tespit üzerinde benim kadar bilgili ve bilge olduğuna eminim büyük çoğunluğun.

Efendim, pek çoğunuzun bildiğini, izlediğini tahmin ettiğim, dünya köylülerinin uluslararası örgütü diye kendini tanıtan Via Campasina, Dünya Gıda Günü vesilesiyle bir bildiri yayınladı. İzlemiş, tespit etmiş olabilirsiniz, belki sabahleyin değinilmiş bile olabilir, fakat ben bunu kısaca sizlere aktaracağım.

Bildiri şunu söylüyor: “Dünya gıda krizi, dünyanın tüm bölgelerinde milyonlarca kır emekçisinin ve tüm nüfusun aleyhine işleyen ihracata dönük, sanayileşmiş tarımın doğrudan sonucudur. Krizi aşmak istiyorsak, kır emekçilerini topraktan kopartan, biyoçeşitliliği, çevreyi tahrip eden ve dünyayı açlığa ve yoksulluğa sürükleyen bu modeli terk etmemiz gerekecektir. Neoliberal ekonomik sistemin yarattığı ve iklim enerji finans alanlarını da içeren krizler dizisinin en dramatik halkası gıda krizidir. Değişime başlamanın zamanıdır ve ilk adım tarım olmalıdır. Alternatif halkların kendi tarım ve gıda programlarını oluşturmalarını mümkün kılan gıdada hükümlerdir. Yerel ve sürdürülebilir kırsal üretim ve halkı destekleyebilecek sağlıklı gıdanın hakkaniyetli dağıtımını ancak böyle gerçekleşebilir.”

Genellikle bu tür bildirimlerin renksiz ve etkisiz olduğunu biliriz. Ama bu bildirinin önemlice bilgelik öğeleri taşıdığını düşünüyorum. Çünkü iki tespit yapıyor. Birincisi, neoliberal politikaların dünya gıda krizinin merkezinde yer aldığını tespit ediyor. Bu politikaların bir dizi krize yol açtığına işaret ediyor ve aynı zamanda eğer karşı çıkacaksak belki ilk tepki noktasının tarımdan başlaması gerektiğini vurguluyor. Çünkü tarım, dünya çapında soruna bakacak olursak, en kalabalık çalışan ve emekçi insan grubunu, en fazla etkileyen politika alanıdır.

Şimdi o nedenle bu neoliberal politikalara kısaca birkaç tespitle dikkatinizi çekmek istiyorum. Devreye demişler ki, boynun neden eğri, o da nerem doğ-

ru ki demiş. Açık ve seçik olarak kanaatimi söyleyeyim, ne eski ve geleneksel biçimiyle, ne de daha sonra revizyona uğramış biçimiyle, ne de bugün panik havası içinde yani dünya çapında bir finans krizinin adeta müsebbibi olduğu bilinen bu politikalar kümesinin iler tutar yeri olmadığını düşünüyorum ve öteden beri de düşüncem bu doğrultuda.

Geleneksel neoliberal politikaların bizim gibi gelişmekte olan ülkelere taşınmış biçiminin ana öğelerini biliyorsunuz. Birkaç cümleyle hatırlatayım; bunlar piyasa dostu (terminolojiyi de hep yumuşatırlar böyle), piyasacı demezler de dost sözcüğünü kullanırlar ki, yumuşatmak için. Piyasa vahşetini hatırlatmamak için piyasa dostu (!) tarım politikalarını savunurlar. Bu politikaların özünde “devlet nereye elini atmışsa bozmuştur, devleti uzaklaştıralım, her şey rayına oturacaktır” anlayışı fanatik biçimde gelir, gelmiştir. Ve devletin elini çektiği uygulamalar dünyanın dört bir köşesinde aşağı yukarı 25 yıldır üçüncü dünyaya uygulanmaktadır, çeşitli biçimlerde, çeşitli zamanlarda, çeşitli yoğunluklarda...

Bu salonda tartışıldı, tartışılacak, Türkiye’deki yansıma ve uygulamalar üzerinde de eminim çok önemli bir bilgi birikimi var.

Şimdi buradaki mesele şudur, serbest piyasa denilen bir söylemi savunuyorlar. Burada da terminoloji çok önemlidir. Aslında Türkçe’ye anlamı biraz bozularak taşındı. Bizim fanatik liberal bir iktisatçı vardı, rahmetli oldu. O doğru çevirmeye çalıştı. Serbest değil, hür piyasa. Çünkü bunun İngilizcesi free market. Yani hür piyasaları savunuyorlar. Türkçe’ye biraz yumuşatarak, fazla abartılı bulduğu için bu terminolojiyi Türkçe’ye taşıyanlar, serbest piyasa delmiş. Fakat açık ve seçik herkesin bildiği bir gerçeği tekrar vurgulayayım, böyle bir piyasa yoktur. Teorik olarak vardır. Belki kapitalizmin başlangıç aşamalarında, tam oturmamakla birlikte ona benzeyen piyasalar, mal piyasaları olmuştur ama işgücü piyasaları da olmamıştır. İşgücü piyasası için geçersizdir ama mal piyasaları için benzer biçimde olmuş olabilir fakat o tarihten bu yana bir teorik modeldir, ondan ibarettir.

Bunu tarıma taşıdığımız zaman, hele üçüncü dünya tarımına taşıdığımız zaman, bunların savunduğu serbest piyasa modelinin şu özelliği taşıdığını yine herkes biliyor. Basit şeyleri hatırlattığım için biraz sıkılıyorum ama doğruları tekrar ve tekrar hatırlatmakta önem var. Milyonlarca bireysel küçük üretici, çünkü tarım her ne kadar dünyanın şu veya bu köşesinde bazı ülkelerde büyük mülkiyete, plantasyon tarımına, oligarşik siyasi yapılarla bütünleşmiş özelliklere sahipse de, tümünü kapsadığımız zaman Türkiye dahil, Afrika dahil, Asya ülkelerinin büyük bölümü dahil, tarım esas olarak, her malda, her üründe milyonlarca küçük üreticiyle son tahlilde az sayıda çok uluslu veya uluslararası, ulus ötesi şirketin karşı karşıya geldiği bir piyasa biçimidir. Bu piyasa biçimine serbest piyasa demek için, serbest teriminin anlamını bilmemek lazım. Bunu eğer iktisat dilinde tam rekabet piyasası kastediliyorsa, onunla da en ufak ilişkisi olmadığını bilmemiz lazım.

Çok sayıda oligopsoncu piyasa tipidir bu. Üretici ve satıcının çok sayıda olduğu, alıcının az sayıda olduğu piyasalardır. Bunları konuyla ilgili olan arkadaşlarımız biliyorlar. Gıda ürünlerinde bile artık son tahlilde süpermarketlerin hakim olduğu meta zincirleri oluşmuştur. Meta zincirlerinin bir

ucunda milyonlarca üretici, öbür ucunda da 30, 40, 20, 5, 6 tane büyük alıcı var. Ara aşamaları var. Bazen nihai aşamaya kadar uzanıyor, bazen kesiliyor.

Bizim gibi gariban ülkeler tarihsel deneyimlerinden hareketle bu durumu algılamışlar ve bu kadar eşitsiz piyasa koşullarına karşı kendilerini savunacak tek aygıtın devlet olduğunu belirlemişler. Ve tarihsel olarak şu veya bu konjonktürden geçerek, devlet aygıtını bu eşitsiz piyasalara araya sokuvermişler. Eşitsizliği bir ölçüde azaltıyor. Tamamen ortadan kaldırmıyor çünkü rekabet konumunda olan çok sayıda ülke oluyor o zaman. Yani tütün üreticisi ve ihracatçısı 10-15 ülke, işte kahvede benzer. Fakat azalıyor.

Peki bu niye giriyor araya? Hemen söyleyeyim, kötü niyetle de giriyor olabilir. Bizim kendi toplumlarımızın tarihi pırıl pırıl tertemiz sicile sahip değil. Bazen giriyor araya, yiyicilik yapmak için giriyor. Ama bir genelleme yapacak olursak, birkaç maksatla giriyor. Tarımın çok büyük bir sektör olduğu, gelişmenin ilk aşamalarında eğer sanayileşme tutkusu içindeyseniz, tarımı işgücü veya ürün olarak elde etmek için bir başka hareket noktanız yoktur. Dış dünyadan size kaynak pompalanmadıkça, kullanmak zorundasınız. Yani tarım kalkınmanın kaynak yaratıcı bir artık yaratan sektörü olabilir.

İki, kalabalık üretici kitlelerine sahip bir sektör, dünya piyasalarında uzun dönemde fiyatı düşen, kısa dönemde anormal dalgalanmalar gösteren ürün türlerine karşı korunmak zorundadır. Çünkü eğer küçük mülkiyet ve küçük üretimi, dünya piyasalarının insafsızlığıyla baş başa bırakırsanız çöker, yok olur, üretimden kopar veya başkalarının eline kaptırır. Dolayısıyla bizim gibi ülkeler şu veya bu tarih dönemecinde iyi niyetle veya şartların zorlamasıyla veya siyasi iktidarlar kitle tabanları için çiftçisini koruma ihtiyacı duyuyor. Yani dünya piyasalarında fiyat çöküntülerine ve dalgalanmalara karşı koruma ihtiyacı ve bunu sağlayabileceği tek mekanizma, araya koyduğu işte ismi ne olursa olsun, pazarlama kurumlarıdır.

Dolayısıyla ister vergiler, ister korur, isterse sadece bir bölüşüm politikasıyla eğer gücü varsa yani ekonominin içinde kaynak üretme imkanı varsa başka sektörlerden çiftçisini korur, tüketicisini de korur. Çiftçiye yüksek öder, buğdaya yüksek fiyat, ekmeğe de sübvansiyon vermeyi düşünebilir. Becerebilir, beceremez ama işte bütün bunlar tarım politikalarının hükümleridir.

Bunu ortadan kaldırmaya çalıştılar, büyük ölçüde de muaffak oldular. Sonunda Dünya Bankası: “Piyasa dostu reformlar bazen kırsal yoksullara zarar verdi. Tarımsal piyasaların serbestleşmesi belli koşullarda yoksul çiftçilere zarar verebilmiştir” itirafında bulunuyor. Dolayısıyla dillerini değiştirme ihtiyacı duyuyorlar.

O kadar çok eleştiri alıyorlar ki ve bazı arkadaşlarımız safdilane “Dünya Bankası görüş değiştirdi” diyor. Devleti tekrar arka kapıdan sokuyor diyor. İşte 2008 yılında Dünya Bankası’nın meşru yıllık Dünya Kalkınma Raporu, “Kalkınma İçin Tarım” diye başlık taşıyor, fakat aradan okuyun bütün o cila rağmen eski görüşleri değişmemiştir.

Şunları söyleyeyim, tek tek onun yeni raporun sakatlıkları üzerinde durabilirim. Fakat bir noktayı vurgulayarak, konuşmama son vereyim: Vurguladığı bir şey ticaret serbestisi. Yani tarımsal ticaret serbestleşmeli. Burada model yapıyorlar, diyorlar ki eğer genel olarak iki taraflı serbestleşme olursa, yani hem gelişmiş ülkeler, metropol ülkeler, hem de çevre ekonomileri topluca tarımsal korumayı, dış ticarete korumayı ortadan kaldırırlarsa iki tarafın da refahı artacaktır. Genel denge modelleri yapıp hesaplıyorlar, kim ne kazanacak, ne kaybedecek, herkes kazanacak sonucunu veriyor.

Şimdi değerli izleyiciler bu model baştan aşağıya sakattır. Meşhur Ricardo'nun daha sonra neoklasik iktisada taşınmış olan karşılaştırmalı üstünlükler teorisine dayanır, teorik olarak. Bu teoriyi hayırhah yorumlarsanız, şudur söylediği; her ülke görel olarak en ucuz ürettiği malda uzmanlaşırsa toplumun refahı artar. Görel olarak yani her malda daha pahalı üretiyor olabilirsiniz ama görel olarak bu pahalılık derecesinin farkının en az olduğu üründe uzmanlaşın o zaman refahınız artar. Yani İngiltere ile Portekiz arasında kumaşla şarap mukayesesini yapmıştır. Bu aslında hayırhah yorumla şu anlama gelir: Herkes bunu yaparsa sonuç iyi olur. Ama problem şudur: Gerçek hayatta bu işlemez, işlememiştir. Ucuza yapan satar prensibi işlemiştir. Ucuza piyasaya arz eden satar. Pahalıya arz eden kaybolur, yitirir. Ucuza arz eden de kendi arka planında her türlü sübvansiyon ve desteği kullanan diyelim Amerika Birleşik Devletleri'dir.

48

Görel mukayeseler, maliyetler açısından örneğin Batı Afrika ülkelerinin elbette pamuk üretip ihraç etmeleri lazım. Hayır. Amerika daha ucuza sattığı için onların pamuk üretim ve ihracatını tahrip etti ve yok etti. Niye daha ucuza satıyor? Çünkü pamuk üreticisine, pamuk çiftçisine açıktan, üretim veya ürün başına değil, açıktan para dağıtıyor. Açıktan para alan adam da pamuk ürününü maliyetinin altında fiyatlarla ihraç edebilip, Batı Afrika'nın üretimini yok edebiliyor.

Haiti, pirinç üretmek, satmak ve karnını pirinçle doyurmak zorundadır. Ama Amerika'nın sübvansiyonlu pirinç üretimi nedeniyle, Amerika gümrüklerini indirttiği için Haiti'de pirinç üretimi yok oluyor yavaş yavaş... Dolayısıyla Amerika Florida kaynaklı pirince mahkum kalıyor ve bu mahkumiyet sonunda pirinç fiyatları 1 yıl içerisinde yüzde 60-70 çıktığı zaman açlık ayaklanmaları oluyor.

Bu örneği ürünler bazında, ülkeler bazında artırıp çoğaltabiliriz. İşte gıda hükümrânlığı, ülkelerin kendi kaderlerine hakim olma konusunda, tarım, tarım politikaları konusunda; kendi fikir birikimleri, teknik birikimleri, tarihsel birikimleri ve toplumsal birikimleri ile köylü üretiminin tarihten gelmiş gelenek ve birikimlerini kullanarak, kendi geleceğini tayin etme hakkı anlamına gelir.

Benim şimdilik söyleyeceklerim bundan ibaret, saygılar sunarım.

KÜRESELLEŞME SÜRECİNDE GIDA SORUNU, ÇEVRE ÜLKELER VE KÖYLÜLÜK

Ergin YILDIZOĞLU
(Cumhuriyet Gazetesi Londra Temsilcisi)

Öncelikle çok teşekkür etmek istiyorum, beni buraya davet ettikleri için. Ben 25 seneden beri tarım sorunuyla ilgilenmiyorum. Genel olarak ticaretle, uluslararası ilişkilerle ilgileniyorum ama tarım sorunu hakkında bir hafızam var. Sürekli gıda güvenliği sözcüğüyle karşılaşıyordum ve neoliberalizm ile gıda güvenliğini bir arada gördükçe de, şimdi ifade edemeyeceğim kadar ağır laflar söylemek geçiyordu içimden. Ama bir dönüp bakma şansım da olmuyordu. Dolayısıyla beni burada konuşmaya, bir yazımdan ötürü davet ettikleri için çok teşekkür etmek istiyorum, dönüp bir bakmak durumunda kaldım ve benim için de gerçekten önemli bir aydınlanma süreci olmaya başladı bu süreç.

Dolayısıyla biraz da kendi öğrendiklerimi aktarmaya çalışacağım ve güvenlik kavramı üzerinden gitmeye çalışacağım, en son hükümlerine geleceğim. Çünkü benim hep duyduğum, uluslararası ticaret ilişkileri içerisinde izlediğim hep gıda güvenliği kavramı. Ve neoliberalizmin gıda güvenliği kavramına 3 noktadan çok şiddetli vurduğunu görerek ben ilk gözlemlerimi yapmaya başladım.

Birincisi, kendi doğal koşullarına uygun biçimde şekillenmiş, ülkelerin tarım – gıda rejimlerini yıkıyor neoliberalizm. Köylülüğü, ekonomisiyle, kültürüyle birlikte imha etmeye başladı. Hem de kırdan çıkan nüfusa yeni bir çalışma alanı ve güvenlik ağı sunmadan.

İkincisi, tarım ürünlerinin fiyatlarını yerel maliyet koşullarından koparıp uluslararası piyasalara tabi kılarken, borsalarda spekülasyon konusu haline getirmeye başladı ve dolayısıyla arz ve talebi tüketicinin gereksinimlerinden koparmaya başladı. Sonuç olarak yoksullaşmada çok büyük bir hızlanma görüldü.

Üçüncüsü, neoliberalizm dünyanın doğal kaynaklarının tüketimini hızlandırdı. Küresel ısınmaya büyük katkıda bulundu. Su krizini derinleştirdi. Buradan hareketle tarım sorununa çok ciddi bir ağırlık getirmeye başladı. Ben bu 3 saptamadan en son 2'si üzerinde durmaya çalışacağım.

Neoliberalizmden önce tarım ilişkilerine baktığımda, kabaca 1940-1970 arasında 2 gıda rejimi benim dikkatimi çekti. Birincisi, Amerikan tarımındaki hızlı makineleşmeyle ve depresyon sırasında Amerika'da 1920-1930'larda verilen desteklerle –ki destekler kaldı, daha sonra gitmedi- ve aynı zamanda uygulanan korumacılıkla oluşan aşırı üretimin önce Avrupa'ya sonra da gelişmekte olan ülkelerin piyasalarına gıda yardımı adı altında pompalandığı bir rejim var. Bu rejim üstelik yönetici sınıfların işine geliyordu, çünkü hem kırsal yapılar parçalanıyor, dolayısıyla proletarya ihtiyaçları karşılanıyor sanayide kullanmak için, hem de ucuz gıda maddeleri elde edebiliyorlar. Ama tarım çözülmeye devam ediyor.

Buna paralel olarak bir ikinci rejim dikkatimi çekti bazı ülkelerde. BORA-TAV hocamız da buna değindi, araya devletin girdiği ve ülkelerin kendi tarımlarını çeşitli yöntemlerle destekledikleri bir tarım rejimi. Bu tarım rejiminde ise yerli ürün çeşitliliği yaşamaya devam ediyor, ekolojik zenginlik var olmaya devam ediyor. Bir ölçüde, tarımsal sınıfların çözülmesi de daha yavaş yaşanıyor.

1970'lerin sonunda önemli bir değişiklik olmaya başladı. Amerika'da faizlerin hızla yükseltilmesinin tetiklediği bir süreçte, gelişmekte olan ülkelerde hatırlayacaksınız, ciddi bir borç krizi yaşandı. Birçok ülkenin ekonomisi (o zaman Türkiye'yi de hatırlayabiliriz), dış kaynak bulamadığı için 70-80'lerin sonunda durma noktasına geldi ve panik halinde dış kaynak peşinde koşmaya başladılar. Mali yardım aramaya başladılar. O sırada IMF ve Dünya Bankası bu borç krizine müdahale etmek için hazırlıklarını yapmaya ve borç isteyenlerin karşısına koyacakları listeyi de oluşturmaya giriştiler. Bu liste işte neoliberalizm diye bildiğimiz liste, her borç isteyen ülkenin karşısına getirip konuldu. Ülkeler de hem ekonomik durumlarının sıkışıklığı, hem iktidardakilerin, iktidarlarını sürdürmek için kaynak gereksinimi olduğu için bu anlaşmaları kabul ettiler. Neoliberal politikaların etkisiyle verilen destekler tarımdan kaldırılmaya başlandı. Gümrük korumaları kaldırıldı. Netice itibarıyla olan şöyle bir şeydi: Gelişmekte olan ülkeler tarımını, esas olarak gelişmiş birkaç ülkenin, özellikle Amerikan ve ABD tarımının rekabetine açmak durumundaydı.

Burada rekabette şöyle bir durum var. Gelişmiş ülkelerin tarafında 50-60 milyon kadar bir tarım nüfusu bulunuyor. Öbür tarafta ise yaklaşık 3 milyarlık bir tarım nüfusu var. Bu 50-60 milyonluk bölümde birim başına 1-2 milyon kilogram verim almak mümkün. Halbuki büyük çoğunluğu geri kalanın 50 bin kilogram elde ettiği zaman çok iyi diyor. 2 binin altında verim elde edenler var. Bu ikisinin rekabet etmesi hiçbir şekilde mümkün değil. Dolayısıyla bu politika bir anlamda kitle imha silahına dönüşmeye başladı. Üstelik Amerikan çiftçisinin aldığı destek, gelişmekte olan bir ülkedeki bir küçük çiftçinin 1 yıllık gelirinin 100 misline falan ulaşıyor. Dolayısıyla ortada son derece haksız bir rekabet ilişkisi var ve bu köylünün yaşamını sürdürme şansı yok.

Bu sırada iki gelişme daha yaşanıyor. Bunlardan bir tanesi bu ülkelerde borç ödeme süreci başlamış. Bütün kaynaklar IMF politikası içinde dışarıya yönlendiriliyor. Bu yüzden döviz kazanmak, ihracatı kıstırmak gerekiyor.

Bunun üzerine hükümetler tarımı 1-2 ürün üzerinde uzmanlaşmaya zorlamaya başlıyorlar, dışarıdaki gereksinimler doğrultusunda, ihracata yönelebilecek biçimde... Dolayısıyla bu sefer üretim giderek yerel koşullardan uzaklaşmaya, tarımın çeşitliliği yok olmaya başlıyor. Kaynaklar bu birkaç ürün üzerindeki üreticiye gidiyor. Bu sırada da diğer ihtiyaçlar giderek ithal edilmeye başlanıyor ve bu ithalat yerli üreticiyi artık çökertmeye ve yok etmeye doğru gidiyor.

Durumun nasıl vahim bir şekilde yaşatıldığını görmek için 1-2 örnek vereyim. Öncelikle beni çok çarpan bir örneği aktaracağım. Gana'da genel olarak tarım üretiminde su sıkıntısı var. Fakat Gana İngiltere'ye paketlenmiş, yıkanmış yeşil salata satıyor. 1 paket yeşil salatanın İngiltere'de rafa gelmesi için harcanan su miktarı 50 litre. Gana'da ise su sıkıntısı var. Ama ben İngiltere'de yaşıyorum, bunları alıyoruz. Artık almıyorum, bunu öğrendikten sonra. Ama şu gerçek ki, herkes alıyor ve ciddi para ödüyor. Pahalı bir şey ama ödenebiliyor buna.

Pirinç piyasalarından bazı örnekler vereyim. Kamerun örneğin, 1994-2004 arasında ithalatı yüzde 100 artmış. Kullanılan topraklar yüzde 30 azalmış. Fildişi kıyısında yerli üretim yüzde 40 gerilemiş. Nepal'da yüzde 25 gerilemiş. 1970'lerde pirinçte kendine yeterli olan Gana, 2003 yılında pirincin yüzde 64'ünü ithal eder duruma düşmüş. Bu gelişmeler Zimbabve, Kamboçya, Etiyopya, Filipinler ve Vietnam için de geçerli.

Bir tane arada garip, enteresan bir örnek var o da Malavi. Geçen sene dünyada gıda krizi oluyor, Malavi'de hiç kriz yok. Çünkü Malavi IMF, Dünya Bankası politikalarını hiçbir şekilde kabul etmemiş tarımda, tarımını korumaya ve desteklemeye devam etmiş ve gıda krizi gelip vurduğunda Malavi'ye hiçbir şey olmamış!

Gelişmiş ülkelerde körüklenen tüketim eğilimleri, ister istemez işlenmiş tarım ürünlerini gerektiriyor. Dolayısıyla bu alanda da çok uluslu şirketler egemen. Bunların gelişmekte olan ülkelere girişı gittikçe hızlanıyor ve bunlar artık neoliberalleşmiş, piyasa devletleri haline gelmiş devletlerin de yardımıyla giderek toprakları ele geçirmeye, üretimi denetlemeye başlıyorlar. İyi toprakların çoğunluğunu köylüden arındırıp, ellerine alıyorlar. Çünkü bunlar döviz getiriyor. Bu arada çalışırken, çevre koşullarına hiçbir şekilde itibar etmiyorlar, denetime tabi olmuyorlar, suları kullanıp ziyan ediyorlar. World Watch Enstitüsü, "bunların yarattığı yıkım sömürgeci orduların yarattığı yıkımdan çok daha büyük bir yıkımdır ama yasal yollardan yapıldığı için kimsenin dikkatini çekmiyor" diyordu.

Dolayısıyla neoliberalizm sayesinde ülkelerin ekonomileri, yerel koşullara uygun, belirli tarihsel ürün çeşitliliğine dayalı tarımları yıkılmaya başlıyor. Buna bağlı köylü yaşamı, kültürü yıkılıyor. Bu arada halkın gıda tedarik sorunu dünya piyasasına bağlanıyor. Çarpık kentleşme de hızlanarak yeni ekolojik ve sağlık sorunları yaratıyor. Dolayısıyla gıda güvenliği sorunu bu andan itibaren artık egemenlik sorunu haline gelmeye başlıyor.

2000 yılında biliyorsunuz birden bire gıda kriziyle karşı karşıya kaldık. Mali kriz patlak verince gıda fiyatları tavana çarpmaya başladı. Çünkü mali pi-

yasalarda oynayan insanlar, güvenli alanlara kaçmaya karar verdiler ve doğru emtia piyasalarına koştular. Emtia piyasalarına koşmalarıyla, paranın emtia piyasasına gitmesiyle birlikte çeşitli metallerin yanı sıra gıda fiyatlarında da hızlı artışlar başladı. Örneğin buğday fiyatları 1 yılda yüzde 120 arttı. Pirinç fiyatı yüzde 75 arttı. Şimdi dünyada 3 milyar köylüyü de kapsayan büyük bir yoksul sınıfı var ve bu yoksul sınıfın bütçesinin içinde gıda yüzde 80 oranında. Dolayısıyla kitle imha silahını bunun için kullandım. Bu koşullarda insanlar çok hızla yoksulluğa ve yaşanamaz koşullara itiliyorlar.

Buradan köylülüğün önemi üzerine bir şeyler söyleyerek zamanımı bitirmek istiyorum. Şimdi itiraf etmeliyim ki, 1990'lara kadar benim kafamda özellikle küçük köylülük tasfiye edilmesi gereken bir şeydi. Verimsizdi, bunlardan kurtulmak ve sanayileşmek gerekirdi. Fakat hiç ummadığım bir yerde edilen bir laf beni bir anda kendime getirdi. Jacques Chirac'ın çok güzel bir lafı var. O da kendi köylüsünü korumak için çabıyor, diyor ki, "Köylülük salt bir ekonomik olay değildir, aynı zamanda Fransa için bir kültür hazinesidir." Ne demek istiyor bu adam diye düşünmeye başlayınca hemen aklıma şaraplar, peynirler, çeşitli başka şeyler gelmeye başladı. Derken küçük köylü tarımına yönelik "verimsizdir" fikrinin yanlış olduğunu kavramaya başladım zaman içinde. Çünkü küçük köylü tarımı verimsizdir üzerine yapılan hesaplar, doğrudan pazar açısından bakılarak yapılmış. Son derece kısa vadeli hesaplamalar bunlar. Halbuki köylülüğün doğası gereği başka etkileri var çevresine. Dolayısıyla toprakların genetik çeşitliliğini korumak, toprağın yaşamını sürdürmesine yardım etmek, nüfus hareketleri üzerindeki olumlu etkilerini göz önüne almaya başladığımız zaman verimlilik çok daha yüksek. Özellikle uzun vadede büyük işletmelerden çok daha yüksek bir verimlilik haline gelmeye başlıyor. Bu konuda birtakım çabalar da dikkatimi çekmeye başladı.

Nihayet son olarak Via Campasina, Köylü Yaşamı Hareketi ve Brezilya'daki Topraksızlar Hareketi'ni gerçekten izlemeye başladığımda, özellikle bugünkü dönemde köylünün çok önemli olduğunu bana düşündürmeye başladı. Çünkü bu köylülük, benim de çok sinirlendiğim ve mücadele etmeye çalıştığım bir şeye karşı, sermaye ve neoliberal küreselleşmeye karşı mücadele ediyor. Kentlerde, gecekonducularda çürümek istemiyor. Kıra dönüp tarım yapmak, kendi deyimiyle, toprak anaya sahip çıkmak istiyor. İlk anda romantik ve geriye dönüş gibi görünüyor ama dikkatle bakınca örneğin demokratik bir talep bu her şeyden önce, kimi insanlar böyle yaşamak istiyor. İkincisi, bu talep insanlığın genel çıkarları ile çok iyi uyuyor. Kent nüfusunun azaltılması, tarımın gıda güvenliğinin yerleştirilmesi yani hükümler altına alınması, toprakların yeniden işlenmeye başlanması gibi gereksinimlere uygun. Tarımda genetik zenginliğin korunmasına yardım eden bir talebi var. Kültürel çeşitliliğin korunması son derece önemli. Bu konuda yararlı hareketler bunlar. Dahası eğer desteklediği takdirde, gerekli eğitim, çalışma olanakları doğru dürüst sağlandığı takdirde onların tabiriyle bir köylü modernleşmesi ve giderek demokratikleşmesi süreci söz konusu. Ve bu da tabii ki ülkelerin siyasal, sosyal dokularını son derece güçlendirici bir etki.

Nihayet neoliberalizmin köylüye yaptığı saldırı, bir şeye daha dikkatimi çekti benim. Köylüye yapılan saldırı aynı zamanda emekçilere yapılan bir saldırı. Çünkü köylülüğün tahribatı ile birlikte emekçiler çok daha düşük ücretleri kabul edecekleri bir sosyal coğrafya içinde kalmaya başlıyorlar. Bu nedenle Via Campasina hareketinin sözcüleri, “Biz geriye bakan bir hareket değiliz. Biz ileriye bakan, yeni bir yaşam tarzını düzenlemek isteyen bir hareketiz” diyorlar.

Bu kırsal hareket ve köylülüğün korunması ve piyasa karşısında korunmanın yollarını bulmak, günümüzde insanlığın genel çıkarları ile örtüşen bir hale gelmeye başladı. Ekolojik sorun açısından önemli. Bitki türlerinin ortadan kalkmasını engellemek için önemli. Kentlerin yeniden yaşanabilir hale gelmesi için son derece önemli. Ve toplumda demokratikleşmeyi ve uzun süredir geri itilmeye başlanan modernleşme sürecinin devam edebilmesi için de son derece önemli.

Teşekkür ederim.

GIDA EGEMENLİĞİNİN BESLENME VE SAĞLIK BOYUTU

Prof. Dr. Kenan DEMİRKOL
İ.Ü. Çapa Tıp Fakültesi Öğretim Üyesi

Çok teşekkür ediyorum sayın Başkanım. Değerli katılımcılar, beni bir hekim olarak aranızda davet ettiğiniz için bu paneli düzenleyenlere çok çok teşekkür ederim. Dr. Gökhan Günaydın Bey ile birkaç yıl önce İstanbul'da tohum toplantısında iyice birbirimize girdiğimiz, kavga ettiğimiz olay sonucu tanıştım ama büyük aşklar büyük kavgalardan doğarmış. Kendileri bizi kırmadı, geçen sene hekimlere yönelik yaptığımız bir beslenme paneline çok büyük renk kattılar. Çünkü ben şunu görüyorum, sizler gıda üretiminden sorumlu olanlar ve insan sağlığından sorumlu olanlar biz hekimler, gıdaya ve beslenmeye farklı bakıyor. Bu nedenle ortak bir akıl üretmek zorundayız.

Gökhan Başkanım ile kavgamız şuydu: Son derece toplumsal duyarlılıkla Türkiye'nin kaynakları yurtdışına gitmesin diye 'ayçiçeği yağı Türkiye'de daha çok üretilmelidir' diyordu, ben de 'ayçiçeği yağı insanı öldürüyor, asla tüketilmemelidir, hatta kapı menteşesi bile yağlanmamalıdır' diyordum. Şimdi bu görüş farkını bir tabana oturtmak zorundayız, bir ortak akıl oluşturmak zorundayız, o yüzden aranızda bulunmaktan çok büyük keyif duyuyorum.

Yaşamı sürdürebilmek için gerekli besin öğelerinin alınmasıdır beslenme. Yeterli enerji yanı sıra protein ve yağ asitleri, vitaminler, mineraller ve antioksidanlar insan sağlığı, hayvan sağlığı için de tabi ki gerekli besin öğeleridir. Bunlarda olan eksiklikler, açlık olarak karşımıza çıkar. Açlık, büyüme, bedensel ve ruhsal sağlık için gerekli besin maddelerinin alınmamasıdır. Çok iyi bildiğiniz gibi biraz önce saydığımız gereksinimlerden enerji ve proteinin birlikte eksik olduğu açlığa marasmus denir. Bu ikisi de makro nutriyenttir. Yani kaba besin öğesidir. Sabahki konuşmalarda buna çok değinilmedi ama biz açlığı bir makro nutriyent eksikliği, bir de mikro nutriyent eksikliği diye ikiye bölmek zorundayız. Diğer bir makro nutriyent eksikliğine bağlı açlık, kwashiorkor dediğimiz aminoasit eksikliği, özellikle de albimin eksikliğine bağlı son derece büyük ödemlerle seyreden tipik bildiğimiz şiş göbekli Afrikalı çocukların tablosu olan açlıktır.

Tamam ama bu açlık neden kaynaklanıyor? Dünya Bankası Başkanı Robert Zoellick, Nisan ayında gıda fiyatlarının artışı sonucu 44 milyon insanın

daha açlık sınırında yaşamak zorunda kaldığını söyledi. Daha sonra Dünya Bankası ve IMF'nin ortak toplantısında bu 44 milyonu revize edip 100 milyon diye düzeltti. Dünya Bankası şu anda açlığı 967 milyon insan olarak dile getiriyor. Peki gıda fiyatları arttı da, niçin arttı? Küresel ısınmadan arttı, nüfus artışından arttı. Tarımsal ürünlerin yakıt olarak kullanılmasından arttı da, 2015'te niye düşecek bunlar? 2015'te daha mı az insan yaşayacak? 2015'te daha mı az kuraklık olacak? İddiaya göre 2015 yılında 2004 yılındaki gıda fiyatlarına geri dönecek. O halde burada başka bir oyun var. Gerçekten de böyle ve bu oyun bana yeşil devrimi hatırlatıyor. Çünkü tam Mart ayında, ya da nisan ayında İstanbul Forum 2008'de bir Dünya Bankası temsilcisi olan Mark Cleckner bu açlığı sadece GDO'lu tohum kullanarak giderebiliriz fetvasında bulundu. Yani hedef, nasıl birinci yeşil devrimde hibrit tohumlara pazar açmak idiyse, şimdi yapay bir fiyat artışıyla GDO'lara pazar hazırlamaktır. Yani ikinci yeşil devrimin eşliğindeyiz ve yine nedense Kazıklı Voyvoda aklımdan çıkmıyor bunları gördükçe.

Eğer dünyada 1 yılda olan ölümleri gözden geçirirsek, görüyoruz ki 58 milyon insan 1 yılda ölüyor. Hamilelik, yeni doğan ölümleri ve makro nutriyent eksikliklerine bağlı ölümler yüzde 30. Ama özellikle mikro nutriyent eksikliğine bağlı olan kronik hastalıklara bağlı ölümler çok daha fazla. Yani açlığı sadece bir makro nutriyent eksikliği açlığı olarak, Afrika'da gördüğümüz açlık olarak tanımlarsak, tablonun ancak üçte birini görmüş oluruz. Kronik hastalıklara bağlı ölümlerin tüm ölümlerin yüzde 60'ını bilirsek, tablonun aslında çok daha vahim olduğunu görürüz ve bu kronik hastalıklar dünya sağlık örgütünün tanımlamasına göre önlenabilir hastalıklardır ve çok büyük bir bölümü akciğer hastalıkları, duman, sigara, kirli su gibi bazı faktörler dışında hatalı beslenmeye bağlıdır, hatalı beslenmenin de en önemli ögesi mikro nutriyent açlığıdır. Bir de buna makro nutriyent fazlalığı da katılır. Sayın Mehmet Başkanım, açlık gelmez dediniz ama siz zaten açsınız. Atletik zayıflığınıza doğru söylemiyorum bunu, hepimiz açız. Çünkü öyle bir gıda egemenliği dayatmasında yaşıyoruz ki, yaşamımız için elzem olan bazı mikro nutriyentleri asla alma şansımız kalmadı. İşin kötüsü makro nutriyent eksikliği kolay gözükür. Kronik hastalıklara yol açan mikro nutriyent eksikliği hastalığı, birikmeli kronik bir hastalıktır. Hasta olduğunuzun farkında mısınız, hayır, ama hastasınız. Ben de hastayım.

Açlığı yeniden tanımlarsak, mikro nutriyent eksikliğine değineceğiz. Bunun en başında ne geliyor? En başında şu doğal tabloyu, şu yapay tabloya değiştirmemiz olması geliyor. Bu bir ahır. İnek nerede? İnek sadece buradaki makinelerin bir dişlisi gibi. Boynundan zincire bağlanmış, sadece çömelerek hareket edebildiği, kendi ekseninde bile dönemediği daracık yerlerde hapis, memelerine makineler bağlanmış, önünde bir makine yem dağıtıyor. İşte buradan çıkan süt, en önemli mikro nutriyent gereksinimiz olan omega-3'ten bizi yoksun bırakıyor. Gıda egemenliği mentalitesi omega-3 yağ asidinin sadece balıkta olduğunu bize dayattı. Hayır efendim. Dedelerimiz 4 bacaklılardan omega-3'ü alıyordu. İnsanoğlu 450 bin sene önce kara avcılığını öğrendi, 300 bin sene sonra su avcılığını öğrendi ve 450 bin sene önce kara avcılığını öğrendiğinde elde etmiş olduğu omega-3 ile beyni 5 kat büyüdü, bedeni 2 kat büyüdü, kas kitlesi 3 kat arttı. İşte biz o hayvanı ahıra tıkıp, maalesef sabah

filmde gördüğümüz gibi pancar küspesi ile beslersek, o zaman omega-3'ten yoksun kalırız. Omega-3'ten yoksun kalırsak, çok daha kolay şeker hastası, kalp hastası oluruz. Damarlarımız tıkanır, kan trigliserit düzey yükselir, pıhtılaşmamız artar. İşte bildiğiniz bütün kalp hastalığı, şeker hastalığı, kanser işte buna bağlı olarak artıyor. Sebep: İneği ahıra tıkmak, doğal besini olan yeşilden koparmak. Çünkü omega-3'ün esas kaynağı yosundur veya ottur. Balık yosun yediği için balıkta omega-3 var. Bizim dedelerimiz tereyağ yerken omega-3 alıyordu. Yani balık yağı alıyordu. O yüzden onlar 100 sene yaşıyordu. Hep duyarsınız, "benim dedem de sırf tereyağı yiyordu, 100 yaşında öldü." Hangi tereyağı? Bugünkü tereyağı mı? Hayır. Bugünkü tereyağı zehir. Çünkü hem bu mikro nutriyentlerden eksik, hem de gereksiz birtakım ilave zehirler içeriyor.

Bakın, çok basit bir açıklama. Bu bir damar hücresi. Hücre duvarı protein ve yağdan oluşur. Maviler omega-3. Bu sağlıklı bir damar hücresi. Bu damarda küçük bir yaralanma olursa tek bir trombosit aktifleşir ve burayı yamar, iş biter. Eğer ama biz vücudumuza yeterince omega-3 sunmazsak, gecekondunun duvarını örmek için kaliteli tuğla bulmazsak, kerpiçli olur. O zaman da vücut omega-3 bulamadığı için araşidonik asitle bu duvarı örür. Araşidonik asit bütün stres hormonlarının hammaddesidir, en küçük bir yaralanmada aşırı reaksiyon göstererek, yüzlerce trombosit aktifleşir, damar içinde pıhtı oluşur, işte enfarktüs. Niçin oldu? İnek ahırda olduğu için oldu.

Kalp kasındaki omega-3 miktarı ne kadar artarsa, enfarktüse bağlı ani ölüm riski o kadar azalır. Yüzde 90 oranında azaltmak mümkün. Biz sağlıklı normal omega-3'e kavuşsak, enfarktüse bağlı ölümü yüzde 90 oranında azaltırız. Omega-3'ün modern beslenme ile arzı az. Bir de ayçiçeği yağı, mısır özü yağı, soya yağı gibi omega-6 yağ asitlerinden zengin yağları tükettiğimizde omega-3'ün emilimi daha da bozuluyor. O yüzden ayçiçeği yağının bugün bağırsak kanseri yaptığını biliyoruz. O yüzden omega-6'nın bugün meme kanserini arttırdığını biliyoruz. Asla omega-6 yağlarını tüketmememiz gerekiyor.

Yeşil bitkiyle beslenen hayvanda omega-3 vardır. Mısır silajı yiyen inekte omega-3 aramayın. Omega-6'ya çok değinmeyeceğim, zararlı.

İkinci mikro nutriyent eksikliği, inek ahırda olduğu için yoksun kaldığımız konjüğe linoleik asittir. Bu doğada bildiği en güçlü antioksidan maddedir. Siz kimyagerler aramızdasınız. Yaşlanma, malzeme eskimesi oksitlen sonucu oluşur. İnsanın yaşlanması da oksitlenme sonucu gelişir. En güçlü antioksidan CLA'dır. Sadece ve sadece yüzyun, keçi vardır. Doğal beslenen inek sütünde vardır. Aspir çiçeğinden elde edilen ve piyasada ilaç olarak satılan konjüğe linoleik asit başka bir izomerdir, ne olur yanılmayın. Bu izomer kalp kasına zarar vererek kalp yetersizliğine yol açabiliyor. Lütfen yanılıp satın almayın. Sadece ve sadece doğal sütte var olan CLA bizim doğru konjüğe linoleik asittir. Diğerlerinin tümü zararlıdır. CLA'dan zengin beslenen kadınlarda meme kanseri yüzde 60 daha az görüldüğü saptanmıştır. Şeker hastalığı çok daha az gelişmektedir. Vücutta yağ birikimi engeller. O yüzden şimdi aspir çiçeğinden elde edilen CLA'yı güzellik enstitülerinde satıyorlar. Yanılmayın ne olur, almayın, tüketmeyin. İşte inek ahırda olduğu için bundan da yoksun kalıyoruz.

Ne alıyoruz inek ahırda olduğu için damar sertliği yapan laurik asit, miristik asit ve palmitik asit. Doğal beslenen inek sütünde bu yağ asitleri çok azdır. Biraz önce öğle tatilinde birçok arkadaşın kahvesine süt tozu koyduğunu gördüm. Doğal bitkisel süt tozu. O nedir biliyor musunuz, palmitik asittir. Yani en çok damar sertliği yapan yağ asididir. Afiyet olsun.

Ayçiçeği yağı 40 derecenin üstünde ısıtıldığında doğada var olmayan trans yağı asitlerine dönüşür. Doğada var olmadığı için bunu vücudumuz yok edemez. Yediğiniz baklavanın margarininde de vardı, yine afiyet olsun. Bu trans yağ asitleri ölene kadar sizinle birlikte, hep anacaksınız bu toplantıyı. Zeytinyağını hiç konuşmama gerek yok, başka sağlıklı yağ yok şu anda.

Yine, gıda egemenliğinin baskısı sonucu doğal bitkiden bitki költürçülüğü ve yapay tarımsal üretime geçtiğimiz için antioksidan yani bizi yaşlanmaya karşı, hastalığa karşı koruyacak olan maddelerden yoksun bitki yemeye başladık. Bakın taş devrindeki bir insan o kadar kıt yeme imkanına rağmen bizden 5-6 kat fazla c vitamini alıyordu günde. Yani ben domates yerken hekim olarak, tarladan bellik bir alandan kaç ton domates aldığım hiç umurunda değil. Öyle bir verimlilik kavramı yok benim için. Ben o domatesten ne kadar likopen alacağıma bakarım. İsterseniz 10 milyon ton bir hektarda üretilsin, likopen benim ölçüm, domatesin ağırlığı değil. O yüzden tarımda verimliliği yeniden tanımlamak zorundayız.

58

İnekten kaç litre süt aldığım bir verimlilik ölçüsü olamaz. Ne kadar sağlık aldığım ölçü olması gerekir. 1 hektar tarladan 2 ton domates almışım, 0 likopenli, e çöpe at, bir işe yaramıyor o domates. Antioksidan miktarı ne kadar, vitamin miktarı ne kadar? İşte organik tarımın verimliliği burada. Organik tarımla ben ancak yeniden doğal, insan sağlığına yararlı sebze ve meyveyi elde edebilirim.

Taş devri insanı ile günümüz insanı karşılaştırıldığında, omega-3 taş devrinde bolca alınıyordu, bugünden 4 misli fazla. Çoklu doymamış yağ asidi, lif bolca alınıyordu. Normal tuz az, potasyum çok alınıyordu, protein çok alınıyordu. Antioksidan 3-5 kat daha fazla bulunuyordu. Rafine şeker hiç almıyordu, şimdi sırf rafine şekerle doyuyoruz neredeyse. Çok az miktarda karbonhidrat alınıyordu, doğada var olmayan margarin, ayçiçeği yağından ya da salam sosisten elde ettiğimiz trans yağlar hiç yoktu, şimdi bol miktarda alıyoruz. İşte bunlar mikro nutriyent eksikliği ve makro nutriyent fazlalığına bağlı kronik hastalıklara ve ölümlere yol açıyor.

Konumuz gıda emperyalizmi olduğu için açlık yanı sıra pancar şekeri yerine mısır şekeri tüketiminin de nasıl bir sağlık sorunu yarattığına değinmek istiyorum. Biliyorsunuz pancar şekerinden şeker üretimi bile henüz 200 yıllık bir geçmişe sahip ama son 35-40 yıldır mısırdan şeker üretiliyor. Normal sakarozla, yani pancardan elde edilen şekerle, mısır şekeri arasındaki en önemli fark mısırdan elde edilen şekerin yüzde 85'e kadar fruktoz içerebilir olmasıdır. Ama hangi mısır şekeri kullanıldığı etikette yazmadığı için fruktoz-glikoz oranının ne olduğunu bilmiyoruz. Yüzde 45-55 olanlar da var. Yani yüzde 45 glukoz, yüzde 55 fruktoz. Ama biz fruktozun yüzde 80-85 olduğundan yola çıkmak zorundayız. Fruktoz meyve şekeri, doğal, zararsız. Yalan. Fruktoz insan vücudunda insülin salgılatmadan metabolize olduğu

için insülin salgılanmadığı için tokluk hormonu olan leptin de salgılanmaz. Habire yersiniz. Tokluk hissetmezsiniz. Amerika'daki şişmanlığın sebebi bu 30 yıldır. Mısır şurubundan üretilmiş meşrubat tüketiliyor, çikolata, gofret, bisküvi tüketiliyor ve tokluk oluşmuyor. Sadece bu mu problem, hayır. Tokluk oluşmaması yanı sıra fruktozun kimyasal zararları da var. Şişmanlığa neden oluyor, hızlı yaşlanmaya, direkt trigliserite dönüşüyor. Trigliseritler kolesterolü oksitleyerek damar sertliğine neden oluyor. İnsülin direncini bozarak, şeker hastalığına yol açıyor. Şeker hastalığının son organ hasarlarını artırıyor. Bakır metabolizmasını bozduğu için kemik erimesine, kansızlığa, bağ dokusu hasarına, damar hasarına, yüksek tansiyona yol açabiliyor. O yüzden 2001 yılında çıkartılmış olan Şeker Yasası'nı içime sindiremiyorum.

Şeker hastalığı 2025 yılında dünya çapında 3 kat artacak. Bu da işte makro nutriyent fazlalığına bağlı bir kronik hastalıktır.

Bütün bu beslenme ve kronik hastalıklar yani mikro nutriyent eksikliği, açlığı sonucu bağırsak kanseri 10 kat fazla, meme kanseri yüzde 50 artıyor, kalın bağırsak kanseri ağırlıklı olarak hatalı beslenme sonucu ortaya çıkar, normal beslense toplum, bu iktidarlar toplumunu sevip de bir beslenme politikası oluştursa, Türkiye'de bağırsak kanserine yakalanan hasta kalmaz. Kalp hastalığına bağlı erken yaşta ölümlerin, inme vakalarının ve şeker hastalığı vakalarının yüzde 80'i önlenabilir. Neyle? İnsanı seven politikalarla.

Çok uluslu şirketlerden sayın hocam da bahsetti, Dünya Ticaret Örgütü, Dünya Bankası, IMF, üçlü çetesine yapılan baskı sonucu, bir ülke Dünya Bankası'ndan kredi istediğinde Dünya Ticaret Örgütü'nün yaptırımları IMF denilen köpek aracılığıyla o ülkeye dikte edilir ve işin daha da acı tarafı o ülkenin saygın politikacıları kendileri bulmuş gibi bir niyet mektubu yazar, sözlü aldıkları emir karşılığında ve ülkenin bütün beslenme modeli değişir. Buradan büyük bir rant elde edilir. Ayrıca oluşan kronik hastalıkların tedavisi için gerekli ilaçtan da yine bu çok uluslu şirketler büyük bir rant elde eder. Türkiye modelinde bu nasıl oluyor? Aynı şekilde oluyor. 2001'de nitekim Şeker Yasası, daha sonra çıkan Tarım Yasası, Tohum Te.. Yasası, Tohum Yasası... Kanola dayatması IMF ile bize gelmiştir ve bütün çiviler çıkmıştır yerinden.

Gıda egemenliği diye bir kavramı ben kısmen kabul ediyorum. Egemenlik bütünsel bir kavramdır. Sadece egemenlik bayramı kutlanarak bir ulus egemen olamaz. Bir ulus nasıl egemen olur, bunu bize tarih öğretmiştir. Yalnız hatırlamamız gerekiyor. Teşekkür ediyorum.

Sayın Başkanım, 1 dakika daha rica edeceğim. Şu Birleşmiş Milletlerle de canım sıkılıyor. 45 yılda Dünya Gıda Programı'na 30 milyar dolar harcamış, şu kapitalist köpekleri kurtarmak için 2.5 trilyon dolar harcandı son 1 haftada. İlk başta 700 milyar dolardı batan bankaları kurtarmak için ayrılan para. 700 milyar dolarla Afrika'da 10 yıl süreyle açlığı gidermek mümkün. 700 milyar dolarla 16 yıl yağmur ormanlarını korumak mümkün. 700 milyar doların, 475'te biri ile 880 bin çocuğun malaryadan ölmesini önlemek mümkün.

Kapitalistler için başka söylenecek ne söz bulabilirim ki? Teşekkür ederim.

GIDA EGEMENLİĞİNİN YÖNETSEL BOYUTU

Prof. Dr. Birgöl AYMAN GÜLER
AÜSBF Öğretim Üyesi

Gıda egemenliği gibi bir kavramı konuşmak üzere bir araya gelmek bu kadar önemli olur muydu, ben böyle düşünerek gelmedim doğrusu. Korkut Hoca, hocam zaten. Ergin YILDIZOĞLU'nun yazılarını büyük bir zevkle takip ediyorum, çok şey öğreniyorum. Ama Kenan Hoca ile tanışma fırsatım olmamıştı. Bu inanılmaz perspektif açan bir konuşmaydı, içinde çok şey var ama besin değeri itibariyle verimlilik meselesi benim yönetim alanına ilişkin tartışmalardaki bakış açımı köklü bir şekilde değiştirecek. Ayrıca “öyle gıdanın egemenliği, giysinin egemenliği olmaz, egemenlik bir bütündür” deyişide hangi kavramla karşılaşırısam karşılaşayım, egemenlik söz konusu olduğunda o bütünlüğü hep bana hatırlatacak.

Ziraat Mühendisleri Odası'na gerçekten çok teşekkür ederim. Biz yönetimi çalışırken insan dokusunu da çalışıyoruz. Meradan çekip çıkartılmış ahıra hapsedilmiş inekten gelen kötü sağlık özelliklerine sahip nüfusun nasıl çok kolay boyun eğdirilebilir olduğunu gördük. Şimdi bu bağlantıyı çok daha açık gördüm. O yüzden gıda egemenliği kavramının aslında en başından beri savunduğumuz gıda egemenliği değil, bağımsız Türkiye kavramının ta kendisi olduğunu gördük.

Ancak Latin Amerika'dan gelen çıkış yolları söz konusu olduğunda gösterdiğimiz ilgiyi, Ziraat Mühendisleri Odası uzun yıllardan bu yana bağımsız tarım politikasını anlatıyor, neden ona göstermiyoruz. Latin Amerika'daki herhangi bir sokak gösterisi, herhangi bir iktidar değişikliği, bir küçük köylü deneyimi bizi kanatlandırıyor da, Türkiye'deki deneyimler söz konusu olduğunda niye kanatlanmak bir tarafa onu deneyimden bile saymama eğilimi sergiliyoruz? Bunu da bu toplantının çok önemli bir uyarısı olarak görüyorum doğrusu.

Biz Türkiye'de Kemalist devrimin bize verdiği ateşle, bu ülkede yaşadığımız deneyimle, bağımsızlık ve egemenlik denilen şeyi, hayatında hiç sömürgeciliği tatmamış insanlar olarak, mücadeleyle elde etmiş insanlar olarak çok iyi biliyoruz. Bunun deneylerine sahibiz, bunun fikirlerine sahibiz, bunu söyleyen öğretim üyelerine, uygulamacılara, yöneticilere, siyasi liderlere, odalara sahibiz. Ama bizde bir şey var. Kendi deneyimize, kendi bulduğumuz çözüme karşı bir hafifseme hali. Kenan Hocamızdan başka bir psikolog

bizi incelemeli. Burada kendi deneyimini değerlendiremememe problemini bir toplumsal hastalık olarak değerlendiriyorum ama birikimim daha fazlasına yetmiyor. Bu nasıl bir şey doğrusu onu açıklayamam.

Bu katiyen Latin Amerika deneyimini küçümsediğim anlamına gelmiyor. Aksine dünyanın her köşesindeki deneyimden çok şey öğrenebiliriz ama bizim ülkemiz 1920’de mazlum ülkelerin öncüsü olan ülkeydi. O deneyime sahip olan bir ülke olarak kendi ürettiğimiz çözümleri kendimizin duymaması, dolayısıyla bunu dünyaya armağan etmek üzere çalışmamamız bana çok önemli bir eksiklik gibi görünüyor.

Gıda egemenliği, ülkelerin kendi programlarını yapmaları, uygulamaları ve hakkaniyetli dağılım demek. Bu Ziraat Mühendisleri Odası’nın yayınlarından okuduğum kadarıyla bağımsız tarım politikası ve bağımsız tarım yönetimi yaratmak demek. Bu açıdan hem negatif, hem pozitif deneyimler var bizim heybemizde. Türkiye’nin Osmanlı döneminde bakanlıklar biçiminde örgütlendiği 1830’lu yıllara dayanan bakanlıklar tarihinde ziraat vekaleti, hariciye vekaletinin içinden doğar. 1830’lu yıllarda. Hariciye vekaletinin içinde bir ticaret meclisi, bir ziraat meclisi kurulur. Niye kurulur? Çünkü 1838’de İngiltere ile yapılan Balta Limanı Ticaret Anlaşması, 1930’lu yıllarda II. Mahmut’un Batı Avrupa ile yaptığı anlaşmalar doğrultusunda, Türkiye’de zirai ve ticari alanın yönetilmesi gerekir. Bu yönetim, hariciye vekaletince yönlendirilir. Hariciye vekaleti Batı Avrupa’nın o zaman Osmanlı’daki yönetim üssüdür.

62

Bu sanıyorum yeterince ilginç. Başlangıç olarak iyi bir nokta değil. Daha sonra kendi bağımsızlığını kazanır. Ziraat Vekaleti, Tarım Bakanlığı... Kendi gelişimini sürdürür. Bir araştırma konusu, acaba Tarım Bakanlığının genlerinde Anadolu ihtilali yaşanmış olmasına rağmen doğum anından kalma ne var? Türkiye’nin tarımsal varlığını araştırmak, buna dönük olarak özelliklerini saptamak, buna uygun politika ve yönetimi geliştirmek bakımından doğum noktasında bir hasar var mı? Doğrusu benim araştırma konularımdan biri olacak. Başka böyle bakanlıklar da var hariciye vekaletinin içinden doğan...

1800’lü yıllardaki gelişimden sonra 1928 ve 1932 yıllarında ilginç bir nokta daha var. Korkut Hocanın Türkiye’nin Ekonomisi kitabı, yanılmıyorsam, orada işlediği bir konu bu. Bilsay Hocanın çalışmalarında da var. Bu meselelere liberal açıdan bakan Yahya Sezai TEZEL’in çalışmalarında da var. Oralardan edinilebilir bir bilgi. Mustafa Şeref ÖZKAN’ın İktisat Vekili yönetiminde, ziraat vekaleti ile iktisat vekaletinin birleştirildiği bir dönem var. Ziraat kongreleri, iktisat kongrelerinin içinden yürütülmeye çalışıyor 3-4 sene kadar ve Mustafa Şeref ÖZKAN kendi arkadaşlarıyla beraber İktisat Vekili olarak ziraat alanını doğrudan yönetmek üzere halkçı, plancı devletçilik için adım atıyor. Sovyet sisteminden alınan çeşitli destekler var. Kadro Dergisi’nden alınan düşünsel destek var. Devlet Sanayi Ofisi ve Kredi Bankacılığı üzerinden yalnızca kamu yönetiminin tarımsal örgütlenişini değil, bağımsız, özel sektör biçiminde çalışanların da yönetimini üstlenen bir plancılık anlayışıyla harekete geçiyor. İlginç bir şey, Türkiye’yi ziraat temel olmak üzere sınıai alanda geliştirmeyi hedefleyen iktisadi bütünü yöneten bir politika sahibi ve bunu örgütlemeye çalışıyor.

Temmuz 1932 kararları Türkiye Cumhuriyeti için belki de bugün yaşadığımız sömürgeleşme sürecini önleyecek nitelikte kararlar. Celal BAYAR önderliğinde Sümerbank Etibank formülünde somutlaşan piyasacı devletçilik formülüne yenik düşüyor. Burada yaşanan mücadele örtülü kalmış bir mücadele olarak görünüyor. Sonra ziraat vekaleti, ticaret vekaleti ve zaten 1949 yılına gelindiğinde adı ekonomi bakanlığı olan iktisat vekaletinin tarihe karışmasıyla zirai alanla, sınai alanın beraber değerlendirilebildiği otoritemiz kalmıyor. Uzmanlaşma adına her alan birbirinden muazzam ölçülerde kopuyor. Genel stratejisi aynı olsa bile uzmanların bir araya gelip çalışamayacakları kötürüm bir kamu yönetimi yaratılmış oluyor.

Öyle görünüyor ki bu kötürüm kamu yönetimi emperyalizmin işine yaramıştır. Kendi alanının bilgisine bir bütün olarak sahip olma yeterliği gösteremeyen bürokrasi, bütün iyi niyetine ve ideolojik savlarına rağmen Türkiye'yi yönetememiş. 1980'li yıllara geldiğimizde yine de Türkiye'yi yönetme iddiası olan bürokrasinin son derece bilinçli biçimde çözülüşüne tanıklık. 1980'lerde yaşadıklarımızı biliyorsunuz. Hemen 1984'te alınan kararlarla Türkiye'de tarımda liberalizasyon politikası hayata geçti. Yalnızca hatırlatmak için söylüyorum, gübre liberalize edildi, tohumculuk liberalize edildi. Liberalizasyon anlamı açık: "Kamu faaliyet göstermesin, serbestleştirin, hürleştirin, kamu engel. Yerli yabancı arasında fark olmasın, bu küresel olana engel..." Bir taraftan kamunun ortadan kaldırılışı, bir taraftan da yerli ve yabancı şirketler arasındaki sözlü eşitlik, yabancı lehine kurulan yeni bir denge...

Liberalizasyonu özelleştirme politikası izledi. Özelleştirmede Türk Zirai Donatım Kurumu parça parça hiçbir şey üretmez hale geldi. TMO bütün çalışma usulleri değiştirilerek iş göremez hale geldi. Et Balık, SEK, vs. zaten elden çıktı. Kredi biçimindeki tarımsal girdinin patronu Ziraat Bankası, piyasa düzeyinde kredi vererek sübvansız etmemek politikasına dayalı davranıldı. Şimdi geldiğimiz nokta itibarıyla Ziraat Bankası bitti. Ziraat Bankası'nın hantal ve kayırmacı kredi sisteminden şikayet edenler Türkiye'yi Dexia'ya armağan etti.

Türkiye'nin Dünya Çiftçiler Günü'nde abartı mıydı bilmiyorum, 850 ilçe merkezinde düzenlenen törenleri Dexia ve Türkiye Ekonomi Bankası finanse etti. Dexia Denizbank, Türkiye'de Denizbank'ı, Tarıbank'ı alan Dexia. Yüzde 100 sermayesi yabancı olan Denizbank'tan söz ediyorum. Ve sermayesinin yüzde 51'i Katolik İşçiler Birliği biçimindeki STK'ların elinde olan bir organizasyondan söz ediyorum.

Sulama Kooperatifleri Birliği ile birlikte ZMO-YAYED ortaklığında, Ankara'da yaptığımız bir toplantıya Denizbankçılar da gelmişlerdi. Köylülerden birisi kalktı dedi ki, "Ziraat Bankası ile bir derdimiz olduğunda bir şekilde pazarlık masasına oturup çözüyorduk, Denizbank'tan aldığımız kredilere karşı çok şiddetli davranıyor Denizbank, ne yapacağız böyle?" Oradaki arkadaş, "Oyun oynamıyoruz" dedi, "İş yapıyoruz!"

Denizbank'ı eleştirdiğimiz zaman da, "Bizi çok eleştirmeyin" dedi, "Köylü tefecinin elinde inim inim inliyor, biz modern kredi sistemiyle köylüyü tefecinin elinden kurtarıyoruz." Biz de dedik ki, "Teşekkür ediyoruz, minnettarız.

Ama bizim düşündüğümüz şey biz köylüyü bu küresel tefeciden nasıl kurtaracağız?” Ona bir cevap veremediler.

Buradaki problem şu: Liberalizasyon, özelleştirme biçimindeki politikalarla, Türkiye kendi tarımsal politikasını yapamaz hale gelmiştir. Tarım Bakanlığı'nın çözülmesi son derece üzücü bir yapıdır. Hiç hastalıklarından, beceriksizliklerinden bahsetmiyorum; il-ilçe tarım müdürlüklerinin kötürüm hale getirilişi, tarlanın doğrudan doğruya transnasyonal şirketler tarafından gönderilmiş mühendise, Denizbank adıyla bu memlekette tarımsal krediyi yöneten Dexia'ya teslim edilmesine neden oldu. Bunun arkasından gelecek olan bellidir. Adımları atıldı, yüksek muhalefet nedeniyle sonuca erişemediler. Kamu Yönetimi Temel Kanunu ile bütün bakanlıkların taşrada örgütlenmesini yasaklıyorlardı. Bu demekti ki il tarım müdürlükleri, ilçe tarım müdürlükleri şimdi fonksiyon bakımından eritildi, o zaman taşrada çalışamaz hale getirilecekler, yasaklanacaklar. Türkiye'nin tarımsal üretiminde toprağın üzerinde bilfiil çalışma işini kim yapacak? İl Özel İdareleri dediler. İl Özel İdareleri, merkez yönetimle her türlü idari ilişkisi kopartılmış, il ve bölge genelinde Türkiye'nin değişik yerlerine göre, büyük toprak sahipleri ile (Bursa yöresinde Cargill ile örneğini gördüğümüz gibi) transnasyonal şirketlerin güdümünde bir yapılanmadır. Şimdiye kadar etkili değildi. Görevleri dardı. Ama bundan sonra göreceksiniz, İl Özel İdareleri Türkiye'de adeta 81 parça halinde çıkar savaşına girmiş, bir avuç büyük toprak sahibi transnasyonal, sözde çiftçi ve kreditorlerin oyun alanı haline gelecek.

64

Dolayısıyla hem yerelleştirme denilen şey, hem liberalizasyon denilen şey, hem de özelleştirme denilen şey ile tarım alanında Türkiye'nin kendini yönetme kapasitesi ortadan kaldırıldı. Şimdi gıda egemenliği denilen şeyin ülkenin bağımsızlık probleminden ibaret olduğunu yüksek sesle söylemek gerekiyor. Bunun için devletin, kamunun en güçlü şekilde yeniden örgütlenmesini talep etmek gerekiyor ve bu örgütlenme doğrudan tarımsal alanda hizmet veren üretici katmanların, kooperatifler biçiminde ortaya çıkması gerçekleşmedikçe başarıya ulaşamaz görünüyor. Kooperatif, sendika, devlet örgütlenmesini bağımsız Türkiye, demokratik Türkiye için geri çağırarak gerekiyor.

Teşekkür ediyorum.

TARTIŞMA BÖLÜMÜ

Oturum Başkanı: Değerli konuklar biraz geç başladık toplantıya. O nedenle soru ve katkılar bölümünde biraz dikkatli olmamızı rica ediyorum. Katkıdan ziyade soru olursa ve değerli katılımcılar da onları mümkün olduğunca kısa sürede cevaplayabilirlerse, bir sonraki oturumda seyahat etmek zorunda olabilecekler düşünceyle bunu özellikle rica ediyorum. Buyurun efendim.

SORU: Herkese merhaba. Mersin'den katılıyorum toplantıya. Bu toplantıyı düzenleyenleri kutluyorum, son derece yararlı oldu. Özellikle bu oturum başkış açımızı değiştirdi. Kenan Bey'i kutluyorum. Kendisini ayakta alkışladım. Ekolojik tarımı gündeme getirdi. Ben aynı zamanda Tüketici Hakları Derneği adına katılıyorum. Ekolojik tarım gıda konusunun ciddi bir boyutu. Olayın içinde olduğum için, doğal çalışmalar içerisinde tarımın da ne duruma geldiğini gördüğümden ele alınması gerekiyordu. Ülkemize çok yakışan bir tarım şekli. Benim teklifim, bu konuyla ilgili büyük çaplı bir etkinlik yapalım. Bu etkinlik yerli değerleri içeren, ekolojik beslenmeyi, gıdayı içeren bir etkinlik olmalı. Mesela yerli malı haftası olabilir. Tarımı öne çıkaran, doğal yaşamı ve bütün değerleri öne çıkaran bir etkinlik öneriyorum. Hep birlikte böyle bir şey yaparsak çok mutlu olurum.

Ceren ÖRTEN (Kimya Mühendisleri Odası): Kenan Hocamın herhalde bir dil sürçmesi oldu, kimyagerler diye. Orada ciddi anlamda sıkıntı yaşarız biz kimyagerler ile Kimya Mühendisleri Odası arasında. Onu hatırlatmak istedim. Benim sorum Korkut Hocama. Karşılaştırmalı üstünlükler mukayesesi diye çok güzel bir örnek verdi. Türkiye'nin bundan sonraki aşamalarda gıda ile ilgili nelerle yüzleşeceği ve ne önlem alması gerektiği ile ilgili bizim önümüzü açmak adına, ben Korkut Hocamızdan bir yeni örnek daha vermesini rica edeceğim. Diğer katılımcıların da ellerine sağlık, bu konuda ayrıca Türkiye ne yönde ilerlemeli diye sormak isterim.

Mehmet EFE (Ziraat Mühendisi): İki soru sormak istiyorum. Bence organik tarımın da tartışılması gereken bir yanı var. Şimdi organik dediğimiz şeyin sadece tohumunu örneğın sertifikasyonla bunu gerçekleştiriyoruz, kanıt olarak bunu koyuyoruz ortaya ve tohumunu da yurtdışından getiriyoruz.

Organik kavramıyla doğal kavramının tartışılması gerektiği ile ilgili bir cevap istiyorum. Bir de Birgül Hocama, bu yerleşme aslında bizim genel bir sorunumuz. Yerelde çözmek gerekliliği, tarım anlamında da böyle, ürün deseninin planlanması ve yereldeki planlamanın ülke geneline yansıtılmasıyla ilgili sorunlar yaşıyor. Yerleşme aslında genel anlamda çok mu kötü? Özel idareler iyi yönetilirse doğru hale gelebilir mi? Bölge kalkınma ajansları kuruluyor, bunların etkinlikleri ne olacak, özel idareler ile işbirliği anlamında neler olabilir? Teşekkür ediyorum.

Oturum Başkanı: Ben de teşekkür ediyorum. Yalnız sorularınız aşağı yukarı bir 3-4 saatlik cevabı gerektiriyor. Organik tarımdan Avrupa Birliği'nin ödeme ajanslarının yetki ve sorumluluk alanı da dahil olmak üzere pek çok konu... Ama bizim bugünkü oturumumuzun konusunu aşan durumlarda sayın konuşmacılardan onları göz ardı etmelerini rica edeceğim. Çünkü zaman kısıdımız gerçekten çok fazla. Buyurun hocam.

Prof. Dr. Korkut BORATAV: Şimdi bu karşılaştırmalı üstünlüklerin yaşanan biçimi şu anlama geliyor. Herhangi bir ürün meta haline gelip, uluslararası piyasada dolaşıma girdiği zaman onun fiyatının arka planında hangi katkıların, hangi etkenlerin olduğu dikkate alınmadan, ucuzsa rekabet gücüyle diğerlerini yok edebiliyor. Yani Amerika kaynaklı pamuk, mısır, pirinç ve soya Endonezya'daki soya üretimini, Meksika'daki mısırı, Haiti'deki pirinç çökertiyor. Çökerttikten sonra bu pek çok yerde gözlenen emperyalizmin genel bir kuralıdır: Önce çökert, sonra fiyatlar üzerinde kontrole sahip çık. Niye, "Asılacaksan İngiliz sicimi ile ası"l demişler? Çünkü bir kere garantili yani kopmayacak. İkincisi ucuz. Hem ucuz, hem garantili gideceksin öbür tarafa. İngiliz sicimini almak için de ucuzlatıyor. Ucuzlattıktan sonra yerli sicimi yok ediyor. Yok ettikten sonra fiyatları istediği gibi manipüle ediyor. Üreticinin, çiftçinin, köylünün ve emekçilerin katılımıyla halkın gıda ve tarım hükümlerine tekrar sahip çıkması lazım. Her şey stratejiktir. Gıdayla ilgili bütün ürünler, bütün biçimiyle stratejiktir. Onlara sahip çıkmak lazım.

Prof. Dr. Kenan DEMİRKOL: Çok teşekkür ederim. Gerçekten hibrit tohumla elde edilen üründe antioksidan ve vitamin miktarı daha az, doğal tohumla elde edilene göre. Doğal tarım tercih ama organik tarım bizim için bir alternatif olabilir. Sizler bunu benden çok daha iyi bilirsiniz. Sizler bunu takdir edeceksiniz ama ben gelip domatesteki likopeni ölçeceğim. Nasıl elde edeceğinizi siz bize göstereceksiniz. Sayın Ergin ÖZÜGÜR, Marshall planının ayrıntılarının sağlık problemlerini sormuş. Biraz önce de zaten değinildi, gerçekten Marshall planı Amerika'ya yeni bir pazar açma planıydı. 15 milyar dolar ki bugünkü satın alma değeriyle 100 milyar dolarlık bir yardımdı ama bütün Avrupa'ya Amerikan tarım ürünlerinin pazarlanması projesiydi. O çerçevede Türkiye'ye de ilk başta margarin üretimi için ucuz mısır yağını TL bazında sattılar. Bizim zeytinyağımızı da dolar bazında satın aldılar.

Toplumunu zeytinyağına karşı soğutmak, o tadı unutturmak için. Ne zaman ki toplum o uyuz margarinlere alıştı, dolar bazında pahalıya bize mısır yağını sattılar ve zeytinyağımızı almaz oldular. Bu bir emperyal oyundu. Margarinin insan sağlığına zararlarını anlatmama gerek yok, hepimiz çok iyi biliyoruz. şimdi trans yağ asidi olmayan margarinler çıktı ve margarin üreticileri övünüyor. Margarinin tek suçu bu muydu? Daha 50 tane suç sayayım size. Lütfen margarinini ne evinize, ne boğazınıza sokun. Teşekkür ediyorum.

Prof. Dr. Birgöl AYMAYAN GÜLER: Bu sorunun çözümü konusu kuşkusuz çok boyutlu. Ama her çok boyutluluğun içinde bir sabit nokta vardır, burada da bir sabit nokta var. Buradaki sabit nokta zihniyeti değiştirmek noktası. Bize 30 senedir diyorlar ya, zihniyeti değiştirin... şimdi biz söyleyeceğiz, zihniyeti değiştirin. Zihniyeti bağımsızlığa doğru çekeceğiz. Küreselleşme bunu emrediyor, yapacak bir şey yok kardeşimden, eğer ayakta durmak istiyorsak, bağımsız Türkiye için kendi programlarımızı kendimiz gerçekleştirmek zorundayız ve bu son derece mümkündür diyeceğiz. Bunun gerçekten mümkün olduğuna bütün aklım ve kalbimle inanıyorum.

Buzdolabı üzerine bazı yapıştırmalar vardır, orada “istekler olanaklarla sınırlıdır” diyor. Yani istek sübjektivitedir, olanaklar objektivitedir, nesnellikle sınırlıdır, ne yaparsan yap bazı durumları değiştiremezsin, ama o iş öyle değil. İstek, irade denilen şeyin elbette insana ait olmasından ötürü bir sübjektif, öznel tarafı var ama aynı zamanda irade nesnel bir şeydir, yalnızca öznel ile belirlenen bir şey değildir. O iradeyi başlangıç noktası, sabitimiz olarak alma zorunluluğumuz var. Böylece bütün dünyanın analizini, ülkemizin analizini ve gelecek doğrultuyu seçme gücüne sahip olduğumuzu önce içimize sindireceğiz. Biz sürüklenen sonbahar yaprağı değiliz. Kendi kendini yönetmeyi becerebilen onurlu insanlığın onurlu bir parçasıyız diyeceğiz. Bunun mümkün olduğunu ve böyle olursa yaşamın sürdürülebileceğini felsefecilerden talep etmek gerekiyor belki de. Bunu lütfen çok soyut bir şey diye almayın ya da ajitasyon anlamına söylüyor konuşmacı diye düşünmeyin, sabitin bu olduğunu düşünüyorum. Bunu kırmadığımız sürece kendi önerilerimizi kendi kulağımızın duymama problemini aşamayacağımızı düşünüyorum. Kendi dilimizi kendi kulağımız duymuyorsa bizi dünya nasıl duysun ki? Bizi hiç kimse, hiç bir yer duymayacak.

Yerelleşme problemine gelince, bugün Türkiye’de merkezizetçilik adı altında idari vesayet sistemi, il özel idaresini ve belediyeyi Ankara’ya bağlar. Yeni kanunlar bu merkezizetçiliğin mekanizmasını kırdı. Yerellik diye Türkçeye çevirdik, çok yeterli değil. Yerindenlik yerellik, yerel yönetimin özerkliği esasına dayanan, merkezin yetkilerinin ortadan kaldırıldığı bir sisteme, şu anda yerel yönetim kanunlarıyla döndük. İdari vesayet yetersiz yanlış bir uygulama mekanizmasıdır. Türkiye’nin yeniden örgütlenmesi gerekir, oradaki ilke demokratik merkezizetçiliktir. Yerelden bütün girdileri yukarıya doğru taşımak ve o taşımayı yukarıda genelin ilkesi belirlendikten sonra yapmak, böyle aşağıdan yukarı bir mekik hareketi içerisinde işleyen, çok yerde denenmiş ve geliştirilmesi mümkün yeni bir ilke ile Türkiye’nin yönetim yapısına biçim vermek gerekir. Teşekkür ediyorum.

II. OTURUM

TÜRKİYE AÇLIKTAN NASIL KORUNUR ? (Tarafların Gıda Egemenliğine Bakış1)

**Oturum Başkanı:Prof. Dr. Zümriye AKSU
H.Ü Kimya Mühendisliği Bölümü Öğr. Üyesi**

Değerli konuklar, sempozyumumuzun ikinci kısmına hoş geldiniz. Birinci oturumda gıda egemenliği ve neden olduğu açlık, bize olan etkileri nedir, bunları gördük. İkinci oturumda tarafların gıda egemenliğine bakışını inceleyeceğiz. Türkiye açlıktan nasıl korunur, bununla ilgili gıda egemenliği ve Türkiye'nin alacağı tedbirlerle ilgili ikinci grup konuşmaları başlatacağız. Konuşmacıları davet ediyorum. Hatice ÜNAL, Ömer Faruk BERKSAN, Turhan ÇAKAR, Doç. Dr. Erdoğan GÜNEŞ, İzzet ÖLMEZ, Dr. Gökhan GÜNAYDIN konuklarımız. Hepsine hoş geldiniz diyorum. Konuşmacılara sırasıyla söz veriyorum, buyurun efendim.

ÜRETİCİLER VE GIDA EGEMENLİĞİ

Hatice ÜNAL
Türkiye Ziraat Odaları Birliği

Dünya nüfusu giderek artmaktadır. Önümüzdeki 25–30 yıl içerisinde dünya nüfusunun 8 milyara ulaşacağı tahmin edilmektedir. Dünya nüfustaki hızlı artışla birlikte gıda maddelerine duyulan ihtiyaç da yoğun bir şekilde artmış ve giderek de artmaktadır. Dünya nüfustaki artışın yanı sıra son yıllarda yüksek enerji fiyatları sebebiyle biyoyakıtlara olan ilginin artması, küresel iklim değişikliği, bazı ülkelerdeki gelir artışları, tüketim alışkanlıklarının değişmesi gibi faktörlerle tarımın stratejik önemi dünyada daha net hissedilmiş, gıda güvencesinin sağlanması öncelikli konular arasında yer almıştır.

2007 yılında dünya buğday fiyatları %85, mısır %37, soya fasulyesi %73, kanola %63, ayçiçeği %109, tereyağı %67, süttozunda ise %90'ları aşan artışlar olmuştur.

Türkiye yem sanayinin vazgeçilmezi mısırdaki, yağ sanayinin vazgeçilmezi ayçiçeğinde, sofraların vazgeçilmezi pirinçte, tekstil sektörünün vazgeçilmezi pamuk ve vb. ürünlerde ihtiyacının önemli bir kısmını ithalatla karşılamaktadır. Bu sebeple dünyada yaşanan gelişmeler ülkemizi doğrudan ilgilendirmektedir.

Bilindiği üzere, 2007 yılında yaşadığımız kuraklık sebebiyle **buğday** üretimimizin tüketimi karşılamaması, yükselen dünya fiyatları ve dünya stoklarının son 30 yılın en düşük seviyesinde olması gibi unsurlar ve ülke içinde müdahalenin geç ve yetersiz olması sonucunda piyasalardaki gerginlik, 70 milyon insanın ekmeğine fatura edilmiştir.

2008 yılı başlarında ise dünya pirinç ihracatında söz sahibi olan Tayland, Hindistan ve Mısırın ihracatlarını azaltmaları kısa bir sürede ihracatı durdurma kararı almaları, ihtiyacını ithalatla tamamlayan ülkemizde pirinç fiyatları %100'e varan oranlarda artmıştır.

Gelişmeler dünyanın zor bir süreçten geçmekte olduğunu göstermektedir. Gıda güvencesinin sağlanması her zamankinden daha önemli hale gelmiştir.

“Bizim maliyetlerimiz yüksek, yurt dışında daha ucuz, üretmeyelim ithal edelim ithal edelim” zihniyetinde olanlar için şunu hatırlatmak gerekir ki artık dünyada da pahalı ve daha önemlisi değişen ve gelişen bir pazar var.

Dünyadaki tüketim taleplerinin karşılanabilmesi ve fiyat artışlarından en asgari düzeyde etkilenmemiz için, ülke olarak geleceğe yönelik üretim hedeflerimizi belirleyip bu hedeflerin gerçekleştirilebilmesi amacıyla uygun politikaları ortaya koymalıyız.

Başka bir ifadeyle tarımsal üretimi artırmak ve üreticileri desteklemek zorundayız. Aksi halde gıdaya erişimin bile maliyeti çok yüksek olacaktır.

Hep konuşulan ama bir türlü tam olarak yanıt bulamayan “kendine yeterlilik” kavramı yeniden sorgulanmaya başlanmıştır.

Tarım 2000’li yıllara kadar dış ticaret dengesini genelde ihracat lehine olan bir sektördü, bu hem işlenmemiş tarım ürünleri hem de işlenmiş tarım ürünleri için geçerliydi.

Ekonomik Faaliyetlere Göre Tarım Dış Ticaret Rakamları(milyon\$)

	ihracat	ithalat	Dış Ticaret Dengesi (ihracat-ithalat)
1998	2.357	2.125	232
1999	2.058	1.649	409
2000	1.659	2.123	- 464
2001	1.976	1.409	567
2002	1.754	1.703	52
2003	2.121	2.535	- 414
2004	2.542	2.757	- 216
2005	3.329	2.801	527
2006	3.481	2.902	578
2007	3.725	4.641	- 915
2008	2.173	4.631	- 2.458

Kaynak: TÜİK

İşlenmemiş tarım ürünlerinde dış ticaret açığı verdiğinde, Türkiye’nin işlenmiş tarım ürünleri ihracatçısı olduğu söylenirdi.

Standart Ticaret Sınıflamasına göre tarım dış ticaret rakamları (milyon \$)

	İhracat	İthalat	Dış Ticaret Dengesi (İhracat-İthalat)
1998	5.053	4.321	732
1999	4.442	3.398	1.044
2000	3.855	4.156	-301
2001	4.349	3.079	1.270
2002	4.052	3.995	57
2003	5.257	5.265	-8
2004	6.501	6.059	442
2005	8.212	6.400	1.812
2006	8.633	7.286	1.347
2007	9.764	9.808	-44
2008	7.000	9.330	-2.330

Günümüzde temel gıda maddeleri olan ürünlerde net ithalatçı bir konuma gelinmiştir. 2008 yılının sekiz ayında hububat ve hububat ürünleri 1,6 milyar dolar, yağlı tohumlu bitkiler ve yağ için yaklaşık 2 milyar dolar ve tekstil sanayi ham maddesi için 1,5 milyar dolarlık ithalat yapılmıştır.

İşte tamda bu nokta kendine yeterliliği ve gıda güvencesini sorgulamamız gereken noktadır.

Türkiye açıklıktan nasıl korunur?

Bu konuda öncelikle tarım sektöründeki **israf edilen ve doğru değerlendirilmemiş kaynakları hatırlamak gerekir**. Elbetteki kaynakların etkin kullanılmasında uygulanan politikaların etkileri de oldukça önemlidir.

Tarımda İsraf

Üretimin temel aracı toprak;

Amaç dışı arazi kullanımı, işlenen alanlarımızın %75'indeki erozyon sorunu, en büyük israfımızdır.

Verimli tarım arazilerini yok eden tarım dışı kullanımların ve erozyon afetinin yarattığı kayıpları parasal olarak değerlendirmek mümkün değildir.

Sulamaya açmak için çok büyük maliyetlerle yatırımlar yaptığımız DSİ tarafından işletmeye açılan 2006 yılı itibariyle toplamı yaklaşık 2,5 milyon hektar sulama alanının 900 bin hektarı (%36) çeşitli nedenlerle sulanmamıştır.

Sulamaya açılan alanlarda sulama oranının % 64'ten % 90'a çıkarılması halinde yaklaşık 2 milyar YTL değerinde bir üretim artışı sağlanabilecektir. Bu, önlenmesi gereken bir israftır, önemli bir kayıptır.

Bitkisel üretimdeki kayıplar;

Ülkemizde tarımdaki israf alanlarının en önemlilerinden birisi, tarım ürünlerinde üretimden tüketime kadar (hasat, taşıma, depolama, tüketim aşamalarında) yaşanan kayıplardır. Yapılan araştırmalar bu kayıpların, bitkisel üretimin yaklaşık dörtte biri seviyesinde oluşunu göstermektedir.

Bu kayıpların önemli bir kısmı, yaklaşık %60'ı hasat ve depolama safhasında meydana gelmektedir.

2006 bitkisel üretim değeri dikkate alındığında israf 13 milyar YTL'ye yaklaşmaktadır.

Ülkemizde yapılan araştırma sonuçlarına göre, uygun tohumluk kullanılmaması ve zirai mücadelenin gereği gibi yapılmaması sonucunda elde edilen bitkisel üretim değeri %20 azalmaktadır. Bu anlamda üretim kaybımızın değeri ise 13 milyar YTL'yi ulaşmaktadır.

Halen ihtiyaç duyulanın yarısı kadar gübre tükettiğimiz ve gübrenin bitkisel üretimde %40 dolayında üretimi artırıcı etkisi olduğu dikkate alınarak yapılacak bir hesaba göre; yeterince gübre kullanmamaktan dolayı yaklaşık 13 milyar YTL tutarında bir üretim kaybımız vardır.

Hayvancılıktaki kayıplar;

Özellikle hayvanlarımızın genetik kapasitesinden yeterince yararlanamama sonucu ortaya çıkan et ve sütte kayıplar ve hastalıklardan kaynaklanan kayıpların toplamı 5,3 milyar YTL ulaşmaktadır.

Mera alanlarındaki kayıpla birlikte hayvancılıktaki toplam kaybımız 13,3 milyar YTL'yi aşmaktadır.

Sonuç olarak, tarımda israf ve verimsizliğin ortaya koyduğu toplam kaybın çok önemli bir büyüklüğe ulaştığı görülmektedir.

Bu tespitler gösteriyor ki, tarımdaki gizli işsizlikten kaynaklanan kayıp da dikkate alındığında tarımdaki tüm israf ve verimsizliğin Ülkemize maliyeti 54 milyar dolar yaklaşmaktadır.

54 milyar dolara varan tarıma ait bu kayıp, tarım sektöründe 2006 ve 2007 yıllarına ait tarımsal katma değer miktarlarını aşmaktadır. Başka bir ifadeyle tarımda israf ve verimsizlik önlenirse yılda 54 milyar dolardan on yıllık bir sürede 540 milyar dolar olmak üzere ekonomiye bugünkü Milli Gelire yakın bir katkı sağlanabilecek duruma gelinecektir.

İsraf ve verimsizlikten kaynaklanan bu kaybın tamamını önleme imkanı olmasa bile, bu derece büyük boyutları olan kayıpların bir bölümünden kurtulmak suretiyle israf ve kayıpları azalmış, daha verimli üreten bir tarımsal yapının oluşturulması mümkündür.

Tarımda verimliliği yakalamak ve kaynakların doğru kullanımı sağlamak uzun süreli ve doğru tarım politikalarıyla ilgilidir.

Türkiye'de halen nüfusun %29'u köylerde yaşamaktadır, tarımın istihdamdaki payı %27 dolayındadır. Tarım sektörünün milli gelire katkısı halen %7'ler seviyesindedir. **Kısacası Türkiye için tarım halen önemli bir sektördür.**

Tarımda Adil Rekabet Ortamı

Değişen dünya koşulları, tarım ürünleri pazarında rekabeti gün geçtikçe daha da zorlaştırmaktadır. Türk çiftçisine üretirken adil bir rekabet ortamı hazırlamak da politika yapıcıların görevidir. Aksi halde başlangıçta da tarımdan kopmalar artacak, topraklarımızın boş kalması, en temel besin kaynaklarımızda dışa bağımlılığımızın artması görünen en kötü senaryolardan birisidir.

Türkiye'de destekleme politikaları bu günden yarına analiz edilmeden etkileri ölçülmeden değişmektedir. 1999 sonrası IMF direktifleriyle değişen destekleme sistemi bu yıl da Başbakanın söylemiyle değişime hazırlanmaktadır.

Ülkemizde destekleme sistemi yeniden ele alınarak bir şeyler yapılırsa öncelikle çiftçinin ve Ülkenin menfaatleri göz önüne alınmalıdır. Elinizdeki kısıtlı olan kaynağın nasıl dağıtılacağı değil tüm ihtiyaç gözden geçirilip buna göre kaynak ayırmak gerekmektedir.

Hepinizin bildiği üzere AB 2004 ilerleme raporunda OTP'nin Türkiye'de aynen uygulanması halinde doğrudan ödemeler, pazar önlemleri ve kırsal kalkınma alanında aktarılacak kaynağın 11,3 Milyar EURO olarak belirlenmiştir.

Tarımda gerekli kaynağı ayırmadığınızda ne yöntemle olursa olsun yapılan destekler amacına ulaşmayacaktır.

2006 yılında yürürlüğe giren Tarım Kanununda yazılan destekler uygulanmaya çalışılsa da pek çoğu adı var kendi yok destekler olarak devam etmektedir. En önemlisi kanunda yer alan tarım destekleme bütçesinin maalesef hala uygulanamamasıdır. Tarım Kanunu tarım destek bütçesi için bir alt sınır belirlemiştir. Ancak ayrılan bütçe bu sınıra dahi ulaşmamıştır.

Tarım Destek Bütçesi

	Milyar YTL	%artış	bütçe İndex	TÜFE İndex	TÜFE'ye Göre Deflate Edilmiş Destek Bütçesi
1998	1,712		100	100	1,71
1999	2,123	24,01	124	169	1,26
2000	2,414	13,71	141	235	1,03
2001	2,717	12,55	159	395	0,69
2002	3,03	11,52	177	513	0,59
2003	2,845	-6,11	166	607	0,47
2004	3,193	12,23	186	664	0,48
2005	3,462	8,42	201	715	0,48
2006	5,00	44,43	290	784	0,64
2007	5,3	6,00	307	850	0,62
2008*	5,4	1,89	313	929	0,58

*TCMB Yıl Sonu Tahminine(%9,3) göre hesaplanmıştır.

Görüldüğü üzere tarım sektörünü desteklemek için ayrılan bütçenin, enflasyon artışları oranında deflate edildiğinde artmadığı aksine azaldığı görülmektedir.

Her ne kadar tarım ülkesi olduğumuzu söylesek de Ülkemizde üretim yapmak ve üretimin sürdürülebilirliğini sağlamak gün geçtikçe zorlaşmaktadır.

Tarımdan kopmalar artmakta ekilen alanlar azalmaktadır.

Alan İstatistikleri (bin Hektar)

	Toplam Tarımsal Alan	Toplam İşlenen Tarım Alanı
1998	26.966	24.436
2005	26.606	23.830
2006	25.879	23.030

Kaynak:TÜİK

Tarım alanları her yıl biraz daha boş kalmaktadır. 2007 ve 2008 yılında yaşanan kuraklığın etkisiyle işlenen tarım alanlarında daha fazla azalma olduğunu düşündürmektedir.

Sadece Buğday'da 2000 yılından sonra yaklaşık 1 milyon hektarlık alan daralması olmuş, bu alanların yarısı başka ürüne kayarken yarısı da üretimden tamamen kopmuştur.

Hep söylediğimiz gibi çiftçilik bir meslektir ve çiftçiler de bu mesleği elbette para kazanmak ve hayatlarını devam ettirmek üzere yapmaktadırlar. Para kazanmadığınız bir işi sürdürmeniz mümkün değildir.

Üreticinin Satın Alma Gücündeki Değişimler						
Ürün/ Mazot paritesi						
Ürünler	Ürün ve Girdi Fiyatları(TL/KG)			Parite (*)		Alım Gücü
	1998	2008	Artış %	1998	2008	% Değişim
Fındık	68	450	566,7	7,14	1,57	-78,0
Pamuk	20	100	412,8	2,06	0,35	-83,1
Şekerpancarı	1	9,8	790,9	0,12	0,03	-70,7
Buğday	5	45	749,1	0,56	0,16	-72,0
Ayçiçeği	11	76,5	595,5	1,16	0,27	-77,1
Mısır	5	43	801,5	0,50	0,15	-70,3
Girdiler						
Mazot (Ykr/Lt)	9	287	2937,0			
Ürün/ Gübre paritesi						
Ürünler	Ürün ve Girdi Fiyatları			Parite (*)		Alım Gücü
	1998	2008	Artış %	1998	2008	% Değişim
Fındık	68	450	566,7	21,77	5,63	-74,2
Pamuk	20	100	412,8	6,29	1,25	-80,1
Şekerpancarı	1	9,8	790,9	0,35	0,12	-65,5
Buğday	5	45	749,1	1,71	0,56	-67,1
Ayçiçeği	11	76,5	595,5	3,55	0,96	-73,1
Mısır	5	43	801,5	1,54	0,54	-65,1
Girdiler						
GÜBRE (%26 A.Nit.) (YKr/Kg)	3	80	2480,6			

Üretim iki temel girdisi olan gübre ve mazot karşısında on yıllık bir süreçte çiftçi satın alma gücü gittikçe düşmüştür.

2003 yılında gündeme gelen gübre ve mazot destekleri de girdi artışları karşısında çiftçiyi korumaya yetmemiştir.

2007 yılında ödenen 468 milyon YTL mazot desteği çiftçinin mazot masrafının ancak %6'sını karşılamıştır. Halbuki o yıl çiftçinin mazot için ödediği KDV ve ÖTV yaklaşık 4,2 Milyar YTL'dir.

Gübre desteğinde de durum çok farklı değildir. Yine 2007 yılında çiftçinin gübre masrafı yaklaşık 2,7 milyar YTL'dir, ödenen 363 milyon YTL'lik destek gübre masrafının ancak %13'ünü karşılamıştır. Bu da çiftçinin gübreye ödediği KDV'den bile çok daha düşük bir miktardır.

Gübre ve mazot gibi temel girdilerin maliyet içindeki paylarına bakıldığında üreticilerin içinde bulunduğu durum açıkça gösterdiğini belirterek, "Gübrede gerçekleşen fiyat artışı mısır maliyetinde masraflar içinde %23 olan gübrenin payını %37'ye yükseltmiştir. 2007 yılında 1 dekar mısır üretimi için 53 YTL gübre bedeli ödenirken, 2008 yılında bu rakam 107 YTL'ye yükselmiştir. Benzer şekilde artan gübre fiyatları 2007 yılında buğday maliyetinde masraflar içerisinde %18 olan gübrenin payını %23'e yükseltmiştir. 2007 yılında 1 dekar buğday üretimi için 25 YTL gübre bedeli ödenirken, 2008 yılında bu rakam 40 YTL'ye yükselmiştir.

2008 yılında artan gübre ve mazot fiyatları 2007 yılına göre mısır maliyetinin %20, buğday maliyetinin %27 oranında artmasına sebep olmuştur.

Bu şartlarda çiftçilerin üretimlerini sürdürmeleri her geçen gün daha da zorlaşmaktadır.

Kuraklık ve Üretim Süreci

İki yıl üst üste yaşadığımız kuraklık ise çiftçilerin sorunlarını bir kat daha artırmıştır. 2007 yılında yaklaşık 5 Milyar YTL zarar veren kuraklığın zararlarını sarmak için yapılan yardım ise yaklaşık 300 milyon YTL'dir. Kuraklık 2008 yılında da Güneydoğu Anadolu bölgesinde başlamış ve İç Anadolu Bölgesini de etkisi altına almıştır. Ürünlerde %100 varan zararlar tespit edilmiştir. Yeni üretim sezonun başladığı bu günlerde çiftçilere yapılacak olan yardım halen ödenmemiştir.

Küresel Ekonomik Kriz ve Tarım

Bu karamsar tabloya çok üzülerek son yaşanan ekonomik krizin tarım sektörüne olası yansımalarına da değinerek bitirmek istiyorum.

ABD'de finans sektöründeki krizle başlayan, daha sonra AB ve tüm dünya ülkelerini etkisi altına alan "küresel mali kriz" önemli sonuçlar meydana getirmektedir. Tüm dünyada bankalar batıyor, borsalar düşüyor, petrol fiyatları geriliyor.

Krizin uzun süreceği ve reel sektöre yansıtacağı söyleniyor. Bu süreçte Dünya ekonomisinin durgunluk dönemine gireceği, dünya ticaretinin daralacağı, istihdamın daralacağı, işsizliğin artacağı öngörülüyor.

Bununla birlikte krizin reel sektöre yansımalarının sonuçları henüz tam olarak ortaya çıkmış bulunmamaktadır.

Ülkemizde tarım kesimi özellikleri itibariyle krizlerden kendini koruma araçlarına sahip değildir. Güçlü ekonomik organizasyonlara sahip olmadığı için, ürün fiyatlarını, girdi fiyatlarını belirleme veya etkileme gücü ve inisiyatifli yoktur.

Geçmişte yaşananlar da göstermiştir ki, kriz dönemlerinde enflasyonda artış olursa, kemer sıkma politikası uygulanırsa bunun yükünü, sıkıntısını en çok tarım kesimi ile dar ve sabit gelirli çökmektedir.

Tarım sektörü zaten çok önemli sorunlarla karşı karşıyadır. Bu sorunları artırıcı ve üretim gücünü zayıflatıcı uygulamalara tahammülü bulunmamaktadır.

Krizle ilgili önlemler alınırken, tarım kesimine ayrılacak kaynaklar bunun dışında tutulmalıdır.

Daha Rekabetçi, Daha Verimli Bir Tarım İçin Önerilerimiz:

- Belirlenen israf alanlarına göre alınacak önlemlerle tarımdaki israf önlenmeli, mevcut verim ve üretim potansiyelimiz daha iyi değerlendirilmelidir.
- Tarım işletmelerinin yapısı iyileştirilmelidir. Küçük işletmelerin ekonomik ölçeklere uygun hale getirilmesi, bölünmüş tarım arazilerinin birleştirilmesi amacıyla, AB ülkelerinde başarıyla uygulanan arazi düzenleme sistemi Ülkemizde de oluşturulmalıdır. Bu çerçevede araziyi satın alma, gerekiyorsa ıslah etme işlemlerini de yürütecek bir “arazi ofisi” ve kredileme sistemi oluşturulmalıdır. Verimli tarım arazilerinin tarım dışı amaçlarla kullanımı önlenmelidir.
- Verim ve üretimi artırmak üzere en önemli potansiyel olan 3.5 milyon hektar tarım arazisi sulamaya açılmalı ve sulamaya açılan alanlar doğru kullanılmalıdır. Bu amaçla, sulama yatırımları hızlandırılmalı, sulamaya açılan alanlarda eksik yatırımlar (tarla içi geliştirme hizmetleri) tamamlanmalı, sulama oranları ve sulama randımanları yükseltilmelidir.
- Tarımsal girdiler yeterli ve doğru kullanılmalıdır. Bunun için çiftçilerimizin eğitime ve tarımsal yayıma daha fazla önem vermeliyiz. Kuraklık yanında son bir yılda tohumda %22, gübrede %140, mazotta %40’a varan fiyat artışları ürün maliyetlerini çok yükseltmiş, bu durum çiftçilerimizi zor durumda bırakmıştır. Gübre ve mazot için verilen destekler buna göre artırılmalıdır.
- Üretim politikası ihtiyaca uygun olarak yenilenmelidir. Küresel gıda krizi, biyoyakıt üretiminden kaynaklanan yeni talepler ve hayvancılık üretimi de dikkate alınarak, hem bu ihtiyaçların karşılanması hem de gıda güvenencesinin sağlanması amacıyla üretimi artırmak üzere yeni teşvik politikaları uygulanmalıdır.

- Üretim artırılması ve girdi maliyetlerinde rekabetçi bir yapı oluşturulabilmesi için tarımsal destekleme bütçesi, en az Tarım Kanunu ile öngörülen seviyeye çıkarılmalıdır.
- Tarımsal verimliliği artırmak üzere tarım ve kırsal kalkınma politikaları bir bütün olarak uygulanmalı ve tarımın modernizasyonu sağlanmalıdır. Yapılacak yatırımlarla (nakliye, işleme, depolama) hasat sonrası kayıplar azaltılabilir.
- Tarımdaki gizli işsizliğin önlenmesi amacıyla fazla işgücünün diğer sektörlere aktarılması kontrollü olarak gerçekleştirilmelidir. Mesleki eğitim faaliyetleri, istihdam artırıcı tarım dışı yatırımlar artırılmalıdır.
- Tarımsal yayım ve danışmanlık hizmetleri yaygınlaştırılmalı, çiftçilerimizin modern tarım teknolojilerini kullanımı sağlanmalıdır.
- Tarımsal araştırma ve geliştirme çalışmaları daha fazla teşvik edilmelidir. Dünyada son yıllarda genetik biliminin de tarımda yeni uygulama alanları bulmasıyla ortaya çıkan yeni teknolojilerden faydalanma imkanları araştırılmalıdır.

Belirtmeye çalıştığımız bütün bu önlemlerin bir program dahilinde ve bir bütün olarak uygulanması, tarımda “yapısal bir dönüşümün” gerçekleştirilmesi gerekmektedir.

2007-2013 yıllarını kapsayan Dokuzuncu Kalkınma Planı'nda Tarımsal Yapının Etkinleştirilmesi ile ilgili temel amaç olarak “Gıda güvencesinin ve güvenliğinin sağlanması ile doğal kaynakların sürdürülebilir kullanımı gözetilerek örgütlü ve rekabet gücü yüksek bir tarımsal yapı oluşturulacaktır.” İfadesi yer almaktadır.

O halde bu amacın gerçekleşmesinin gereği yerine getirilmelidir.

Türkiye Açlıktan Nasıl Korunur:

Tarımsal üretimin artırılması her zamankinden daha önemli hale gelmiştir. İklim değişikliği, çevre konuları ve biyoenerji arzının yarattığı güçlüklerle mücadele etmek ve gıda güvencesini sağlamak için iklimle uyumlu ve sürdürülebilir üretim teknikleri geliştirilmeli, tarım ve destekleme politikalarımız bu ihtiyaca uygun olarak gözden geçirilmelidir.

Dünya’da özellikle büyük sermayenin ilgi duyduğu tarımsal ürün pazarlarında, Türkiye alt yapı eksikliklerini tamamlamış bir tarım sektörü ve örgütlü bir çiftçiyle yer almaya çalışmalıdır.

Bu coğrafya sadece kendi nüfusunu değil, pek çok üründe ihracatçı ülke konumunda dünya beslenmesine de katkı sağlayabilir.

GIDA SANAYİCİLERİ VE GIDA EGEMENLİĞİ

Ömer Faruk BERKSAN
(KAR Şirketler Topluluğu Başkanı)

Teşekkür ederim Başkanım. Gıda sanayicileri adına hepinizi saygıyla selamlıyorum. Her ne kadar son yıllarda tarımcı olduysam da gıda konusunu bırakmıyoruz. Gıda konusunda konuyu anlatmaya, görüşlerimi arz etmeye çalışacağım.

Gıda sanayi tarımın bir alt kolu gibi gözükse de geçtiğimiz yüzyıldaki gelişmelerle bütün tarıma ve gıdaya egemen hale gelmiştir. Gıda sanayinin kabul etmediği, onun şartlarına uymayan hiçbir ürün yetiştirilememiş, hatta beğenilmeyen ürünler tedavülden kalkmıştır. Birkaç örnek vereyim. Mesela spagetti üretimi için durum buğdayı tercih edilmiş, buna uygun olan diğer buğdayları sanayi kabul etmemiştir, onlar da üretimden kalkmıştır, tohumları bile yok olmuştur. Salça üretiminde belli bir kuru madde oranı esas kabul edilmiş, bunun sanayi için en uygun olduğu anlaşılmış ve sadece ona uygun olan domatesler üretilmesine müsaade edilmiş, onlar fabrikalarca satın alınmış, diğerleri alınmamıştır. Besin değeri, lezzeti gibi unsurlar hep sonraki konular olarak kalmış, o tip ürünler ortadan dahi kalkmıştır.

Meyvelerle ilgili olarak da meyvelerin faydalılığı, güzelliği yanında sadece sandıklara, paketlere uyan ölçülerin tercih edilmesine gidilmiştir. Mesela 1 sandığa 35 tane sığıyorsa, 7 böyle 5 böyle sığacak, tanesinin çapı 3.5 santim olsun denilmiş, 4 santimden büyük olan çeşitler istenildiği kadar sizin bölgenize uygun olsun, lezzetli olsun, kaliteli olsun, kabul edilmemiş, onların üretimine artık gidilmemiştir. Son yıllarda bu konuya hizmet eden şirketler kurulmuş, fideler dağıtılmaya, satılmaya başlanmıştır. Onlar için tek ölçü var, meyvenin kalibrasyonu. Onun dışında bir şey yok. Bu istekler zamanla yasalaştırılmış, standartlaştırılmış, başkalarının üretimine müsaade de edilmemiştir.

Bazı ülkeler giderek bu konularda çok ihtisaslaşmıştır. Amerika mısırdaki çok ileri gitmiş, palm yağı üretiminde Malezya ile kimse başa çıkamaz olmuştur. Bir zamanlar paketli et üretiminde İskandinav ülkeleri çok ileriydi, süt tozu üretiminde Hollanda çok ileriydi. Diğer ülkeler bunların ürettiği ürünlerle rekabet edemez durumda kalmış, o ürünleri üretmekten, pazarlamaktan vazgeçmişlerdir. Onlara boyun eğmişler, onların ürünlerini kabul etmişlerdir. Bu ülke ve firmalar daha sonra, GATT ve Dünya Ticaret Örgütü kural-

larını da etkileyerek, bazı uluslararası yasal düzenlemelerle kendi standart ve prensiplerini tüm dünyaya benimsetmişler ve etkinliklerini daha da artırmışlardır. Yerine göre çok ihtisaslaştıklarında, bazen de devletlerin kendilerini sübvansede etmelerinden maliyetlerini çok aşağıya indirmişlerdir.

Bir zamanlar bizim ülkemiz de bu gelişmelerin etkisinde kalmıştır. Mesela 80'li yıllarda "Biz halkımıza muz yediremiyoruz, ne diye bu muzı üretmeye çalışıyoruz, ithal edelim halkımız rahat beslensin" denmiş. O gün için bu düşünce belki de doğrudu, yine aynı şekilde sabah da çok bahsedildi, şeker üretimi dünya maliyetlerinin tam 4 misli fiyatla üretildiğinden, "Bunların üretiminden vazgeçelim, biz toplam gelirimizi artıralım, çiftçimize daha çok para kazandıralım ve ülke gelirini artıralım" gibi düşüncelere gidilmiştir.

Bu gelişmeler giderek insanların beslenme alışkanlıklarını da etkilemiş, beslenme alışkanlıkları gıda sanayinin ürettiği ürünlerin gücünü artırmış, böylece insanların tercihleri de gıda sektörünün dayattığı şablona uyum göstermiştir. Bir yerde gıda sanayi en büyük egemen güç olmuştur, gıda sektöründe. Gıda sanayine çok özenildiğinden tarım sektörü sanki üzerimizde bir yükümüş gibi düşünülmüş, sanayileşmek için bütün tarım bölgeleri feda edilmiştir. Sanki sanayileşen ülke gelişmiş ülke, tarımı gelişmiş ülke geri kalmış ülke gibi düşünülmüştür. Halbuki dünyadaki gelişmiş ülkeleri incelediğinizde içinde tarımı gelişmemiş bir ülke yoktur. Amerika, Almanya, Fransa, Hollanda, İsrail hepsi bu tarımı gelişmiş ülkelerdir.

82

Tabi gıda sanayini sadece vahşi kapitalizmin bir uzantısı olarak görmeyin. Gıda sanayinin de insanların beslenmesinde çok müspet ve güzel etkileri olmuştur. Bir kere gıda ürünlerinin dağıtımını kolaylaştırmış, herkesin eline her ürünün ulaşımını sağlamıştır. Yerine göre pek çoğu ucuzlamıştır, dayanırlıkları artmıştır. Dayanırlıklarının artmasının tabi başka menfi nedenleri de var, içinde belki odun oranı arttığından dayanırlığı artmıştır...

Geçtiğimiz yüzyılda insan ömrünün uzamasında iyi beslenmenin ve gıda sanayi ürünlerinin büyük etkisi olmuştur. Elbette ki tıp sektörünün, tedavilerin, savaşların azalmasının, hepsinin büyük önemi vardır ama gıda sanayinin yaygınlaştırdığı gıdalarla beslenmeye olan katkısının etkisi de küçümsenmeyecek kadar büyüktür. Gıda sanayi, tarım sektörünün ve gıda sektörünün tümünün gelirini artırmıştır. Paketlerde sağlıklı ürünlerin miktarı artmış, boya, katkı maddeleri gibi zararlı maddelerin kullanımı büyük oranda engellenmiştir. Paketlerin ambalaj malzemelerinin hijyeni tam olarak sağlanmıştır. Ancak bu gelişme maalesef tarım sektöründe olmamıştır. Bilhassa tarım ilaçları, suni gübreler sağlığımızı tehdit etmeye devam etmekte ve yaygın olarak halen kullanılmaktadır. Ama gıda sanayinde artık kullanımı mümkün değildir. Bu gelişmeleri onlar yapamamışlardır.

Tarım sektöründe maalesef dernekler, birlikler gibi sivil toplum örgütleri gelişmemiş, ancak gıda sektöründe gelişmiştir.

Geçtiğimiz yüzyılda gıda üretimindeki kar paylaşımının büyük oranı gıda sanayine, düşük oranı tarım sektörüne verilmiştir.

Sonuç olarak, 2000 yılına gelinceye kadar (ben 2000 yılını bir psikolojik sınır olarak görüyorum), geçen 2000 yıllık sürenin son 50 yılında gıda sanayinde ilk 1950 yıla göre kat be kat çok daha büyük gelişmeler olmuştur. Tarımsal üretim adeta sanayinin eline geçmiş, o da kendi egemenliğini, sonuçlarını hesaplama ihtiyacı duymadan sonuna kadar kullanmıştır. 21. yüzyılda yani 1 yıl atlayınca, çok mu şey değişti? Evet bazı değişiklikler olmaya başlamıştır. Bu egemenlik yavaş yavaş sürecini tamamlamış, başka etkilerin baskısı altına girmiştir gıda sanayi. Ne olmuştur? Dünyanın artan nüfusu sınırları zorlamaya başlamıştır. Artık kontrol edilemez bir yere gelmiş olan nüfus artışı plansız gitmektedir. Bunun sonucunda beslenme konusunda çok büyük zorluklar ortaya çıkmaya başlamıştır. Halen 7 milyara yaklaşan nüfus süratle artmaktadır. Artan gelir seviyesi de tüketim tercihlerini etkilemeye başlamıştır. Mesela Çin 1.5 milyarlık nüfusuyla dünyanın yüzde 20'sinden fazla, son 20 yılda et tüketimini 20 kilodan 50 kiloya çıkarmıştır. Artık hububat ürünlerine dönmektedir. Bunun dünya gıda üretimini ve fiyatlarını ne şekilde etkileyeceği ortadadır. Sadece mesele büyük spekülâtörlerin oyunları değildir, artan nüfus da bu işi etkilemektedir.

Dünyada ekili ve dikili alanlarda sınıra yaklaşmıştır. Daha gidecek yeni bir dünyamız yok.

Enerji fiyatlarındaki kontrolsüz artışlardan çok bahsedildi. Ben talebeyken petrol bir ara birkaç dolardan, 10 dolar civarına çıkmıştı, dünya yerinden oynamıştı. Halbuki 2000 yılından sonra 20 dolarlardan 150 dolarlara kadar çıkmış, son birkaç hafta içinde de 70 dolara geri dönmüştür. İnanılmaz bir maliyet artışı olmuştur. Bunun sonucunda da biyoenerjiye dönülmüştür. Artık bazı gıda maddeleri enerji için kullanılmaktadır. Mısırdan 85 milyar ton mısır biyoetanol için kullanılmakta, şeker kamışından yine enerji üretilmek için amazon ormanları kesilmektedir.

ünya ekolojisindeki olumsuz gelişmeler tarım ürünlerini tehdit etmektedir. Gelir seviyesi yükselen insanlık, sağlıklı ürünlere olan talebini de arttırmaya başlamıştır. Uluslararası anlaşmaların bağlayıcılığı, ülkeleri, çözümden uzaklaştırmaya, gelişmiş ülkelerin gayelerine hizmet etmeye zorlamaktadır. Bunlardan bir tanesi olan tarım desteklerinin sınırlandırılması, gelişmeyi engellemekte, gerekli tedbirlerin alınmasını sınırlamaktadır. Sovyetler Birliği'nin çökmesi ile tek kutuplu kalan dünya, Amerika Birleşik Devletleri'nin dayatmalarına direnememektedir.

Kontrolsüz bir silahlanma fırtınasının dünyamızı nereye götüreceği düşünülmek istenmemektedir. Aç insanların sayısı inanılmaz ölçülerde acımasızca artmaktadır. Hemen bugünlerde yaşadığımız bankacılık krizinin nelerde duracağı tahmin edilememektedir. Ama geçtiğimiz yıllarda yaşanan benzeri krizlerin dünyayı bir savaşa götüreceği tahmin edilmektedir.

Görüldüğü gibi başladığımız 21. yüzyılda, şu 8 yılda öylesine gelişmeler olmaktadır ki, artık bu gelişme potansiyelinin nereye gideceği, ülkemizi nelerle karşı karşıya bırakacağı belli değildir. Peki biz bunlara hazır mıyız? Bence hiç hazır değiliz.

Burada gıda sanayinin egemenliği artık rafa kalkmaktadır. Diğer güçlerin, diğer olayların, gelişmelerin gıda ve beslenmeye olan etkisi anormal bir şekilde artmaktadır. Artık bu ve bunun gibi nedenlerle üretici ve tüketici tarafından tercih edilen tarım ürünleri gıda sanayini baskı altına almaya başlamıştır.

Gıda sanayinin 20. yüzyıldaki karlılığı, tarım sektörü ile mukayese edilemeyecek kadar yüksekken, 21 yüzyılda bu yavaş yavaş tarım sektörüne kaymaya başlamıştır. Tarım sektöründeki çiftçilerin iyi organize olamaması nedeniyle bu karlılık, daha ziyade araçların, stokçuların, depocuların elinde kalmakta, çiftçiye intikal edememektedir. Ama sivil toplum örgütleri geliştirildiği zaman daha hakça bir paylaşım olacaktır.

Bütün bunların sonunda ben dünyanın geldiği noktada 4 önemli dalda bir inceleme yapmak, düşüncemi anlatmak istiyorum. Birincisi açlık konusu. Bence “21. yüzyılın ayıbı” kelimesi yetersiz, daha ağır kelimeler kullanılması lazım. Dünyamızda, çok çeşitli rakamlar söylendi, benim rakamım da, 920 milyon aç, 2 milyar da yetersiz beslenen insan yani gizli aç var. Aç insanlar için bir hesap yapılmış, bir konuşmacı arkadaşımız 250 milyar dolar dedi, 400 milyar dolar gibi bir rakam tavsiye edilmiş. Bunun çok hassas yapıldığını zannetmiyorum, çok daha düşük rakamlara aç insanların beslenebileceğini düşünüyorum. Her yıl 400 milyar dolar çok yüksek bir rakam gibi görünüyor. Birleşmiş Milletler’in bu konuda tavsiye kararları da var, her yıl gelişmiş ülkeler aç insanlara para aktarsınlar diye, ama o gelişmiş ülkeler ne yapıp, yapıyorlar çeşitli bahanelerle 1 kuruş para ödemiyorlar. Ama yaptıkları bir şey var, bazı şarkıcılar buluyorlar, we are the word, we are the children, birkaç zenci çocuk, birkaç Kızılderili ile şarkılar söylüyorsunuz, büyük bir reklam yapıyor, işte biz zavallıları açları, düşünüyoruz, onlara yardım yapıyoruz deniliyor. Yapılan yardımın toplamı 10 milyon dolar. İstenen yardım 400 milyar dolar, 40 bin kere daha fazla. Bu şekilde biz uyutuyoruz. Yüzlerimiz boyanıyor, gidiyor...

84

Ben silahlanma ve askeri yatırımlar için yapılan harcamalara yönelik bir rakam tespit etmeye çalıştım ama çok doğru tespit ettiğimi zannetmiyorum. 13 trilyon dolar çıktı yılda. Yani 400 milyar dolar çok yüksek derken, silahlanma için ayrılan para 13 trilyon dolardır. Yani bu işe ayrılan paranın yüzde 2-3’ü gibi bir rakam, sanki zekatı gibi bir rakam, aç insanları her yıl doyurmaya yetecektir. Böyle bir fonun ayrılması ve bunun mecbur tutulması lazım. O insanlara karşı büyük bir sorumluluğumuz var. Bu ulusal sorumluluklarımızdan önce gelen sorumluluğumuzdur. Biz vazife olarak nasıl bir neslin evlatları olduğumuzu göstermeli, bir kere kendimiz önce silahlanma için ayırdığımız paranın yüzde 3’ünü aç insanlar için ayırmalı ve en açından, az açına doğru oralara göndermeliyiz. Bunu bizim bütün dünya ülkelerine örnek olacak şekilde yapmamızı öneriyorum, benim birinci önerim bu.

Tabi bu 400 milyar dolar çöpe atılmayacak. 400 milyar dolar doğrudan doğruya tarım sektörüne ve gıda sanayine gidecektir. Ve bu dünya örgütlerinin, devletlerinin kontrolünde harcanacağı için gıdasal araştırmalara, en uygun ürünlerin üretilmesine yönlendirilebilir ve bundan büyük fırsatlar da yakalanabilir diye düşünüyorum.

Diğer ikinci önem verdiğim konu ekoloji. Bizim dünyamız bir tane, ikinci bir yedeği yok. 2000'li yıllara kadar ekoloji konusunda yaptığımız her türlü tahribata, dünya kendisini yenileyerek, bununla mücadele ederek karşı koyuyordu. Artık dünyanın gücü azalmaya başladı, bizimle başa çıkamıyor, biz hakikaten çok güçlendik, dünyayı yeniyoruz, her tarafı kirletiyoruz ve dünya bunu yenileyemiyor. Kontrolsüz atıklar, tarımsal ilaçlar, kimyevi maddeler, topraklarımızı, iç sularımızı, denizlerimizi, havamızı kirletmekte, ormanlarımızı katletmektedir. Tabi erozyonda toprak kaybı ayrı konu...

Çok bahsedildi, global ısınma ve bunun sonucundaki susuzluk. Bu bütün ülkeleri etkilemekle birlikte, ülkemizi daha fazla etkilemektedir. Bunun neticesini sadece şehirde musluklarımızdan akmayan suda değil, sulayamadığımız bütün tarım ürünlerinde de hissediyoruz.

GDO'ların bizi nereye götüreceğini bilemiyoruz. Hibrit tohumlar, onlar da ayrı mesele. O kadar yüksek verim elde ediyorsunuz ki, toprakların bütün mineral ve bakteri hazinelerini sömürüyorlar. Bunlar topraklarımızda bazı yerlerde tedavi olmayacak şekilde hastalıklara neden olmaktadırlar. Nevşehir ve Niğde yöresinde bazı yöreler patates üretimine kapatılmıştır.

Kontrolsüz şehirleşme ve yapılaşma tarım arazilerini süratle daraltmakta, kontrolsüz tarım ilaçları ve ilgisizlik tarım arazisi kalitemizi düşürmektedir. Her ne kadar tarım arazisi gibi dursa da o verimi artık vermiyor.

Öncelikle kendi ülke tarımımızı da tehdit eden ekolojik tehlikelere karşı daha duyarlı olmalı, burnumuzun ucuna gelen tehlikelere karşı daha fazla gecikmeden görmezlikten geldiğimiz tarım toprakları kayıpları durdurulmalıdır. Ülkemizde çok etkili olmuş orman arazileri ve meralar için kanunlar vardır. Her ne kadar bunlardan kaçaklar olsa da genelde kimse kılını kıpırdatmamaktadır bu konuda. Aynı kanunlar, tarım toprakları için de yapılmalıdır. Çünkü bitiyor, yarını yok. Çocuklarımızın biz istikbalinden, hayatından, sağlığından yiyoruz. Bu konuda çok ciddi yasalar hazırlanmalıdır.

Üçüncü tespitim gıda üretim planlaması. Gıda üretim planlaması dediğim 21. yüzyılda olan değişikliklerle, savaşlar, krizler, nüfus artışı, gelir artışı, tercihlerin değişimi, her neyse olacak şeylere karşı ülkemiz kendine yetecek ürünleri üretmeyi planlamalıdır. İşte sizlerin bağımsızlık diye ifade ettiği konu budur. Bunu planlayabildiğimiz zaman biz gerçekten bağımsız olacağız. Bunu nasıl planlayacağız? Burada üç ayrı kuruma çok önemli görev düşüyor. Bir tanesi devlet, devlet adına Tarım Bakanlığı, biri üniversitemiz, diğer de sivil toplum örgütleri. Bugün bütün dünyada sivil toplum örgütleri artık devletin yerini alıyor, bütün kurallar onlardan çıkıyor. Bu toplantıyı tertipleyen kurumlar da sivil toplum örgütü...

Tarım Bakanlığı'nda bildiğim kadarıyla üretim planlaması yapacak bir birim yok. Ya da var da o işi yeterince yapmıyor. Böyle bir şeyi düşünmüyor bile. Nasıl yapılabilir böyle bir planlama? Bir kere topraklarımızın verim ve ürüne göre tasnifini yapmamız gerekiyor. Envanterini çıkarmamız lazım nerede neler yetişebilir? Sonra bu ülkenin dışa bağımlı olmadan ürünlerini yetiştirebilmesi için tohum stokları yapılmalıdır. Bunlar üretilmeli, yenilenmeli ve depolarda saklanmalıdır. İstenilen ürünü elde edebilecek teşvik tedbirleri alınmalıdır. Nedir bunlar? Bu arazide mısır üretiliyor ve 100 birim gelir elde

ediliyor. Biz buğday üretmesini istiyoruz. Ama o zaman gelir 80 birim olacak. O arazinin buğday üretmesini istiyorsak, ona 20-25 gibi ilave bir prim vermeli ve o toprakta bizim istediğimiz ürünün yetiştirilmesine imkan verecek sistemi oturtmalıyız.

Avrupa Birliği her ne kadar bizim teşviklerimizi sınırlıyorsa da, bölgesel ürün desteği ve gelirini sağlamak için böyle bir planının yapılması, o sınırlamanın istisnalarındandır, bunu yapabiliriz zannediyorum.

ÖZAL zamanında alınan o muz kısıtlaması kararı, bugün artık tersine dönmüştür. Yani pahalı da olsa biz kendi mısırımızı, şekerimizi üretmeliyiz. Bu ekonomik bir karar değil, stratejik bir karar olarak yapılmalıdır. Bildiğim kadarıyla Arap ülkeleri çölde buğday yetiştiriyor. İlk yıllarda çok pahalıya geliyordu, bugün normal fiyatlara inmiştir o. Bunu öğrendiler artık. Çölde su çıkarttılar ve buğday yetiştiriyorlar. Bu devlete düşen görev.

Üniversitelerimize ne düşüyor? Benim bildiğim kadarıyla ziraat fakültelerinde bu konuda kürsülerimiz yok. Bazı derslerde ana başlıklar olarak geçiyor. Her ne kadar bazı bölümlerde kavram olarak okutulsa da ulusal projelendirmede doğrudan konuyla ilgili uzman yetiştirilmemektedir. Burada çok şey söylüyorsunuz da uygulamada bir eleman yetiştirmiyorsunuz, bu da sizin sorumluluğunuzdadır üniversiteler.

86

Son olarak Ziraat Odaları Birliği gibi Ziraat Mühendisleri Odası gibi ve diğer çiftçi birlikleri gibi kurumların da bir araya gelip bu planı nasıl yaparız konusunu ortaya koymaları gerekiyor. Dördüncü söyleyeceğim, hepimizin bildiği üretim verimliliğinin artırılması. Tabi cumhuriyet döneminde çok büyük gelişmeler olmuş, bazı ürünlerin verimi 20 misline kadar artmış. Ben söylemiyorum ama Bakanlığın söylediğine göre son 4-5 yılda tarımsal gelirler 22 milyar dolardan, 50 milyar dolara çıkmış. Bu yıl ihracat güya 12 milyar dolara ulaşacakmış. Tarımda çalışanlar son 4 yılda yüzde 33'ten yüzde 26'ya inmiş. Bunların doğru olmadığını söyleyenler var ama biran için bunların doğru olduğunu dahi söylesek, daha kullanılacak çok limitlerimiz var. Bu ürünü çok daha fazla artırabiliriz, mesela bu tarımsal nüfus ile ilgili bildiğim kadarıyla biz 26'ya indirdik diye sevinirken, Avrupa'da yüzde 4, Amerika'da yüzde 2'dir. Daha çok mesafemiz var, bizim bunları planlamamız lazım.

Yine üretim planlamasında en önemli noktalardan bir tanesi arazi büyüklükleridir. Parçalanmış arazileri tekrar birleştirerek geri dönüştürmemiz mümkün değil ancak birlikte üretim yapmaya teşvik eden bir teşvik sistemi getirebiliriz. Mesela 8 kişi 100 dönüm araziye bir araya getirdiğinde, dönüm başına 1 birim destek verilecekse, 1000 dönüm bir araya için 2 birim, daha fazlası için 3 birim destek verilebilir. Başlangıçta çiftçilerimiz sırf o parayı almak için bir araya gelirler, ama daha sonra bir araya gelmenin gerçek ekonomik çıkarlarını gördükleri zaman, devletten aldıkları o desteğin de hiçbir önemi kalmayacak, çok büyük rakamlara, verimlere erişeceklerdir.

Kaybettiğimiz her gün ülkemize telafisi mümkün olmayan zararlar vermektedir. Biran önce dünyanın açlığına, ekolojisine, ülkemiz tarımına ve 21. yüzyılın potansiyel risklerine karşı halkımız için koruyucu tedbirler almak mecburiyetindeyiz. Hepinize saygılarımı sunuyorum.

TÜKETİCİLER VE GIDA EGEMENLİĞİ

Turhan ÇAKAR

Tüketici Hakları Derneği Genel Başkanı

Konuya evrensel tüketici hakları açısından baktığımızda öngörülen ve yerini getirilmesi gereken hedefler, ilkeler, esaslar şunlardır.

1. Tüketicinin sağlıklı, yeterli, ucuz ve çok seçenekli gıdaya ulaşma hakkı vardır.
2. Tüketicilerin tükettiği gıdalar hakkında eksiksiz ve doğru bilgilendirilmesi hakkı vardır.
3. Gıdaların üretimi, dağıtımını süreçlerinde çevreye zarar verilmemesi ve sağlıklı bir çevrede yaşamasının sağlanması hakkı vardır.
4. Gıdaların üretimi, dağıtımını, tüketimi süreçlerinde tüketicilerin kendilerini ilgilendiren yönlerden görüş ve düşüncelerinin ortaya konulması ve isteklerinin alınan kararlara yansması açısından temsil edilmesi hakkı vardır.

Özellikle hükümetlerin bu evrensel hakların uygulanabilmesinin sağlanabilmesinde görev ve sorumlulukları vardır. Bununla birlikte, kırsal alanda en temel tüketici hakkı olan gıda dağıtımını sağlayacak politikaların hükümetlerce yerine getirilmesi sorumluluğu vardır. Bunun için de tüketim kooperatiflerinin kurulmasının sağlanması, bilhassa bu girişimin kırsal alanda teşvik edilmesi hükümetlerin görev ve sorumlulukları arasında sayılmaktadır.

Öngörülen tüm bu haklar tarımla uğraşan ve geçimini tarımla sürdürmek zorunda bulunan köylü ve küçük çiftçiler ile tüketicilerin ve onların yaşadığı ülkenin gıdaya her aşamada ve her yönüyle egemen olması ile sağlanabilir. Aksi takdirde gıda egemenliği kaybedildiğinde ne tüketici hakkından ne de kırsal kesimde yaşayan ve tarımla uğraşmak zorunda kalan yoksul köylü ve küçük çiftçilerin insanca yaşayabilmesinden bahsetmek mümkün değildir.

18. yy'ın sonu ve 19.yy'ın başında Avrupa sömürgesi altındaki ülkelerde kendi yararları için başlatılan ihraç ekin üretimi ve bu tarım alanlarındaki ucuz işgücü kullanımı hala devam etmektedir. Bununla birlikte, özellikle de 2. Dünya Savaşı'ndan sonra tüm dünya'da geleneksel tarımsal yöntemler ortadan kaldırılarak uluslararası tekellerin çıkarları doğrultusunda batı

tarzı modern tarımsal yöntemler egemen hale getirildi. Daha az emek harcayarak daha çok ürün elde etmek yutturmacası ile empoze edilen ve yeşil devrim de denilen bu uygulamalar modern tarımsal makinalar, suni gübre, böcek ilacı, tohum satan ve ucuz ihraç ürünlerini işleyen emperyalist tarım ve gıda şirketlerine yaradı.

Özellikle, 1980' yılından sonra IMF ve Dünya Bankasının gerek Türkiye'ye gerekse az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelere dayattığı neoliberal politikalar ile tarımdaki özelleştirme uygulamaları ve tarımdan desteğin çekilmesi tüketici haklarına aykırı sonuçlar doğurmuştur. Bununla birlikte, dar gelirli, yoksul köylü ve çiftçilerin daha da yoksullaşmasına ve kırsal kesimden kentlere göçe neden olarak toplumsal sorunların daha da ağırlaşması sonucunu doğurmuştur.

MODERN TARIM TEKNİKLERİ'NİN GELİŞMEKTE OLAN ÜLKELERE ETKİLERİ

Modern tarım teknikleri'nin dayatıldığı gelişmekte olan , az gelişmiş, daha doğru deyimle geri bıraktırmış ülkelerde tüketiciler, köylü ve çiftçiler ile çevresel yönden şu sorunlara neden olmuştur.

1. İş sayısında düşüşe yol açmıştır.
2. Birçok karar, çiftçilerin ve yöre insanının elinden alındığı için yerel kendine yeterlilik güven azalmıştır.
3. Suni gübre ve böcek ilacı tüketimi hızla artmış, bunun sonucunda da tarımsal maliyetlerin artmasına neden olunmuştur.
4. Toprak, su kirlenmiş, sera gazı etkisine neden olunmuştur.
5. Verimlilik ve üretim azalmalarına neden olunmuştur
6. Zararlı böceklerin böcek ilacına bağımsızlık kazanmasıyla hem zararlı böcek sayısında hem de böcek ilacı sayısında ve tüketiminde artış olmuş, ekin hastalıkları yayılmıştır.
7. Genetik biyo çeşitlilik azalmış, insanlık az sayıda ekine bağımlı hale gelmiştir. Son yüzyıl içinde dünyanın bilinen bitki türlerinin yaklaşık dörtte üçü kaybolmuştur.
8. Kırdan kente göçün artmasıyla birlikte işsizlik yoksulluk ve açlık da artmıştır. 800-900 milyon insan kronik gıda yetersizliği çekmekte (açlık) , 2 milyardan fazla insan da gıda yetersizliği çekmektedir. Her gün 5 yaşın altındaki yaklaşık 16.500 çocuk yetersiz beslenmeden dolayı ölmektedir.
9. Tarımsal ürünler ve gıda maddelerinin fiyatları artmıştır.
10. Yanlış ve uygun olmayan tarımsal yöntemlerle yapılan sulama sonucunda toprağın tuzlanmasına, yeraltı sularının çekilmesine, göllerin kurummasına neden olunmuştur. Bu da tarımsal üretimi tehlikeye atmıştır. Bu durum ülkemizde çok bariz şekilde görülmektedir.

11. Ormanlık alanların azalmasına neden olunmuş, gıda zincirinin bir parçası olması nedeniyle de ormanların azalması gıda güvencesini tehlikeye attığı gibi diğer çevresel sorunlara neden olunmuştur.

Yukarıdaki sorunların çoğu Türkiye’de de yaşanmış ve halen de yaşanmaktadır.

YAPISAL UYUM PROGRAMLARI VE TÜRKİYE’DEKİ SONUÇLARI

İMF ve Dünya Bankası’nın 1980’li yıllardan itibaren dayattığı yapısal uyum programları, Türkiye’deki tarım kesimiyle tüketiciler üzerinde şu etkilere neden olmuştur.

1. Süt Endüstrisi Kurumu (SEK), Yem Sanayi, Et Balık Kurumu (EBK), Türkiye Gübre Sanayi (TÜGSAS), Türkiye Zirai Donatım Kurumu, Tekel yok pahasına özelleştirilmiştir. Özelleştirilen birçok fabrika kapatılmıştır.
2. Tarımsal destekler azaltılmıştır.
3. Çiftçilerin üretim maliyeti artmıştır.
4. Tarımsal üretimde verim ve üretim azalmıştır.
5. Tarım ürünleri ithalatı, tarım ürünleri ihracatını geçmiştir. Türkiye tarımsal ürün ithalatçısı konumuna düşürülmüştür.
6. Tarımsal ürün ve gıda fiyatları artmış, yoksullaşan ve alım gücü azalan tüketicilerin bu ürünlere ulaşımı zorlaşmıştır.
7. Yoksullaşan ve çaresiz bırakılan küçük çiftçi ve köylülerin önemli bir kısmı kentlerin varoşlarına göç etmek zorunda bırakılmıştır.
8. Yoksulluk ve açlık sınırının altında yaşayan tüketici sayısı artmış, bunun sonucunda da sadaka ekonomisi ön plana çıkartılarak siyasi rant elde edilmiştir.
9. Tohumculukta dışa bağımlı hale gelinmiştir.

TÜRKİYE GDO’LU ÜRÜNLERİN PAZARI OLDU

Ülkemiz tarımı ile gıda egemenliğine çok büyük zararı olan ve aynı zamanda insan ve çevre sağlığı ile biyoçeşitliliğimiz açısından son derece zararlı ve yıkıcı sonuçlar yaratacak olan genetik yapısı değiştirilmiş ürünler Türkiye pazarını işgal etmiştir. Milyarlarca dolar ödeyerek herhangi bir yasal izin olmadan kontrolsüz bir şekilde ağırlıklı olarak ABD, Arjantin’den Türkiye’ye giren mısır, mısır yağı, soya, soya yağı, soya küspesi ve pamuk hem bugününümüz hem de geleceğimiz açısından çok büyük riskler ve tehlikeler taşımaktadır. Bu konuda gerek Tüketici Hakları Derneği gerekse Tüketici Hakları Derneğinin de üyesi olduğu GDO’ya Hayır Platformu uzun yıllardan beri mücadele vermektedir.

Ülkemize yapılan Genetik Yapısı Değiştirilmiş (GDO) ürün ithalatı

(1996-2005 ABD - Dolar)				
Soya Fasülyesi	Soya Yağı	Soya küspesi	Mısır	Mısır Yağı
768.969.101	61.216.523	225.997.517	864.965.198	354.064.233
(1996-2005 Arjantin - Dolar)				
Soya Fasülyesi	Soya Yağı	Soya küspesi	Mısır	Mısır Yağı
270.597.859	121.509.371	147.515.441	114.369.960	111.053.750
ABD ve Arjantin'den yapılan toplam GDO'lu ürün ithalatı : 2.970.258.953\$				

Ülkemize yapılan Genetik Yapısı Değiştirilmiş (GDO) ürün ithalatı

(2006-2008 - Milyon Dolar)			
Mısır	2006	2007	2008
ABD	2.8	85	146
Arjantin	3.0	34	101
Mısır Yağı			
ABD	63	75	89,5
Soya Yağı			
ABD	1.6	1.4	-
Arjantin	73.90	19.50	10.7
Brezilya	24.50	6.4	4.3
Soya Fas.			
ABD	167.7	147	170
Arjantin	83	154	200
Brezilya	42.3	33.6	68
Soya Küspesi			
ABD	167.7	38.8	45
Arjantin	8.3	45.5	45

Ülkemize yapılan Genetik Yapısı Değiştirilmiş (GDO) ürün ithalatı

(1998-2008 - Pamuk - Milyon Dolar)	
Yıllar	ABD
1998	223
1999	50
2000	222
2001	206
2002	264
2003	400
2004	483
2005	560
2006	530
2007	817
2008	426
TOPLAM	4.181

Emperyalist Tarım ve Gıda Şirketlerinin Hakimiyeti

Dört Biyoteknoloji şirketi, dünyanın en önemli tarım ürünleri üzerindeki patentlerin %44'nün sahibidir. Altı şirket, dünya tahıl ticaretinin %85'ni gerçekleştiriyor. Sekiz şirket dünya kahve satışlarının %55-60'nı, yedi şirket batı ülkelerinde tüketilen çayın %90'nını, üç şirket kakao ticaretinin %83'nü, üç şirket muz ticaretinin %80'nini, üç şirket (sınai) Syngenta, Dupont ve Monsanto) küresel böcek öldürücü pazarının yaklaşık üçte ikisini ve aynı üç şirket dünya tohum pazarının yaklaşık dörtte biri ile genetik yapısı değiştirilmiş tohum pazarının %100'nü elinde tutuyor. Cargill dünya tahıl dağıtımının %80'nini idare etmektedir.

GENETİK YAPISI DEĞİŞTİRİLMİŞ SOYANIN KULLANILDIĞI GIDALAR

- Soya yağı
- Sucuk, salam, sosis, köfte ve pizza, hamburger gibi kırmızı etin kullanıldığı ürünler ve et suyu tabletleri
- Soya etli kıyma, soya unu
- Güveç yemekler, şiş kebaplarda
- Fındık, fıstık ezmesi, çikolatalı ürünler, pastacılık ürünleri, çeşitli unlu mamuller (ekmek çeşitleri)
- Süt tozu, kozmetik sanayinde
- Büyükbaş, küçükbaş ve kanatlı hayvan yemlerinde
- Hazır çorbalar

GENETİK YAPISI DEĞİŞTİRİLMİŞ MISIRIN KULLANILDIĞI GIDALAR

- Mısırdan elde edilen nişasta bazlı tatlandırıcılar (örneğin, glikoz şurubu) gazoz, kola, meyve suyunda
- Mısır yağı
- Pasta ve baklava gibi ürünlerde tatlandırıcı olarak,
- Bebek mamalarında
- Hazır çorbalarda
- Büyükbaş, küçükbaş ve kanatlı hayvan yemlerinde

SAĞLIK RİSKLERİ

İnsan Sağlığı Üzerindeki Riskleri

- Alerjik ve toksik etkilere neden olabilir.
- Kansere neden olabilir.
- İnsan bünyesinde antibiyotiğe dayanıklı mikroorganizmaların oluşumuna neden olabilir.
- Gıda kalitesi ve besin öğelerini azaltıcı riski vardır.
- Çevre Sağlığı üzerindeki Riskleri

- Bitki ve hayvan çeşitliliğinin yok olma riski vardır.
- Genetik yapısı değiştirilmiş bitki tarafından üretilen toksinlere böceklerin direnç kazanması riski bulunmaktadır.
- Topraktaki mikroorganizmaların yapısını olumsuz etkileme riski vardır.
- Toprak ve su kirliliği yaratılması riski bulunmaktadır.

SONUÇ VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

Kırsal kesimde yaşayan ve tarımsal üretimle geçimini sağlayan köylüler ve küçük çiftçiler ile tüketicilerin özgürleşmesi, gıda egemenliğine sahip olabilmesi için dışa bağımlılıktan, IMF, Dünya Bankası, Dünya Ticaret Örgütü'nün dayatmalarından kurtulmak zorundayız. Bununla birlikte, geleneksel tarımsal yöntemler yeni anlayışla ele alınmalı ve organik tarım tekniklerine önem verilerek, tüketici haklarına, tarımla uğraşan köylü ve küçük çiftçi ile ülke yararına uygun etkin ve ulusal bir tarım politikası uygulamaya konulmalıdır. GDO'lu ürünlerin ithalatına, üretimine ve tüketimine izin verilmeyen yasal düzenleme yapılmalıdır. Yerli tohumculuğumuz geliştirilerek, tohumculukta dışa bağımlılıktan kurtulmalıyız. Tarımsal KİT ve KİK'lerin yeniden yeni anlayışla kurulmaları sağlanmalıdır. Üretim ve tüketim kooperatifçiliği teşvik edilmelidir.

DÜNYA GIDA KRİZİ VE TÜRKİYE'YE YANSIMALARI: TÜRKİYE AÇLIKTAN NASIL KURTULUR?

Doç. Dr. Erdoğan GÜNEŞ
Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi
Tarım Ekonomisi Bölümü

Açlık insanlığın uykusunu kaçırın bir olgudur¹, gıda insanlığın temel hakkıdır. Gıdaya ulaşma evrenseldir, dini, dili, rengi, cinsiyeti, milliyeti ne olursa olsun her insanın temel hakkıdır². Her insan her zaman yeterli kalite ve miktarda, ihtiyaçlarını karşılayacak, kültürüne uygun, sağlıklı gıdaya ulaşabilmelidir. Hastalık, engelli olma, yaşlılık vb. durumlarında devlet, bu hakkı kişilere ulaştırabilmelidir. Ancak toplumların gelişme durumları bunun önündeki engellerden biridir. Dünya'daki gerçek nedir? Aslında gıda demokrasisi temel bir paradoks içerisindedir. Gıda paradoksu öyle çarpıcı örneklerle dolu ki!! Bir yanda 1 milyara yaklaşan yoksulluk ve açlık içinde yaşayanlar, diğer yandan 1.5 milyar aşan kilolu, bolluk içinde dengesiz beslenen toplumlar. Dünyanın en varlıklı nüfusunun 1/5'i et ve balığın %45'ini tüketirken, en yoksul 1/5'i ancak %5'ini tüketmektedir. Bu arada devletlerin akıl almaz politika öncelikleri! Bir yandan, silahlanmaya yılda harcanan 1 trilyon \$, diğer yandan gıda programı uygulamaları için toplam yardım miktarı sadece 2,7 milyar \$³.

Aslında dünyada gıda alanında kıtlık sorunu ile karşılaşma sorunsalını yaşamamalıdır. Çünkü tarımsal üretim toplam talebin üzerinde gelişmektedir. Ancak bir yandan nüfus artışı bu yetersizliği ortaya çıkartırken, diğer yandan gıda ve beslenme hakkının sağlanamamasındaki temel sorun olarak, gelir dağılımı ve ürün bölüşümü sorunu ortaya çıkarmaktadır. Diğer bir deyişle dünyada herkese yetecek kadar gıda üretiliyor ama gıda dağıtımını ve bölüşümdeki dengesizlik yetersiz gıda sorunu olarak beliriyor. Yani yoksulluk ve gıda dağıtım eksikliği yıllardır temel sorun. Dünyanın bunları fark edilmesi için krizleri mi gerekiyordu? Aslında gıda ile ilgili yer yer bölgesel sorunlar bulunmaktaydı ama iş küresel hale gelince ve tüm ülkeleri ilgilendirince herkes özellikle de gelişmiş ülkeler sorumluluğunu nihayet fark etmiştir!

1 A. Ekşi, Herkes İçin Gıda ve Gereği Kadar Gıda, Türk-Koop Ekin Dergisi, Sayı:16, 2001.

2 http://www.sendika.org/yazi.php?yazi_no=19196

3 Ekşi, age.....2001.

Günümüzde gıda alanında yaşanan sorunların temel sorumlusu, uygulanan küresel politikalaradır. Küreselleşme olumsuz yönleriyle tüm dünyayı gıda ve beslenme hakkı açısından etkilemiştir. Çoğu tarım toplumu halinde bulunan bu ülkelerde, küreselleşmenin getirdiği evrensel etki, çiftçilerin güven kayıplarına yol açarak, rekabette başarısızlık, devam eden temel tarımsal sorunların derinleşmesini artırmış, çevre kirliliği ve biyolojik çeşitliliğin kaybolma tehlikesi sürecini hızlandırmıştır. Bu süreç, çoğu ülkede tarımdan kopuş ile kronik işsizliğin artışı, kişilerin alım gücü ve gelirlerinin düşmesini beraberinde getirmiştir. 5 yıl öncesine kadar Türkiye tarımından yaklaşık 1 milyon işletmenin azalması, son olarak da 2007-2008 ocak aylarında tarımdan göç eden 527 bin kişinin oluşu ve bunların tarım dışı sektörlerde sadece 247 binin istihdamı uygulanan küresel politikaların bir sonucudur⁴. Ancak sonunda bu yüzyılda yoğun uygulanan küreselleşmenin dünya ülkelerinde refah artışına katkıda bulunacağı beklentileri hayale dönüşmüştür. Bu nedenle küresel politikalarının “dostluğu, kültürü, yemekleri, dayanışmayı, zenginliği ve kaynakları paylaşmaktan yana olduğu” düşüncesini savunan Amerikalı yazar Susan George yanılığını anlamıştır. Küreselleşmenin kendi içindeki çelişkileri, dünyanın ve dünya refahının kendi kontrolleri altında olmasını “en fazla kazancı elde etmek” parolası ile gıda pazarını kontrol eden kuruluşlar, günümüz gıda sorununu, açlığı ve yoksulluğu artıran temel neden olmuşlardır.

94

Günümüzde dünya, enerji krizi, küresel çevre krizi, finansal kriz üçgeninde iken, gıda krizi ile sonunu getirmeye hazırlanmaktadır. Gıda alanında yaşanan kriz, diğerlerinden farklıdır ve tehlikelidir.. Süreç doğal niteliği fazla sorunlardan giderek insani niteliği artan sorunlara yönelik artmaktadır. Önceleri daha çok yerel karakter taşıyan gıda krizi, çok farklı yerde aynı anda ve birbiriyle etkileşim halinde gelişme göstermektedir. Mısır, Haiti, Sudan, Bangladeş, Afganistan, Endonezya, K Kore, Etyopya, Yemen, El Salvador, Kamerun, Özbekistan Afganistan gibi birçok ülkede açlık ve yoksulluk etkin hale gelmiştir. Dünya ekonomisi yavaşlarken gıda fiyatlarının artması, bu alandaki spekülasyon hareketleri artırmaktadır. Bu süreçte Dünya zor bir dönemden geçmektedir. Küresel finansal kriz, petrol ve gıda fiyatlarının artışı gelişmiş ülkeleri yanında gelişmekte olan ülkeleri de derinden etkilemektedir. FAO kayıtlarında 852 milyon insanın açlık sorunu ile karşı karşıya olduğu ve bu rakamın son finans krizle 960 milyona çıkacağı, gelişmiş ülkelerin konu ile ilgili daha ciddi ve samimi önlemler almasını gerekli kılacaktır.

Genel olarak Dünyada açlığın artışındaki temel etkenleri^{5,6} şu şekilde sıralamak mümkündür:

Nüfus artış hızı

Dünya nüfusu 1950 yılında 2,5 milyar iken 2000 yılında 6 milyardır. Bu değer 2025 yılında 7,8, 2050 yılında 8,9 milyara ulaşacağı beklenmektedir⁷. Dünyada 2 milyar insanın pazarla ilişkisi bulunmamaktadır. 1,3 milyar insan yoksulluk sınırında yaşamakta, 800 milyon kişi ise yeterli gıdaya ulaşamamaktadır. Dünyada bir yandan yetersiz beslenenlerle bir yanda tü-

4 G. Eraktan, Küresel Gıda Krizi ve Türkiye, asam.org.tr, Ankara, 2008.

5 İbrahim Ortas, Dünya beklenen gıda savaşlarına doğru mu gidiyor? 25 Nisan 2008

6 Ergin Yıldızoğlu/Cumhuriyet Gazetesi “Dünyada gıda fiyatları artarken, 14 Ocak 2008

7 Ekşi age.....,2001.

ketimi yeterli veya fazla olan ikili yapı bulunmaktadır. Örneğin et tüketimi gelişmiş ülkelerde 77 kg iken, gelişmekte olan ülkelerde bu değer sadece 25 kg düzeyindedir⁸.

Savaş ve etnik kökenli çatışmalar:

Bu süreçte “Dünyada gıda savaşları mı başlıyor?” düşüncesini ortaya çıkarmıştır. Artan gıda fiyatları nedeniyle açlık tehlikesiyle karşı karşıya kalan 37 ülkede yüz binlerce insan sokaklara dökülmüştür. Bu durumdan en çok fakirler etkilenmekte. Çünkü bu ülkelerde yaşayan yoksul kesimin bütçelerinin en büyük kısmını gıda harcamaları oluşturmaktadır.

Gelişmekte olan ülkelerin borç ve borçlanma sarmalından kurtulmalarını

Gelişmekte olan ülkeler kalkınma sürecinde yatırımları için gerek duydukları sermayeyi genel olarak dış sermayeden çoğunlukla da küresel sermayeden elde etmektedirler. Çoğunlukla etkin kullanılmayan bu borçlar ülkeyi kalkınma sürecinden bağımlılık sürecine taşımakta, ulusal politika ve uygulamalardan tavizler vermeyi önce alışkanlık sonrada zorunluluk haline getirmektedir. Bu durum, ülke gerçeği ile örtüşmeyecek tarımsal politikaların uygulanmasını kolaylaştırarak ve gıda alanında bağımlı bir yapının gelişmesine hizmet etmektedir.

Pazarın küreselleşmesi ve Liberalleşme baskıları

Günümüzde özellikle gıda alanında gelişmiş ülkelerin kontrolü, küreselleşme ve liberalleşme sürecinde kendini hissettirmiştir. Tahıl ticaretinin %85'ini 6 gelişmiş ülke, kahve ticaretinin %60'ını 8 gelişmiş ülke, çay ticaretinin %90'ını 7 gelişmiş ülke, kakao ticaretinin %83'ünü 3 gelişmiş ülke ve muz ticaretinin %80'ini 3 gelişmiş ülke çok uluslu şirketleriyle yönlendirmektedirler. Gelişmiş ülkeler ticareti ve piyasayı ellerinde tutmaktadırlar. Gelişmekte olan 132 ülkeden 104'ü gıdada açık vermekte, gıda egemenliği açısından bağımlılık göstermektedirler.

Çevresel bozulma: Kuraklık ve küresel değişim nedeniyle tarımsal üretimdeki azalmalar

Son birkaç yıldır dünya çapında yaşanan kuraklığın tarım üretimini azaltması giderek daha da önemli hale gelmiştir. Özellikle dünyanın önemli buğday üreticileri olan Ukrayna, Avustralya ve Kuzey Afrika'daki kuraklık sonucu global buğday stokları bugün görülmedik miktarda düşük durumdadır.

Tarım ürünlerinin gıda dışı kullanımının artışı: Yakıt mı? Yemek mi?

Biyo-yakıt üreticilerinin son yıllarda tarım arazilerini daha çok kullanmaya başlamaları ve bunun sonucunda tarımsal üretimin kullanım alanlarında ortaya çıkan rekabet, gıda fiyatlarını artırmıştır. Önemli tarımsal potansiyeli olan Amerika ve Avrupa Birliği'nin biyo-yakıt üretimini desteklemeleri sonucu ciddi miktarda tarım arazisi bu ürünlere ayrılmıştır. Bu durum şüphesiz tarımsal üretimin azalmasına yol açmaktadır. Örneğin Amerika'da ekilen toplam mısır miktarının en az %30'unun biyoyakıt üretimine gideceği tahmin edilmektedir.

⁸ <http://www.ortakhaber.com/v2/haberler/templates/haber.asp?articleid=1010&zoneid=9&y=>

Dünya üzerinde tarıma uygun alan miktarının giderek azalması

Gıda krizi ülkelerin tarla satışlarını gündeme getirmiştir⁹. Tarım için verimli toprakları bulunmayan ülkeler sınırları dışında tarım arazisi kiralamak veya satın almak için harekete geçmektedirler. 2008 başında finans şirketleri fonları aracılığıyla Dünya üzerinde birçok ülke, kendi sınırları dışında toprak satın alarak gıda krizine çözüm aramayı politika haline getirmişlerdir. Suudi Arabistan'dan Çin'e, Libya'dan Sudan'a kadar çok sayıda ülke kendi sınırları dışında tarım yapma arayışına girmişlerdir. Çin giderek artacak olan gıda talebini karşılamak için toprak alımı veya kiralanması seçeneklerini tartışmaktadır. Bu amaçla Batı Sibirya'da tarım alanı kiralamak için Rusya ile görüşmelerde bulunmakta, Afrika ve G.Amerika ülkeleriyle temaslar yapmaktadır Benzer şekilde Eski Sovyetler Birliği'nin tahıl ihtiyacının %40'ını karşılayan Ukrayna ise 200 bin hektar toprağını buğday yetiştirmek üzere Libya'ya kiralamıştır.

Diğer yandan da küreselleşmenin en büyük savunucuları olan Batılı ülkeler değil tarım alanlarını satmak, şirketlerini bile yabancılara kaptırmamak için yasal düzenlemeler yapıyor. Uzmanlar petrol ve altının yanı sıra artık tarım arazilerinin de yakın gelecekte yatırımcılarına büyük kâr vaat eden varlıklar haline geleceğine dikkat çekmektedirler. Bu koşulları düşündüğümüzde, Türkiye'nin tarım alanlarının etkin kullanımı ve sorunlarından arandırılarak gerçek potansiyelini üretime kanalize etmesinin önemini burada bir kez daha yenilemek gerekmektedir.

96

Spekülatif sermayenin son yıllarda tarım ürünleri ticaretinde görülmelik ölçüde rol oynamaya başlaması¹⁰

Kâr peşinde koşan büyük yatırım bankaları bir süredir tarım ürünleri endeksi fonlarını devreye sokarak fiyatlar üzerinde etkili olmaya başlamışlardır. Fiyatların belli bir kısmı arz-talep dengelerine göre değil spekülatif dürtülerle belirlenmektedir. Yine bu konuda da bir örnek vermek gerekirse, spekülatif sermayenin tarım fonlarının 4 yıl önce 10-15 milyar dolar civarında olduğu; ama bugünlerde bu fonların en az 150 milyar dolara çıktığı söylenmektedir. Ayrıca, Amerikan finansının merkezi Wall Street'te işlem gören yatırım fonlarının Amerika'nın buğdaydaki vadeli işlemlerinin % 40'ına, mısırdaki da en az %20'sine sahip oldukları bildirilirken, bu spekülatif hareketin ne kadar güçlü olduğunu da açıkça ortaya koymaktadır. Tüm bu hareketlerin sonucunda dünya gıda fiyatları 1945'ten bu yana en yüksek düzeyine ulaşmıştır. 2000-2008 yıllarında pirinç, buğday, mısır, soya, şeker fiyatları yüksek oranlarda artış göstermiştir (Çizelge 1).

Dünyada gıda krizi, fiyat düzeyini artırarak, gelişmiş ve özellikle de gelişmekte olan ülkelerdeki büyüme hızını olumsuz etkilemiştir. Gıda ürünleri enflasyon hızı dünyanın düşük gelirli ülkelerindeki son 10 yıllık yüksek deneyecek büyümenin olumlu etkilerini büyük ölçüde ortadan kaldırmıştır. Dünyanın geldiği durum, önde gelen sivil toplum çalışanlarının bilim adamlarının gündemlerine yansımıştır. **Nobel ödüllü ekonomist Gary Beckier** "gıda fiyatlarında üçte bir oranındaki artışın zengin ülkelerde hayat standardını %3, yoksul ülkelerde ise %20 oranında düşüreceğini" belirtmiştir¹¹.

9 M. Sancak, Gıda Krizi Bankaları Tarla Avcısı Yaptı, Sabah Gazetesi, 15 Şubat 2008

10 F. Ertan, Global Gıda Krizi, Zaman Gazetesi, 1 Haziran 2008

11 N. Buzbaş, Gıda Krizi, İşveren Dergisi, Ankara, 2008.

Çizelge.1. Temel Gıda Ürünlerinde Fiyat Artış Oranları (%)¹²

Emtia	2000	2008	Artış (%)
Pirinç	3,8	21	453
Buğday	2,16	11,9	451
Mısır	193,6	584,2	202
Soya	462,2	1349	192
Şeker	5,99	14,38	140
Soya yağı	9,26	15,35	66

* Fiyatlar: Şikago Ticaret Borsası (CBOT) dolar/Lb cinsindedir (1 Lb = 35,2 kg)

IMF Başkanı Kahn, son 3 yılda gıda fiyatlarında %83 artış yaşandığını belirterek, “Fiyatlar artmaya devam ederse, Afrika başta olmak üzere binlerce, yüz binlerce insan açlık çekecek” demiştir. **Dünya Bankası Başkanı Zoellick** ise geçen yıl ABD ve Avrupa’da benzin fiyatlarına odaklanıldığını belirterek, “Bazıları yakıt depolarını doldurma konusunda kaygılıken dünya genelinde diğer bazıları da midelerini doldurmaya çalışıyorlar ve bu her gün daha da zor olacak” öngörüsünde bulunmuştur.

Bu süreçte Dünyadaki gelişmelerin Türkiye’ye yansımaları ve Türkiye’nin alması gereken önlemler neler olmalıdır? Türkiye, tarımda yapısal sorunları türlü önlemlere karşın henüz çözememiş bir ülkedir ve küresel kriz ve gıda fiyatlarının arttığı bu dönemde bu sorunlar önemli olarak kendini bir kez daha göstermiştir. Tarımda genel anlamda verimlilik düşüklüğü, yüksek girdi maliyetleri, örgütsüzlük, desteklemesiz yapı, sosyal güvenlik sorunları, tarımsal alanların yanlış ve amaç dışı kullanımı, tarımsal Kit’lerdeki plansız ve amaçsız özelleştirmeler bu süreçte karşılaşılan sorunlara çözümü zorlaştıran nedenler olarak ilk akla gelenlerdir. Her türlü sorunlara karşın insanlarımızı yeterli, sağlıklı ve dengeli besleyecek tarım sektörünün üretimi ve gıda üretiminin sürekliliği, ulusal egemenlik yani bağımsızlık açısından önemlidir. Küresel ısınmanın arttığı ve tarımsal üretimde verimliliğin azaldığı bir süreçte tarımda desteklemelerin kaldırılması sektörün büyümesini olumsuz etkilemiş ve küçülmesine neden olarak gıda maddeleri üretiminde egemenliği zorlamıştır.

İnsanların temel gereksinimlerini karşılayan ve tarımsal ürünleri işleyen gıda sanayi imalat sanayinin en büyük 4. sektörüdür. Ocak 2008 yılında TOBB kayıtlarına göre 23.276 adet işyeri ile faaliyette bulunan gıda üreten sanayiler, 1998 ve 2001 yılı hariç büyüme eğilimindedir, ancak bu büyüme genel olarak Gayri Safi Yurt İçi Hasıla düzeyinden düşüktür. Ülkemizde 61 adet yabancı sermayeli gıda firması 91 değişik alanda üretim yapmaktadır. Ortalama %65-75 düzeyinde kapasite kullanım düzeyine sahip olan sanayinin hammadde kaynağını tarım sektörü oluşturmaktadır ve bu açıdan ham bitkisel yağlar ve yağlı tohumlar dışında genel olarak gıda sanayi yurt dışına bağımlılığı olmayan sanayilerdendir¹³. Bu açıdan **gıda sanayi dışarıya bağımlı olmadan bağımsız kalkınmayı sağlama potansiyeli olan üretim gücünün öncüsüdür**. Ürettiği ürünler yurtiçi tüketimine yönelik gelişme gösterirken, bazı ürünlerde ise ihracata yönelik üretim gün geçtikçe (2-5

¹² <http://www.milliyet.com>

¹³ E. Güneş, Türkiye’de Gıda Üretimi ve Tüketimi, 116-131, Ankara. Dünya Gıda Günü Sempozyumu, 116-131, Ankara, 2005.

milyar \$) artmaktadır. Gıda sektörünün 2007 yılı üretimi 31.7 milyar USD, ihracatı ise 3,6 milyar USD düzeyindedir. 2006 yılında %7.6 ile çok iyi bir büyüme yakalayan sektörün, 2008 yılında bu büyüme rakamına ulaşması sanayicilerin görüşlerine göre pek mümkün görülmemektedir (%3,9).

Türkiye kırsal kesimden kentlere göç eden nüfusu, yaşam ve tüketim alışkanlıklarındaki değişiklikler ve gelir artışı ile gıda tüketimini artırmakta, bu durum gıda işleme sanayinin gelişimini olumlu yönde etkilemektedir. Bu gelişim;

- Nüfus artışı ve hızlı kentleşme,
- Beslenme ve gıda sağlığına verilen önem,
- Beslenme alışkanlıklarındaki değişimler,
- Gıda bilim ve teknolojisindeki gelişmeler,
- Dış pazara açılma,
- Dağıtım ve pazarlama sistemlerindeki yeniliklerle önümüzdeki yıllarda daha da artacaktır.

Ancak gıda krizinin yaşandığı 2008 yılı Türkiye’de gıda sanayinin beklenti ve değişimlerini etkilemektedir. 2008 yılı dünya için olduğu kadar, ülkemiz için de enerji ve gıda fiyatlarındaki artışın devam ettiği, küresel ısınma ve iklim değişikliklerinin etken olduğu, tarımsal üretimin dalgalandığı bir döneme rastlamaktadır. Bu durum ülkemizde öngörülen tahminlerin aşağı çekilmesine neden olabilecektir. Özellikle %28,47 pay içeren gıda harcamalarını büyük oranda etkileyeceğinden yılsonu enflasyon oranı artabilecektir. Kişi başına düşen GSYİH düzeyinde önemli bir değişimin yaşanmaması, gıda harcamalarında önemli bir artışın olmayacağını tahmin edilebilir. Gerek yurtiçi gerekse yurt dışından sağlanan hammaddelerdeki fiyat artışları, gıda üretim maliyetlerini etkileyecektir. Bu yıl %13,7 düzeyinde TÜFE düzeyindeki gıda ve içecek sektörü fiyatları 2008 yılında %10 ile devam edecektir. Ayrıca enerji fiyatlarındaki %4'lük artışın da gıda maliyetlerini %2 artıracığı beklenmektedir. Olası turizm gelirlerinde (19,6 milyar USD' ye) yükselme beklentisi, gıda sektörünün gelişmesine olumlu katkıda bulunabilecektir. Gıdalarda katma değer vergisinin (KDV) %18'den %8'e indirimi, bazı ürün kategorilerinde (kolalı gazozlar, gazozlu içecekler, çikolatalar ve kakao) yoğun rekabet nedeniyle uzun süre fiyat artışı yapılamayan dolayısı ile karsızlıktan yakınan işletmelerin bu sektörlerde KDV indiriminin ürün fiyatlarına yansımayaacağı tahmin edilmektedir¹⁴.

Türkiye’de tarımsal üretimin gerilemesi ve işletme sayısındaki azalış, tarımsal büyümenin ve verimliliğin azalması, gerekli reform ve çalışmalarının yetersizliği, gıda sanayine yeterli, güvenli, kaliteli ve sürekli hammaddenin iletilmeyişi sorununu beraberinde getirerek gıda piyasalarında güçlü olmayı olumsuz etkilemektedir. İçte gıda firmalarının küçük ve orta ölçekli, genelde düşük kapasiteli ve kayıt dışı ve yeterli organizasyonu sağlayamamaları güçlü olmayı zayıflatarak egemenliğin uluslar arası ölçekte faaliyette bulunan küresel şirketlere geçmesini kolaylaştırmaktadır.

Gıda talebinin gelişmesinin önündeki en önemli engelin, gelir yetersizliği ve gelir dağılımındaki dengesizlik olduğu söylenebilir. Yoksulluk ve açlık sorunu ülkemizde de belli ölçülerde hissedilen bir sorundur. Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) tarafından yapılmış olan 2006 Yoksulluk Araştırması'nın sonuçlarına göre, Türkiye'de yoksulluk sınırının altında yaşayan nüfus oranı %17,8'dir. Türkiye'de fertlerin yaklaşık %0,74'ü (539 bin kişi) sadece gıda harcamalarını içeren "açlık" sınırının, %17,8'i (12.9 milyon kişi) ise gıda ve gıda dışı harcamaları içeren "yoksulluk" sınırının altında yaşamaktadır. Kırsal yörelerde yoksulluk oranı, beklendiği üzere, kentlerden belirgin ölçüde yüksektir. 2006'da kırsal kesimde yoksulluk oranı %32 iken, kentsel yerlerde aynı oran %9,3 olarak hesaplanmıştır. Hane halkında yaşayan birey sayısı arttıkça yoksulluk oranının da yükseldiği gözlenmektedir¹⁵. Bu durum gıda sanayinin iç pazar talep yetersizliği sorununu artırarak, kapasite kullanımını azaltmaktadır. Satın alma gücümüzdeki yetersiz gelişme, eğitim ve bilinç düzeyimiz toplumda **gıda güvencesi ile gıda güvenliği** gibi ikili yapının oluşmasına neden olmaktadır.

Gıda alanında talep miktarının yeterince, sağlıklı olarak karşılamak ve bu arada gıda açlığına karşı önlemlerin alınmasında **kaynakların etkin kullanımını** önem taşımaktadır. Bilinçli gıda tüketen bir toplum, kaybı en aza indirerek kaynak etkinliği yaratan toplumdur¹⁶. Türkiye'de en önemli besin maddesi olarak tüketilen ekmeğin günlük üretimi 123 milyon adet ve bunun 6 milyon adedi (%4,9) kayıp-israf edilmektedir (Bu israfın buğday olarak karşılığı yıllık olarak 500.000 ton)¹⁷

Özellikle Türkiye gibi önemli doğal kaynak ve varlıklara sahip ülkelerin kaynak kullanımında ve dağıtımında etkinlik prensiplerine uyması gerekmektedir. Tarımda ve gıda ürünlerinde ortaya çıkan kayıp, israf ve verimsizlik (yıllık 54 milyar \$)¹⁸ azaltılmalıdır. Açlığa karşı önlemlerimiz ve egemenliğimizin korunması, kaynakların planlı kullanımına ve yönetimine bağlıdır. Bu konuda alınabilecek temel önlemleri Ziraat Odaları Birliği yaptığı bir çalışmasında sıralamıştır¹⁹:

- Tarım arazilerinin yanlış kullanımı, kabiliyetlerine göre kullanım, tarım dışı amaçlarla arazi kullanımını önlenmeli
- Arazilerin işleme nedeniyle erozyona maruz kalmaları ve toprak kayıpları en aza indirilmelidir.
- Sulama alanındaki kayıplar – işletme ve bakım hizmetleri eksikliği, yatırım yanlışlığı, tarla içi hizmetlerin yetersizliği ve çoraklaşma konusunda çalışmalar yapılmalıdır.
- Bitkisel üretimde hasat, taşıma, depolama ve tüketim aşamalarında oluşan kayıplar- Üretim toplamının ¼'ü düzeyindedir ve azaltılmalıdır.

15 TÜİK Hanehalkı verileri, 2006.

16 ÇEVRE (Türkiye Çevre Vakfı Haber Bülteni Sayı: 105, Eylül 2008.

17 ÇEVRE age..... 2008.

18 TZOB Türkiye Ziraat Odası Birliği, Çiftçi ve Köy Dünyası Temmuz Sayı:283, , 14-19, Ankara, 2008

19 TZOB Odası age.....2008.

- Uygun ve yetersiz girdi (tohumluk, ilaç, gübre vb.) kullanılmamasından oluşan kayıplar önlenmelidir.
- Hayvancılıkta oluşan kayıplar (Hayvan hastalıkları sonucu oluşan kayıplar, süt, et üretiminde oluşan kayıplar, meraların yeterli işletilmemesi vb.) azaltılmalıdır.
- Tarımsal enerji kaybı önlenmeli, gizli işsizliğin azaltılarak ekonomiye kazandırılması sağlanmalıdır.

Türkiye’de gıda piyasaları küresel yapıdan etkilenmektedir. Bu alanda toprak satışlarından yabancı sermayenin etkin olduğu bir piyasa yapısı oluşmaktadır. Örneğin dünya gıda fiyatlarında yaşanan artışlar, ülkemize tüm körfez ülkelerinin gıda konusunda özellikle buğday, mısır, pirinç, soya fasulyesi ve yonca başta olmak üzere rezerv oluşturmayı hedeflemeleri, tarım sektöründeki yatırım arayışlarını hızlandırırken, bu süreçte BAE, Katar ve Bahreyn’in yanı sıra Suudi Arabistan da Türkiye’ye yönelik projelerine hız vermişler ve 100 bin hektarlık tarım yatırımları için görüşmeler başlamışlardır²⁰. Ulusların kendi gıda egemenliklerini yaratmaları yönüyle doğru bir yaklaşım olarak görülebilen bu çalışmalar, Türkiye’nin topraklarına talebi artırmakta, bu süreçte kendi güvenliğimiz tehlikeye düşmektedir.

Diğer yandan gıda fiyatlarının artması tarımı tekrar cazip hale getirebilecek gibi görünmekle birlikte, gerekli üretim artışının hemen sağlanması mümkün değildir, yani tarım piyasası esnek değildir. Günümüzde petrol, ekilebilir toprak, toprak verimliliği, su – hepsi azalmakta, ucuz gıda dönemi ve ucuz ithalat çözüm olmamaktadır²¹. Bu süreçte başarı, Türkiye’nin tarım ve gıda alanında stratejik bir yapılanma ile ulusal politikalar oluşturmasına bağlıdır. Tarımda arazi bölünmesine engel olunarak, mazot, gübre, tohum, ilaç, sulama, elektrik gibi girdi maliyetlerinin düşürülmesi, araziye değil ürüne destek verilmesi, yaygın sulama eğitiminin sağlanması gerekmektedir.

Gıda egemenliği konusunda önemli konulardan birisini de bu alandaki yabancı yatırımlar oluşturmaktadır. Yapılan yatırımların sektörel büyüme katkısı, istihdam ve iç piyasaya etkileri ne düzeydedir, bu konuda yapılan ampirik çalışmalara akademik anlamda çok rastlanmamasına karşın, bu sermayenin toplumsal sorumluluktan çok öncelikle kar amacının olduğu bilinmektedir. Yani yabancı sermaye için ulusal gıda taleplerinin yeterli, kaliteli ve uygun koşullarda temini konusunda çekinceler bilinmektedir.

Türkiye’ye gıda alanında ilk yabancı sermayeli yatırım 1950 yılında girmiştir:

- Unilever – margarin
- Coca Cola – alkolsüz içecekler

Bu alanda yapılan düzenleme ve değişikliklerle (Yasal değişiklikler, tarım ve gıda ürünleri dış ticaretinin serbestleştirilmesi, gıda ürünleri ithalatında uygulanan vergi ve harçların önemli ölçüde düşürülmesi, tarım ve gıda sektöründe yer alan KİT’lerin özelleştirilmesi, DTÖ’nün kuruluşu ve ilgili anlaşmalar vb.) sektörde yabancı sermaye yatırımları artış göstermiştir. Bugün

20 http://www.referansgazetesi.com/haber.aspx?HBR_KOD=105146&_KOD=

21 Ali Ekber Yıldırım, Gıda fiyatlarındaki artış fırsat oldu, 15 Temmuz 2008

Dünya’da ciro itibarıyla ilk 50 büyük gıda firmasının yaklaşık 10’u ülkemizde üretim yapmaktadır²². Özellikle perakende gıda sektöründeki büyük süper ve hipermarketlerin varlığı, gıda tüketimini ve bağımlılığını, şirketlerin kendi istekleri doğrultusunda değiştirmektedir. Perakende sektörde de hızlı bir yabancı sermaye girişinin olması, bunların kendi aralarında birleşerek güçlü konuma gelmelerine, bu durumun tarım ve gıda sektörünün üreticilerini ve tüketicilerini zor duruma bırakmalarına neden olmaktadır.

Türkiye’de gıda tüketiminin artırılmasında çeşitli kesimlere sorumluluklar düşmektedir²³: Öncelikle **gıda sanayi**, kaliteli ve ekonomik gıda üretimine yönelmelidir. Bu bakımdan sanayinin tarımla sıkı bir işbirliğine gerek vardır. İşletmelerin ar-ge bölümlerini kurmaları var olanların da etkili çalışmaları sağlanmalıdır. Teknolojik gelişmeler yakından izlenmeli, tanıtım ve bilgilendirme sürecinde duyarlı olmalı, geri besleme bilgileri değerlendirilmelidir. Tarımsal üretimli ise verimli, istenilen kalite ve standartta, dünya fiyatlarıyla sanayiciye iletilmesi gerekmektedir. **Tüketici** açısından gıdalar hakkında bilinç düzeyi ve bilgi edinme önemlidir. Tüketici, haklarını iyi bilmeli ve sorumlu yurttaş rolünü iyi oynamalıdır. **Ulusal düzeyde** gıda üretim ve tüketim politikaları sürekli ve stratejik olarak belirlenmeli ve sürdürülebilir bir denetim mekanizması kurulmalıdır. Özellikle gıda işletmelerinin hem kendi aralarında ve hem de diğer sektörlerle buldukları haksız rekabet önlenmelidir.

Sonuçta; Türkiye’nin gıda fiyat artışlarından korunması ve açlıkla mücadelesinde; uzun vadede tarım ve gıda sektörlerinin yapısal sorunlarının çözümlüne yönelik önlemler almak, tarımda kısa vadede fiyat ve yardım mekanizmalarını ve desteklemeleri uygulamaya sokmak, ithal korumacılığını artırmak, tarım topraklarının satışını engelleyici düzenlemeler yapmak, tarımda kooperatifleşmeyi sağlamak, gıda üretiminde kayıt dışılığı gidermek, tarım ve gıda ürünleri üretim ve piyasasını ulusal politikalarla düzenlemesi gerekmektedir. Gıda alanındaki özelleştirmeler, kimi sanayilere sağlanan imtiyazlar-ayrıcılıklar, yabancı dayatmalarıyla çıkartılan şeker, tütün ve tohum yasaları, iç piyasada gıda güvenliği konusu ve gıda sağlığı alanındaki çekinceli GDO’lu ürünlerin tartışılması, açlık ve gıda egemenliği sürecinde teker teker ve ayrıntılı olarak ele alınması gereken konulardır.

Türkiye karar verirken, küresel aktörlerin tercihlerini kabullenmek yerine özgün politikalarla gıda üretim ve dağıtım stratejisine yön vererek halkının gıda egemenliğini sağlayabilmelidir. Ülkemiz tarımsal potansiyelini yeterli etkinlikte değerlendirmelidir. Gıda işleme sanayisini kayıt dışılıktan kurtaran ve ekonomik ölçekte gelişme sağlayan Türkiye, sadece kendi nüfusunu beslemekle kalmayıp, aynı zamanda dünyanın aç-yoksul nüfusuna ve gelişmemiş ülkelere destek olan örnek bir ülke olarak tarihe geçmenin politikalarını hedeflemelidir.

22 T. Kıymaz, Gıda Sektöründe Yabancılaşma Eğilimi, Dünya Gıda Günü Sempozyumu, 140-143, Ankara, 2005.

23 Kavas, A. 1991. Beslenme Sorunları ve Gıda Sanayi, TMMOB ZMO, Gıda Sanayi Kongresi, 247-261, Ankara.

YARARLANILAN KAYNAKLAR

- Buzbaş, N. 2008. Gıda Krizi ve Gıda Sanayii, İşveren Dergisi, Ankara.
- ÇEVRE, 2008. Türkiye Çevre Vakfı Haber Bülteni Sayı: 105, Ankara.
- Ekşi, A. 2001. Herkes İçin Gıda ve Gereği Kadar Gıda, Türk-Koop Ekin Dergisi, Sayı:16, Ankara.
- Eraktan, G. 2008. Dünya Gıda Krizi ve Türkiye, asam.org.tr, Ankara.
- Ertan, F. 2008. Global Gıda Krizi, Zaman Gazetesi, 1 Haziran, Ankara.
- Güneş, E. Türkiye'de Gıda Üretim ve Tüketimi, 116-131, Ankara. Dünya Gıda Günü Sempozyumu, Ankara, 2005.
<http://www.milliyet.com.tr/default.aspx?aType=SonDakika&Kategori=ekonomi&ArticleID=516766&Date=14.04.2008&ver=60>
- <http://www.ortakhaber.com/v2/haberler/templates/haber.asp?articleid=1010&zoneid=9&y=>
- http://www.referansgazetesi.com/haber.aspx?HBR_KOD=105146&_KOD=
- http://www.sendika.org/yazi.php?yazi_no=19196
- Kavas, A. 1991. Beslenme Sorunları ve Gıda Sanayi, TMMOB Ziraat Mühendisleri Odası, Gıda Sanayi Kongresi, 247-261, Ankara.
- Kıymaz, T. 2005. Gıda Sektöründe Yabancılaşma Eğilimi, Dünya Gıda Günü Sempozyumu, 140-143, Ankara.
- Ortaş, İ. 2008. Dünya beklenen gıda savaşlarına doğru mu gidiyor? 25 Nisan, Adana.
- Sancak, M. 2008. Gıda Krizi Bankaları Tarla Avcısı Yaptı, Sabah Gazetesi, 15 Şubat 2008.
- TÜİK Hanehalkı verileri, 2006.
- Yıldırım, A.E. 2008. Gıda fiyatlarındaki artış fırsat oldu, Dünya Gazetesi, Ankara.
- Yıldızoğlu, E. 2008. Dünyada gıda fiyatları artarken, Cumhuriyet Gazetesi, 14 Ocak, Ankara.
- TZOB 2008, Temmuz Sayı:283, Türkiye Ziraat Odası Birliği Çiftçi ve Köy Dünyası, 14-19, Ankara.

KAMUNUN GIDA EGEMENLİĞİNE BAKIŞI

İzzet ÖLMEZ

TKB Koruma ve Kontrol Genel Müdürlüğü

Sayın Başkan değerli katılımcılar hepimizi saygıyla selamlıyorum. Ziraat Mühendisleri Odası ve Kimya Mühendisleri Odası'nın birlikte düzenlemiş oldukları "21. Yüzyılın Ayıbı: Açlık" konulu Sempozyuma davet edilmem nedeniyle de memnuniyetimi dile getiriyorum. Ben sunumumda kamunun gıdaya bakış açısını aktarmaya çalışacağım. Daha ziyade istatistiki verilerle sunumumu yapacağım.

Sunumumu 2001 yılı tarımsal sayımı istatistiki verilerini dikkate alarak hazırladım. Tarımsal üretimde neredeyiz, ihracat ve ithalat verilerimiz ne boyutta, beslenmedeki durumumuz nedir, sektörün durumu nedir ve mevzuat uygulamalarından bahsedeceğim. Böylece tarımda gerçekten kendi kendimize yeten bir ülke olup olmadığımız konusunda fazla yoruma girmeden rakamlardan bir sonuç çıkartabileceğimizi düşünüyorum.

Ülkemiz sahip olduğu (gerek tarımsal arazi varlığı bakımından gerekse iklim çeşitliliği bakımından) büyük tarım potansiyelinden dolayı dünya tarımında önemli bir paya sahiptir. Tüm köyler ve nüfusu 5.000'den az olan ilçe merkezlerinde toplam 3.075.516 adet tarımsal işletme ile bu işletmelerin tasarufunda bulunan 184.329.490 dekar arazi tespit edilmiştir.

Dikkatinizi çekmek istiyorum çok çarpıcı, Türkiye'de tarım işletmelerinin %99,77'si tek bir hane halkı tarafından işletilmektedir. Türkiye'de ortalama işletme büyüklüğü 61,01 dekar olarak belirlenmiştir. Yani işletme büyüklüğümüz olumsuz bir durum aslında, bunu Tarım ve Köyşleri Bakanlığı politika ve hedeflerinde artırmayı planlıyoruz.

Nüfus Ve İstihdam (Bin Kişi)

Yıllar	Toplam Nüfus	Toplam İstihdam	Tarım Sektöründe İstihdam	Toplam İstihdamda Tarımın Payı (%)
1990	56.156	19.323	9.233	47,78
1995	61.737	20.394	9.538	46,77
2000	67.420	20.579	7.103	34,52
2001	68.529	20.367	7.217	35,43
2002	69.626	21.658	7.618	35,17
2003	70.363	21.147	7.165	33,88
2004	71.152	21.791	7.400	33,96
2005	72.065	22.046	6.493	29,45
2006	72.974	22.330	6.088	27,26

Kaynak: TÜİK, DPT Not:1995 yılına kadar 12+yaş, 1995 yılından itibaren 15+yaş verilmiştir.

Tarımda nüfus ve istihdama baktığımızda, yıllar itibariyle pek bir paralellik olmadığını görüyoruz. 1990 yılında toplam nüfusumuz 56 milyon iken, toplam istihdamda tarımın payı 47.7 iken, 2006 yılına geldiğimizde nüfusumuzun 72.9 milyon olduğunu, toplam istihdamdaki tarımın payının da yüzde 27.2 gibi bir rakama azaldığını görüyoruz. Peki bu sevindirici bir rakam mı? Aslında sevindirici bir rakam. Dünya ülkelerine baktığımızda da sanayi ve hizmet sektöründeki artış, tarımsal üretimdeki istihdamın azaltılmasını gerektirmektedir.

Faaliyet Alanına Göre Tarımsal İşletmeler

Üretim Çeşidi	İşletme Sayısı (Adet)	%
Sadece Bitkisel Üretim	929.582	30,2
Sadece Hayvancılık	72.629	2,4
Bitkisel + Hayvancılık	2.074.439	67,4
TOPLAM	3.076.650	100,0

Kaynak:TÜİK (2001 Genel Tarım Sayımı)

Yine faaliyet alanlarına göre tarımsal işletmelere baktığımızda toplam 3 milyon 76 bin 650 işletme bulunmakta, bunların yine çarpıcı olanı sadece hayvancılıkla iştigal eden işletmelerin sayısınının 72 bin 629 adet olduğu görülmektedir. Bu rakam oldukça düşüktür. Bu rakamın artırılması gerekmektedir. Bitkisel üretimdeki işletme sayımızın da yaklaşık 930 bin olduğu görülmektedir. Hedefimiz bitkisel üretim ve hayvancılık işletmeleri sayısını eşit düzeyde artırmak ve işletme sahiplerinin eğitimini de düzenlemektir.

Tarımsal işletmelerin %42,87'sinde tarımsal amaçlı sulama yapılmakta, tarımsal işletmenin tasarrufunda bulunan toplam arazinin ise %19,02'si sulanmaktadır. Sulanan arazinin; %81,73'ü salma, %16,62'si yağmurlama ve %1,65'i ise damla sulama sistemi ile sulanmaktadır.

BİTKİSEL ÜRETİM

CROP PRODUCTION

TÜRKİYE - TURKEY

5. Bitkisel Üretim değeri - Value of crop production

Ürünler - Crops	Üretim Production Ton - Tons	Değer Value (000 000 TL)	Pazarlanamayan değer Value of marketable	
			(000 000 TL)	(%)
Toplam - Total	97 867 166	32 264 155 555	24 833 285 162	100,00
Tarla Ürünleri - Field crops	60 103 449	14 566 410 608	10 565 354 777	42,55
Tahıllar - Cereals	30 686 650	7 153 926 608	4 289 281 144	40,60
Baklagiller - Pulses	16 40 100	1 337 834 966	940 526 290	8,90
Endüstriyel bitkiler - Industrial crops	17 776 872	3 281 969 681	3 164 288 472	29,95
Yağlı tohumlar - Oilseed	2 514 827	7 50 67 47 57	701 001 950	6,63
Yumurtohumlar - Tuber crops	7 485 000	2 042 004 590	1 470 296 931	13,92
Sebzeler - Vegetables	23 638 567	7 656 573 952	6 188 358 567	24,92
Yapraklı yenen sebzeler - Leafy or stem edible vegetables	16 833 950	7 08 898 184	545 177 079	8,81
Baklagil sebzeler - Legume based vegetables	6 86 000	477 889 307	340 613 053	5,90
Meyve li yenen sebzeler - Fruit bearing vegetables	20 596 000	6 140 186 280	5 029 024 146	81,26
Soğanlı, yumru ve kök sebzeler - Root, bulb and tuberous vegetables	6 42 700	285 057 140	233 244 203	3,77
Diğer sebzeler - Other vegetables	90 017	44 548 180	40 900 006	0,66
Meyveler - Fruits	14 065 050	10 041 203 855	8 078 851 835	32,53
Yumurtak çekirdekli - Stone fruit	2 666 400	1 444 776 374	1 095 788 369	13,96
Tağ çekirdekli - Stone fruit	3 132 700	3 057 504 126	2 316 279 806	28,67
Turunçgiller - Citrus	2 493 000	866 038 817	818 542 818	10,13
Sert kabuklu - Nut	843 000	1 540 781 284	1 345 288 929	16,68
Üzüm lü meyveler - Grape like fruit	4 138 250	2 878 765 293	2 249 931 258	27,85
ÇAY - Green tea	7 91 700	253 344 000	253 090 656	3,13

Bitkisel üretimde ne durumdayız? Toplamda 97 milyon 867 bin 167 ton bitkisel üretim üretimimiz mevcut olup, bunların arasında birinci sırayı tarla ürünleri, yaklaşık 60 milyon 103 bin 449 tonla çekmektedir. Bunlar 2001 yılı tarım sayımı verileri. Tarla ürünleri içinde tahıl ürünleri yaklaşık 30-31 milyon ton ile birinci sırayı almaktadır. Sebzelerin üretimi ise yaklaşık 24 milyon ton, meyvelerin üretimi 14 milyon tondur. Bunların içinde sevindirici olan, sebze ve meyvelerin neredeyse tamamının ihracata gittiği, tahıl ürünlerinin ise daha ziyade iç tüketime yöneldiğini görüyoruz.

6. Yem bitkileri - Fodder crops

Ürünler - Crops	Alan - Area Hektar - Hectare		Üretim - Production Ton - Tons			
	Ekilen Sown	Hasat edilen Harvested	Dane Grain	Hasıl Silage maize	Yeşil ot Green	Kuru ot Hay
Toplam - Total	962 208	944 862	4 800	740 000	2 554 950	2 419 050
Mısır - Maize (1)	369 054	367 119	-	740 000	-	-
Fiğ - Cow vetches (1)	233 204	232 385	-	-	450 000	368 000
Burçak - Wild vetches (1)	950	950	-	-	950	1 050
Yonca - Alfalfa	260 000	246 465	2 300	-	1 900 000	1 700 000
Korunga - Sainfoin	99 000	97 943	2 500	-	204 000	350 000

(1) Aynı alandan hem dane hem de ot üretimi yapılmış ise alan, dane ve ot için aynı alınmıştır.

(1) If both grain and hay production are harvested from the same land, areas are the same for grain and hay production

Yine hayvansal üretimde önemli bir yeri olduğunu düşündüğümüz yem bitkileri üretimimiz yeşil otta 2,5 milyon ton, kuru otta 2,4 milyon tondur.

HAYVAN SAYISI VE HAYVANSAL ÜRÜNLER		NUMBER OF LIVESTOCK AND ANIMAL PRODUCTS		
TÜRKİYE - TURKEY				
Canlı Hayvanlar - Livestock				
Hayvanlar	Sayı	Fiyat	Değer	Pazarlananın değeri
Livestock	Number	TL/baş	Value	Value of marketable
		TL/head	(000 000 TL)	(000 000 TL)
Toplam - Total	-	-	10 470 768 491	3 826 303 815
Koyun - Sheep.....	25 173 706	95 849 380	2 412 884 111	838 866 613
Koyun(Merinos) - Sheep(Merino).....	524 432	102 697 474	53 857 842	16 695 931
Koyun(Yerli) - Sheep(Domestic)	17 414 516	110 614 610	1 926 299 895	597 152 967
Kuzu(Merinos) - Lambs(Merino).....	175 448	63 629 720	11 163 707	5 805 128
Kuzu(Yerli) - Lambs(Domestic)	7 059 310	59 717 262	421 562 667	219 212 587
Kıl keçisi - Ordinary goats	6 519 332	78 789 642	513 655 837	193 620 097
Kıl keçisi - Ordinary goats	4 694 336	89 764 661	421 385 481	147 484 919
Kıl keçisi oğlağı - Kid of ordinary goats	1 824 996	50 559 210	92 270 356	46 135 178
Tiftik keçisi - Angora goats	260 762	72 187 186	18 823 675	6 283 914
Tiftik keçisi - Angora goats	198 772	80 147 258	15 931 031	5 097 930
Tiftik keçisi oğlağı - Kid of angora goats	61 990	46 663 080	2 892 644	1 185 984
Sığır - Cattle	9 803 498	631 750 260	6 193 362 410	2 023 338 286
Sığır(Kültür) - Cattle(Culture)	1 052 224	1070 787 449	1 126 708 253	315 478 311
Sığır(Kültür melezli) - Cattle(Cross-Breed)	2 491 528	758 302 541	1 889 332 014	529 012 964
Sığır(Yerli) - Cattle(Domestic)	2 108 202	527 288 482	1 111 630 633	311 256 577
Dana(Kültür) - Calves(Culture)	807 562	689 241 643	556 605 360	233 774 251
Dana(Kültür melezli) - Calves(Cross-Breed) ...	1 866 021	519 859 146	970 068 083	407 428 595
Dana(Yerli) - Calves(Domestic)	1 477 961	364 703 850	539 018 067	226 387 588
Manda - Buffaloes	121 077	557 299 322	67 476 130	18 100 772
Manda - Buffaloes	75 748	658 497 299	49 879 853	12 469 963
Manda yavrusu - Buffalo calves	45 329	388 190 267	17 596 277	5 630 809
At - Horses	248 992	-	-	-
Katır - Mules	94 924	-	-	-
Eşek - Asses.....	417 214	-	-	-
Deve - Camels.....	887	-	-	-
Domuz - Pigs	3 595	-	-	-
Tavuk - Hens	245 776 323	4 884 419	1 200 474 557	708 279 989
Et tavuğu - Broiler	188 637 066	4 893 206	923 039 945	544 593 568
Yumurta tavuğu - Laying hens.....	57 139 257	4 855 412	277 434 612	163 686 421
Hindi - Turkeys	3 092 408	14 334 754	44 328 909	26 154 056
Ördek - Ducks	832 091	6 791 453	5 651 107	3 334 153
Kaz - Geese	1 400 136	10 078 845	14 111 754	8 325 935
Arı kovani - Beehives	4 160 892	-	-	-
Açılan ipek böceği kutusu				
Opened silkworm box	3 839	-	-	-

DIE, TARIMSAL YAPI (ÜRETİM, FİYAT, DEĞER), 2002

SIS, AGRICULTURAL STRUCTURE (PRODUCTION, PRICE, VALUE), 2002

Hayvan sayısı ve hayvansal ürünlere baktığımızda koyun sayısı adet olarak 25.173 olup, kıl keçisi sayısı 6 milyon 519 bin civarında, sığır sayısı yaklaşık 10 milyon civarında bulunmaktadır. Bunların içinde çarpıcı olduğunu düşündüğüm tavuk sayısı 245 milyon 776 bin 323 adettir. Bu da ülkemizin hayvansal protein ihtiyacının büyük bir kısmını tavuk etinden karşıladığını göstermektedir.

Hayvansal ürünlerin üretim miktarına baktığımızda süt yaklaşık 8.408 ama son verilere göre bunun 10 milyon ton civarında bulunduğu ve bu miktarın da yaklaşık yüzde 40'ının sokak sütçülüğü olduğu, yüzde 40'ının mandıralarda işlendiği ve yaklaşık yüzde 20'sinin de büyük kapasiteli işletmelerde işlendiği varsayılıyor. Et miktarını 420 milyon 597 ton. Dünya üretiminde 4. sırada olduğumuz bal üretiminin de 74 bin 555 ton olduğu görülmektedir.

HAYVAN SAYISI VE HAYVANSAL ÜRÜNLER

NUMBER OF LIVESTOCK AND ANIMAL PRODUCTS

TÜRKİYE - TURKEY

Hayvansal ürünler - Animal products

Hayvansal ürünler Animal products	Miktar			
	Quantity ton	Fiyat Price TL/kg	Değer Value (000 000 TL)	Pazarlananın değeri Value of marketable (000 000 TL)
Toplam - Total	-	-	9 399 981 157	5 236 384 715
Süt - Milk	8 408 566	419 061	3 523 698 794	669 502 771
Koyun sütü - Sheep's milk	657 387	504 151	331 422 065	62 970 192
Kıl keçisi sütü - Ordinary goat's milk	206 403	497 512	102 688 064	19 510 732
Tiftik keçisi sütü - Angora goat's milk	3 218	619 538	1 993 673	378 798
İnek sütü - Cow's milk	7 490 633	409 341	3 066 222 941	582 582 359
Manda sütü - Buffalo milk	50 925	419 677	21 372 051	4 060 690
Et - Meat (1)	420 597	5 623 330	2 365 155 655	2 241 023 689
Koyun eti - Sheep's meat	75 828	5 915 001	448 522 685	417 126 097
Kıl keçisi eti - Ordinary goat's meat	15 167	5 331 978	80 870 114	61 461 287
Tiftik keçisi eti - Angora goat's meat	287	5 113 087	1 467 456	1 173 965
Sığır eti - Cattle's meat	327 630	5 572 831	1 825 826 497	1 752 793 437
Manda eti - Buffalo's meat	1 630	5 038 591	8 212 903	8 212 903
Deve eti - Camel's meat	18	6 000 000	108 000	108 000
Domuz eti - Hog's meat	37	4 000 000	148 000	148 000
Deri - Hide(adet-number)	6 987 373	12 859 085	89 851 224	89 851 224
Koyun derisi - Sheep's hide	4 261 562	9 406 179	40 085 015	40 085 015
Kıl keçisi derisi - Ordinary goat's hide	776 764	3 388 542	2 632 098	2 632 098
Tiftik keçisi derisi - Angora goat's hide	16 179	4 428 055	71 642	71 642
Sığır derisi - Cattle's hide	1 921 185	24 424 851	46 924 658	46 924 658
Manda derisi - Buffalo's hide	11 121	12 338 029	137 211	137 211
Deve derisi - Camel's hide	48	12 500 000	600	600
Domuz derisi - Hog's hide	514	-	-	-
Yapağı - Wool	38 244	1 641 819	62 789 743	11 930 051
Kıl - Hair	2 589	857 575	2 220 262	2 153 654
Tiftik - Mohair	318	2 036 085	647 475	628 051
Beyaz et - Meat for poultry	726 547	2 053 837	1 492 208 875	1 492 208 875
Tavuk eti - Chicken meat	696 160	2 013 451	1 401 684 275	1 401 684 275
Hindi eti - Turkey meat	30 372	2 979 261	90 486 100	90 486 100
Ördek eti - Duck meat	4	2 500 000	10 000	10 000
Kaz eti - Gooses meat	11	2 590 909	28 500	28 500
Yumurta - Hen eggs(2)	722 182	1 885 713	1 361 828 204	463 021 589
Bal - Honey	74 555	6 504 806	484 965 795	257 031 872
Balmumu - Wax	3 448	4 678 748	16 132 322	8 550 131
İpek kozası - Silk cocoons	100	4 828 083	482 808	482 808

(1)Mezbaha,kombina ve kurban bayramı kesimlerini kapsar.

(2)16000 adet yumurta 1 ton kabul edilmiştir.

(1) Includes data from the municipal of slaughterhouses and the moslem festival of sacrifice

(2) 16000 eggs equals to 1 ton

Sağılan hayvan sayıları
Number of animal milked

	Sayı Number baş head
Hayvanlar Livestock	
Koyun-Sheep	13 637 194
Kıl keçisi-Ordinary goats	3 412 094
Tiftik keçisi-Angora goats	141 344
İnek-Cow	4 392 568
Manda-Bufferalo	51 626

Kesilen hayvan sayıları
Number of animal slaughtered

	Sayı Number baş head
Hayvanlar Livestock	
Koyun-Sheep	3 935 393
Kıl keçisi-Ordinary goats	742 349
Tiftik keçisi-Angora goats	15 116
Sığır-Cattle	1 774 107
Manda-Bufferalo	10 110
Deve-Camel	44
Domuz-Hog	467

DİE, TARIMSAL YAPI (ÜRETİM, FİYAT, DEĞER), 2002

SIS, AGRICULTURAL STRUCTURE (PRODUCTION, PRICE, VALUE), 2002

Şunu hatırlatmak istiyorum bunlar 2001 tarım sayımlarıdır. Bunlar her 10 yılda bir yapılabilir ve resmi rakamlardır. Bundan sonraki tarım sayımı 2011'de yapılacaktır.

Tarımsal Ürünler İhracat Değerleri (Milyon \$)

Yıllar	Genel İhracat	Gıda Maddeleri	(%)	Tarımsal Hammadde	(%)	Tarım Ürünleri Toplamı	%
1996	23.224	4.556	19,6	392	1,7	4.948	21,3
2000	27.775	3.543	12,8	313	1,1	3.856	13,9
2001	31.334	3.997	12,8	352	1,1	4.349	13,9
2002	36.059	3.668	10,2	384	1,1	4.052	11,2
2003	47.253	4.735	10,0	522	1,1	5.257	11,1
2004	63.167	5.891	9,3	610	1,0	6.501	10,3
2005	73.476	7.714	10,5	595	0,8	8.309	11,3
2006	85.479	7.874	9,2	700	0,8	8.574	10,0
2007*	23.101	2.077	9,0	197	0,9	2.274	9,8

Kaynak: DTM

108

İhracat değerlerimiz ne durumda? 1996 yılına baktığımızda gıda maddeleri ihracatında 4 milyon 556 bin dolar civarındayız. 2007 yılının ilk 8 ayındaki ihracat miktarımız 2 milyon 77 bin dolara inmiştir.

Tarımsal Ürünler İthalat Değerleri (Milyon \$)

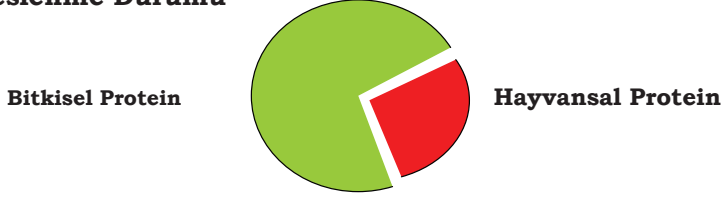
Yıllar	Genel İthalat	Gıda Maddeleri	(%)	Tarımsal Hammadde	(%)	Tarım Ürünleri Toplamı	%
1996	43.627	2.831	6,5	2.035	4,7	4.866	11,2
2000	54.503	2.133	3,9	2.023	3,7	4.156	7,6
2001	41.399	1.487	3,6	1.593	3,8	3.080	7,4
2002	51.554	1.912	3,7	2.083	4,0	3.995	7,7
2003	69.340	2.791	4,0	2.474	3,6	5.265	7,6
2004	97.540	3.089	3,2	2.969	3,0	6.058	6,2
2005	116.774	3.284	2,8	3.196	2,7	6.480	5,5
2006	137.032	3.452	2,5	3.755	2,7	7.207	5,3
2007*	34.752	1.028	3,0	1.079	3,1	2.107	6,1

İthalatta ne durumdayız? 1996 yılında gıda maddelerindeki ithalat miktarımız 2 milyon 831 bin dolar civarındayken, 2007 yılında bu rakamın 1 milyon 28 bine indiğini görüyoruz. Aslında ithalat miktarlarındaki artış fazla bizi yanıltmasın, bunların büyük bir kısmı tarımsal hammadde olarak ithal edilip, daha sonra işlenen ürünlerdir.

Beslenmede ne durumdayız acaba? Toplumun bazı kesimlerinde hane halkı gıda güvencesizliği ve hayvansal ürünlerin az miktarda tüketimine bağlı olarak makro ve mikro besin öğeleri eksikliği görülmektedir. Türk halkının beslenme durumuna bakıldığında Türkiye’de temel besin ekmek ve tahıl ürünleridir. Günlük enerjinin ortalama %50’si ekmek ve tahıl ürünlerin-

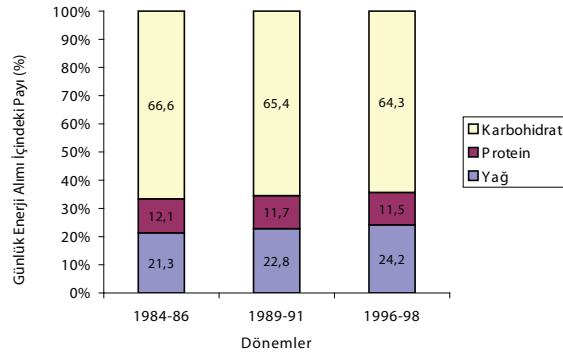
den sağlanmaktadır. Yıllar içerisinde besin tüketim eğilimi incelendiğinde ekmek, süt-yoğurt, et, taze sebze ve meyve tüketiminin azaldığı; kuru bakliyat, yumurta ve şeker tüketiminin ise arttığı söylenebilir. Genelde toplam yağ tüketim miktarında önemli farklılık olmamasına karşın bitkisel sıvı yağ tüketim miktarının katı yağa oranla arttığı gözlenmektedir.

Beslenme Durumu

Tabloyla göstermeye çalıştım. Beslenme durumumuzdaki toplam protein tüketimi kişi başına yeterli düzeydedir ancak bu bitkisel kaynaklıdır. Hayvansal protein miktarının çok az olduğunu görebiliyorsunuz.

Şekil: 1984-1998 arasında Günlük Enerji Alımı içerisinde Karbonhidrat, Protein ve Yağ'ın Payları, FAO

Acaba karbonhidrat,protein ve yağın günlük enerji almındaki payı nedir? Yıllar itibariyle baktığımızda, 84-86 ve 96-98 yılları itibariyle aldığımızda karbonhidrat miktarı yaklaşık yüzde 65-66 civarında, pek büyük bir değişiklik yok. Yine protein miktarı yüzde 12'ler civarında, pek büyük bir değişiklik yok. Yağ alımının yaklaşık yüzde 21'ler civarında olduğunu görebiliyoruz. Hedefimiz beslenme alışkanlıklarımızda bu kadar yüksek miktarda olan ve enerji ihtiyacımızın büyük bir bölümünü karşıladığımız karbonhidrat oranını azaltıp, protein oranının artırılmasıdır.

Tarımsal politikaların, beslenme ile ilişkisine baktığımız zaman, Sağlık Bakanlığı'nın yaptığı bir araştırma göre 90-98 yılları içerisinde, süt tüketiminin artışa girdiği, ekmek ve patates tüketiminin ise azalış gösterdiğini rahatlıkla söyleyebiliriz. Yine bu politikaların mutlaka çevreyi korumaya ve sağlığı geliştirmeye yönelik olarak belirlenmesi gerektiği de, bu çalışmaların bir sonucu olarak ortaya çıkıyor.

Bakanlığımızın Tarım ve gıda sektörünün geleceğiyle ilgili temel yaklaşımı, sadece tüketim veya satış noktasından değil, "tarladan sofraya" tüketicieye güvenli gıda arzının temini, ülke ihracatının geliştirilmesi ve sektörde haksız rekabetin önlenmesidir.

Politika ve hedeflerimize birkaç örnek vermek istiyorum: “Kırsal Kalkınma Stratejisi” hazırlanmıştır. Bu strateji doğrultusunda kırsal kesimde iş imkanlarını çeşitlendirmek ve gelir düzeyini yükseltmek için kırsal kalkınma yatırımlarının desteklenmesi projeleri uygulamaya konulmuş, ayrıca AB fonlarından yararlanmak için Tarım ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumu kurulmuştur.

Yol ve içme suyu olmak üzere köy ve beldelerin alt yapısını tamamlamak için KÖYDES ve BELDES projelerine 2 yılda toplam 4,5 milyar YTL'nin üzerinde bir kaynak tahsis edilmiştir.

“Tarım Stratejisi Belgesi” hazırlanmış ve “Tarım Çerçeve Kanunu”nu başta olmak üzere tohumculuk, depoculuk, toprak ve arazi kullanımı, tarım sigortası, organik tarım, üretici birlikleri ve kırsal kalkınmayı destekleme alanlarında gerekli yasal düzenlemeler yapılmıştır.

Tarıma verilen toplam destekler arttırılmıştır. Çiftçilere mazot desteği vermeye başlanmıştır. Tarımsal kredi faiz oranları düşürülmüş, kredi miktarı arttırılmıştır.

“Yağmurlama-damlama” sulama projeleri yaygınlaştırılmış, tarım danışmanlığı hizmeti verilmeye başlanmıştır.

Gıda Sanayi İşyerlerinin Sektöre Göre Dağılımı ve % Oranları

Sektör	2002		2004	
	İşletme Sayısı	% Oranı	İşletme Sayısı	%
Et ürünleri	405	1,59	581	2,10
Süt ve Süt ürünleri	2160	8,50	2152	7,77
Meyve ve Sebze işleme	1004	3,95	1095	3,95
Su ürünleri	90	0,35	100	0,36
Un ve unlu ürünler	17854	70,22	19173	69,21
Bitkisel yağ ve margarin	734	2,89	774	2,79
Şekerli ürünler	891	3,50	1010	3,65
Tasnif dışı ürünler	826	3,25	1062	3,83
Alkollü içkiler	69	0,27	90	0,32
Gazlı alkolsüz içecekler	118	0,46	141	0,51
Baharatlar	172	0,68	200	0,72
Kuruyemiş ve çerezler	396	1,56	644	2,32
Aromalar ve katkı maddeleri	35	0,14	57	0,21
Baklagiller	135	0,53	182	0,66
Ambalaj ürünleri	536	2,11	442	1,60
TOPLAM	25425	100	27703	100

Tüm bu gelişmeler çerçevesinde acaba gıda sektörü dağılım oranı nedir? Biraz önce bahsetmiş olduğum ülkemizin beslenme alışkanlıkları ile bir paralellik gösteriyor mu? Bunu tabloda çok net bir şekilde görebiliyoruz aslında. 2002-2004 verilerini gösteriyorum, et ürünlerinde toplam işletme sayımız 405. Bunun toplamdaki oranı yüzde 1.59. Çok düşük bir rakam, bunun artırılması gerekiyor. 2004 yılında bu rakam 581'e çıkmış ve oranı yüzde 2.10 gibi görünüyor.

Süt ve süt ürünleri alanında 2002 yılında 2160 işletme varken, 2004 yılında 2152 adet olduğunu görüyoruz. Çok çarpıcı olacağını düşündüğüm, beslenme alışkanlıklarımıza bağlı olarak un ve unlu mamuller alanında 17.854 işletme var 2002 yılında. 2004 yılında bu rakam 19.173'e çıkmış ve toplamdaki oranı 69.21'e inmiştir aslında. 2002 yılında gıda üreten işletme sayımız 25.425 iken, 2004 yılında bu rakam 27.703'e çıkmıştır.

Ülkemizde, modern teknolojileri uygulayan büyük kapasiteli tesislerin sayısı fazla olmayıp yaklaşık 2000 adettir. Kurulu kapasitenin büyük oranı modern tesislere aittir. Gıda sanayinde kapasite kullanımını ortalama %50 olup, bu oran gıda alt sektörlerine göre değişmektedir. Tesislerin önemli bir kısmında, işlenen ürün miktarı yıllara göre değişiklik göstermekte, sanayiye uygun hammadde teminindeki güçlükler nedeniyle genelde düşük olmaktadır.

Gıda kontrol hizmetlerinin ana hedefi çiftlikten sofraya güvenli gıda üretiminin temini ve tüketiminin sağlanmasıdır. Bu kapsamda hepimizin bildiği gibi 178/2002 sayılı Avrupa Birliği direktifi uyarınca hazırlanan 5179 sayılı Kanun 2004 yılında yürürlüğe girmiş olup, yüzde 80 Avrupa Birliği mevzuatına uyumlu bir mevzuattır. Bu kapsamda hazırlanan Gıda Güvenliği ve Kalitesinin Denetimi ve Kontrolüne Dair Yönetmelik kapsamında, gıda denetim ve kontrol hizmetlerimizi yürütmekteyiz.

Yine bakanlığımızın bu mevzuata ilave olarak yapmış olduğu bazı çalışmalarından bahsetmek istiyorum. Yaklaşık 12 bileşeni olan gıda denetim sisteminin güçlendirilmesi ve yapılandırılması projesi bitmiştir. Bu projenin çıktılarında birkaçını sayacağım, küçük gıda işletmelerine yönelik gıda hijyen rehberleri hazırlanmıştır. Ülkemizde Gıda Güvenliği Bilgi Sistemi kurulmuştur, yine hızlı alarm sistemi oluşturulmuştur. Gıda denetim sistemlerinde Avrupa Birliği'ne entegre olmamız açısından, gıda denetim el kitapları, ihracat prosedür el kitapları ve bunların altındaki el kitaplarının tamamı hazırlanmış bulunmaktadır.

Beni sabırla dinlediğiniz için çok teşekkür ediyorum.

MESLEK ÖRGÜTLERİNİN GIDA EGEMENLİĞİNE BAKIŞI

Dr. Gökhan GÜNAYDIN
Ziraat Mühendisleri Odası Başkanı

Hepinize iyi akşamlar diliyorum. Bilinir ki biz bu toplantıların hepsine gerçekten hazırlanarak geliriz, ne söyleyeceğimizi planlayarak geliriz. Ama aslında sizden evvel bir Tarım ve Köyişleri Bakanlığı konuşmacısı varsa, bütün bu planlama gereksizdir. Çünkü siz konuşmanızı o konuşmanın üzerine inşa edebilirsiniz. Bir miktarını böyle yapmak zorundayım. İzzet arkadaşımızdan özür dileyerek söylüyorum bunu. Çünkü o Tarım Bakanlığı'nın bir görevlisi olarak burada ama bu görevli aynı zamanda Tarım Bakanlığı'nın resmi görüşünü de bize iletiyor. Sırasıyla ben birkaç noktaya değinerek konuşmama başlayacağım.

Şöyle başladınız değerli arkadaşım; “Ben bir rakamları vereyim, istatistikleri vereyim, yorum yapmayacağım ve böylece Türkiye tarımda kendine yeterli mi değil mi anlayacağız.” Buradan ben neyi anlıyorum: Sabahtan beri geldiler bir sürü rakam verdiler ama o rakamlar aslında doğru değil. Türkiye tarımda kendine yeterlidir, merak etmeyin (!). Şimdi bu söylem üzerinden ben rakamları biraz yorumlayayım. Çünkü rakamları yorumlamazsanız, istatistik kuyruklu yalan hikayesine dönüşebilir.

Öncelikle, “Türkiye’de tarım istihdamı azalmıştır, bu da Türkiye’nin uyguladığı tarım politikasının başarısıdır” diyorlar. Bunu sadece İzzet Bey söylemiyor, Tarım ve Köyişleri Bakanı da, Dışişleri Bakanı da söylüyor. Ya insaf. Başka söyleyecek bir şey bulamıyorum. Eğer teknolojiyi, bilgiyi tarıma aktarırsanız Türkiye’nin bugünkü üretimini yüzde 2-2.5 dolayındaki nüfus ile yapabilmek mümkündür. Peki son 8 yıl içerisinde 2 milyondan fazla yurttaşımızın köylerini terk etme gerekçesi bu mudur? Yani, “Geriye kalan arkadaşlar bunu pekala yapabilirler, ben şehirlere gideyim, şehirlerde çok daha güzel hayat fırsatları beni bekliyor, onlardan yararlanayım” diye mi gitmişlerdir? Üretici bar bar bağıyor, “1 yıl içinde gübre yüzde 180 arttı, mazot son 6 ayda 2 kat arttı, primimizi geçen seneden bu yana 1 kuruş artırdınız, biz karnımızı doyuramıyoruz” diye. Yoksa gerçek neden bu mudur? Hiç olmazsa inanarak söylemeyin bunları. Hiç olmazsa gelin, “Bakanlık bizden bunları söylememizi istiyor, biz o yüzden bunları söylüyoruz” deyin.

Türkiye’de büyük bir sömürü var. Bu sömürü içerisinde köylerde üretim yapıp, bizleri doyurmakla görevli olan üretici arkadaşlarımız, kendi karınlarını doyuramaz hale gelmişlerdir, o yüzden de köyleri terk etmektedirler. Bunun adımı başarı diye kimse açıklamazın.

Üretim istatistiklerine bakmak zorundayız. Sabahtan da söyledim, 1980 yılında bu memlekette 44 milyon insan yaşıyordu, şimdi 72 milyon insan yaşıyor. 28 yılda 28 milyon insan artırmış bu memleket. O halde biz Kenan hocamın da söylediği gibi hem makro, hem mikro açıdan bunları doğru dürrüst besleyebiliyor muyuz, buna bakacağız. Yani karınları doyuyor mu? Bu da yetmez, gerekli proteini alabiliyorlar mı? Bir insan, bir biyolojik varlık olarak kendilerini geliştirmek için gerekli besini alabiliyorlar mı? Bunu yapabilmenin yolu üretim istatistikleridir. Biz üretim istatistiklerini 2001 yılı rakamları üzerinden mi değerlendireceğiz? Evet, tarım sayımları her 10 yılda bir yapılır. 1991’de, 2001’de yapıldı, bir de 2011’i mi bekleyeceğiz, arada ne oldu diye bakmak için?

Arkadaşlar, TÜİK her yıl tarım istatistiği yayımlamıyor mu? Mesela 2005’te ne kadar buğday ürettik, 2006’da ne kadar ürettik, 2007’de ne kadar ürettik, bilmiyor muyuz? Biliyoruz bunları. Bildiğimiz zaman da gördüğümüz şudur: Türkiye’de mısır hariç anlamlı üretim artışı olan bir tek bitkisel üretim dalı yoktur. Buğdayda kendine yeterli olmak için 18.5 milyon ton buğday üretmemiz lazım, son 2 yılda sırasıyla 17.2 ve 17.8 milyon ton buğday ürettik.

114

10 milyon arpa üreten memleket, 6 milyon ton arpaya düştü. 2000’li yılların başında 5.2 milyon ton mısır üretirken, 1 milyon tondan fazla mısırı kaybettik, 4.2 milyon ton mısır üretiyoruz. 200 bin ton tütün üretiyorduk, şimdi 100 bin ton tütün ancak üretebiliyoruz. 4-5 milyon ton şeker pancarımızı kaybettik. Bunları görmeyeceğiz ve bunları görmeyerek birbirimizi kandırmaya devam mı edeceğiz? Bunlar TÜİK’in istatistikleri. Hiç olmazsa şunları bir aydın namusu ile saptayacağız ve diyeceğiz ki, hata bende değil, hata şunda, hata öbüründe. Ama hiç olmazsa rakamları ortaya koyacağız, rakamlar böyle.

Hayvansal üretimde arkadaşımız söyledi, kanatlı sayısında ve kanatlı beyaz ette önemli artışlar vardır. Ama 1980-2007 istatistiklerine baktığımızda Türkiye 24 milyon koyununu ve 5 milyon sığırını kaybetmiştir.

Süt üretimimiz arttı, evet. 9-10 milyon tonlardan, 11-12 milyon tonlara kadar çıktık. Ama bana inanın 2.5 milyon tonun dışındaki süt, zaten bakteri ve somatik hücre sayısı açısından standartların o kadar dışında ki, aslında içtiğimiz her sütte maalesef beslenme değil, tam tersine vücudumuza çeşitli sorunlar taşıyoruz. Bunları görmeyecek, saptamayacak mıyız?

İthalat-ihracat dengesi... İhracat rakamlarını ayrı ayrı verdiniz, ithalat rakamlarını ayrı ayrı verdiniz. Yan yana koyduğunuzda görünen şudur: 2007’de 1 milyar dolar açığı var bu memleketin. 2008’in ilk 8 ayındaki açığı 2.5 milyar dolar. Bu veri TÜİK’e ait arkadaşlar. Bu rakamlar ortada duracak, sizler Türkiye tarımda kendine yeterlidir demeye devam edeceksiniz!

Birbirimize sürekli aynı salonlarda, farklı rakamlar vereceğiz, sonra dağılacağız, belki 6 ay sonra başka bir yerde bir daha buluşacağız, gene siz o rakamları vereceksiniz, gene biz bu rakamları vereceğiz. Böyle bir şey olur mu? Memlekette geçerli bir istatistik yok mu? Bunun üzerinden değerlendirme yapmamız gerekmiyor mu?

“Protein açığımız bulunmamaktadır” dediniz İzzet Bey. Bu memleketin protein açığı yoksa, ben hiçbir şey bilmiyorum. Bir araştırma şirketi diyor ki “Türkiye içinde bir tane Belçika var, bir tane Mısır var, bir tane Nijerya var.” Yani Türkiye’de Avrupa standartları üzerinde yaşayan bir küçük azınlık var, arkasından çok büyük, orta direk diye tanımlanan ama aslında direğinin önemli bir bölümü yıkılmış insanlar var, bir de açlıkla, sefaletle boğuşan 20 milyon insan var. Bu 20 milyon insan, rakamlar gösteriyor, mutlak yoksulluk sınırının altında yaşıyor. Günde 1 dolar gelirleri yok. Bu arkadaşların protein açığı yok öyle mi bu memlekette? Ben söyleyecek başka bir şey bulamıyorum gerçekten.

Sonra bakın, Köydes’i kurmuşuz, Köydes’e 2 yılda 4.5 milyar YTL para aktarmışız, böylece kırsal altyapı sorunları çözülmüş (!). İstatistikler doğru. Bu paralar nereye gitti arkadaşlar? Mesela Türkiye’nin en büyük ihtiyacı sulama yatırımı. Bu parayla ne kadar tarımsal sulama yatırımı yapıldı? Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü’nü masraflı diye kapattı bu iktidar. Yerine Köydes’i kurdu. Masrafsız diye kurulan Köydes’e 2 yılda 4.5 milyar YTL para aktardınız, yani bu bir yıllık tarım bütçesi demektir. Bununla ne kadar yandaş müteahhit varsa, onlar doyuruldu. Tablo bu kadar açıktır.

Son bir rakam vererek bu proaktif konuşmayı bitireceğim, yani ben bir başkasının konuşması üzerine konuşmamı inşa etmem, kendi sözümü söylemeyi tercih ederim. “Kredi faizlerinin oranlarını düşürmüşüz, miktarını artırmışız...” Türkiye tarıma yılda aşağı yukarı 5.3 milyar YTL bütçe aktarıyor. Bugün itibarıyla kullanılan tarım kredisi miktarı kabaca 8 milyar YTL. Bunun 5 milyar YTL’si Ziraat Bankası’na, geriye kalanı da yabancı bankalara ait. Bu memleketi çok büyük bir kuraklık vurduğu zaman, Tarım ve Köyişleri Bakanı demişti ki, “Çiftçinin kredi borçlarını erteleyeceğiz.” Ben de çok merak etmiştim, acaba Denizbank’a nasıl kredi borcunu erteletecek diye. Denizbank’a sayın bakan yazı gönderse çiftçinin kredi borcunu öteleyin diye, yani Dexia Bank’a, Dexia Bank ne der: Olur sayın Bakanım, siz Maliyeden parayı bana gönderin, ben hemen öteleyeyim. Başka bir şey der mi arkadaşlar?

Çiftçi yabancı bankaların 3 milyar YTL’lik kredi kısılacı altına girmiş, kredi kartlarıyla açık para kullanıyor, onun borcuyla öbürünü kapatmaya çalışıyor, tarlalar, tarım makineleri haciz ediliyor... Biz bu gerçeği bu ülkede yaşayan insanlar olarak görmeyeceğiz, diyeceğiz ki, tarımdaki kredi hacmini artırdık, bununla da övüneceğiz, bir el insaf daha. Söyleyecek çok şey var...

Şimdi esas mesele şu: Türkiye açlıktan nasıl korunur? Arkadaşlar bizim meselemiz bu. Şu şöyle yaptı, bu böyle yaptıdan farklı bir şey. Görüyoruz ki Türkiye’nin bitkisel ve hayvansal üretim artışı nüfus artış hızına yetişmiyor. O halde bir şeyler yanlış yapılıyor. Bu yanlışları düzeltmek lazım.

Fakat şuna inanın, krizler bu yanlışları düzeltmek için size fırsat tanımaz, tam tersine bu kriz ortamları finans kapitale yeni fırsatlar tanır. Hemen hatırlayalım, bugün bu salonda bulunan herkesin eleştireceğinden şüphesiz emin olduğum, Doğrudan Gelir Desteği sistemi... Ne dediler bize “Girdiye yani mazota, gübreye, ilaca; çıktıya yani arpaya, buğdaya, pamuğa destek verme. Ne ektiğine biçtiğine bakmadan, verim değerlerine bakmadan dekar başına para ödeyin, doğrudan gelir desteği verin.” Türkiye eğer 1999-2001 döneminde kriz ortamında olmasaydı, Kemal Derviş, 15 günde 15 yasa çıkartacaksın diye Demokles’in Kılıcı gibi her gün ana haberlerde görünmeseydi, siyaset bu kadar savrulmuş olmasaydı, bize bu yasayı çıkartabilirler miydi? Bütün destekleme sistemimizi ortadan kaldırıp yerine tarımsal üretimle hiçbir alakası olmayan Doğrudan Gelir Desteğini koyar mıydık? Veya tütünümüze, şeker pancarımıza kota koyar mıydık? Fabrikalarımızı özelleştireceğiz diye taahhütte bulunur muyduk? Bunların hepsini biz o kriz ortamında yaptık.

Şimdi başka bir kriz ortamı daha var. Ve bu kriz ortamında da şunu söylüyorlar: “Küçük köylülük verimsizlik demektir, köylülüğü tasfiye etmeliyiz ki tarımda verimliliği yükseltmeliyiz...” Verimlilik ne demek? Yani bir makine düşünün, makinenin bir tarafından bir şey koyuyorsunuz girdi ve bir diğer tarafından bir şey alıyorsunuz, çıktı. Bu girdi ve çıktı arasındaki orandır verimlilik. Ama neye göre ölçeceksiniz? Kenan Hocam, “Dekardan aldığınız 20 ton domates beni ilgilendirmez. O domatesin likopen içeriği önemlidir ben ona bakarım” diyor. O halde bizim dekara kg, hektara ton diye tanımladığımız verimlilik ölçütleri her zaman geçerli verimlilik ölçütleri olmuyormuş. Bunları yeni baştan düşünmemiz, yeni baştan değerlendirmemiz lazım.

Türkiye’de 17 milyon tona düşmüşse buğday verimi, bu sadece “Tanrı yağmur vermedi ne yapalım” diye açıklanamaz. Bu memlekette 9 milyon hektar alanı sulayabilecek yeraltı ve yer üstü su kapasitemiz var. O halde biz bu sulama yatırımlarını yapmalıyız. 10 yılda bu sulama yatırımlarını tamamlayacaksa, yılda 400-450 bin hektar alanı sulamaya açmamız lazım. Ancak bugün yüzde 1’ini bile açmıyoruz. Böyle bir tablo içinde biz “Gelecekteki küresel ısınma sürecine hazırlıklıyız, buna uygun gidiyoruz” diyebilir miyiz?

Küçük köylülüğü tasfiye ederek hiçbir yere varamayız. Çünkü küçük köylülüğü tasfiye etmek demek, aslında Avrupa Birliği’nin çok yakıcı bir şekilde öğrendiği endüstriyel tarımı Türkiye’nin kalbine sokmak demek ve kar hırsı uğruna Türkiye’nin bütün beslenme değerlerini yok etmek demek. Bütün bunları gerçekten son derece sağlıklı bir şekilde değerlendirmeliyiz.

Arkadaşlar enerji çok önemli. Bugün dünyadaki tarım ve gıda krizinin sorumlularından bir tanesi, tarım alanlarını enerji alanı olarak kullanmaktır. Ama Küba bunu başka türlü yapmıştı. Biz acaba şöyle yapabilir miyiz? Küçük üretici kooperatiflerinin kendi biyoyakıt ihtiyacını üretecek bir küçük enerji tesisiyle, enerjideki dışa bağımlılığımızı ortadan kaldırabilir miyiz? Bakın 20’nin üzerindeki ürün ile biz biyoyakıt üretebiliyoruz. Eğer siz bunu piyasaya bırakırsanız, yabancı şirketler Türkiye’nin en verimli alanlarına sözleşmeli tarım ile girerler ve sizin nitelikli gıda hammaddesi yetiştirmeniz gereken yere pekala kanola’yı eker geçerler. Ama siz bunun yerine planlı

bir ekonomiye yönelirseniz, 2 milyon hektar alanı halen fiilen boş bulunan tarım alanlarında ve 3.5 milyon hektarı 2 yılda bir kullanılan, nadas ilişkisine giren alanlarda, kooperatiflerin kendi tarımsal ihtiyaçlarına yetecek bir biyoyakıt sistemi kurarsanız bu Türkiye'nin yararına olur mu? Olur arkadaşlar. İşte diyalektik böyle bir şey. Bir başkasının sorun olarak tarif ettiğini siz kendi yararınıza, kendi çıkarınıza bir durum olarak tarif edebilirsiniz.

Söyleyecek çok şey var. Bugün Türkiye 970 milyon dolar gübre ithalatı yapıyor. Gübrede %180 fiyat artışlarından bahsediyoruz ama acaba bunun nedeni nedir diye hiçbirimiz düşünmüyoruz. Sadece hammadde fiyatlarındaki artış mı bu? Acaba hatırlıyor muyuz, bizim gübre sanayi tesislerimiz vardı. Bunları teker teker sattık. Şimdi o gübre sanayi tekelleşti, yabancılaştı. Gübrenin hammaddesinin ithali de belirli tekellerin elinde ve onlar gariban üreticinin alın teri üzerinden çok haksız bir ticareti çok rahatlıkla yapıyorlar. Devlet bu alanda hiçbir şey yapamaz, çünkü devlet alandan çıkmış.

Devlet mazot desteği veriyorum diyor, işte arkadaşlar açıkladı, verilen destek toplam tüketimin yüzde 10'u bile değil. Üstelik de dekara 16 YTL olarak verdiğiniz Doğrudan Gelir Desteği'ni azalta azalta, ondan ayırdığımız kısmı mazot desteği olarak verdiniz. Dolayısıyla aslında toplam destek ölçüsünde de bir değişiklik olmadı.

Son sözlerimi bu saatte sizleri daha fazla sıkmamak için, mühendisler için çok önemli bir konuyla tamamlıyorum. Huzurlarınızda kimya mühendislerine, ziraat mühendislerine, başkanlarına, yönetimlerine teşekkür ederim, böyle olumlu bir çalışma düzlemi yarattıkları için. Gıda mühendisleri arkadaşlar da burada. Bakın arkadaşlar Türkiye'de 450 bin noktada gıda üretim, dağıtım ve satışı yapılıyor. Biz hammadde üretiyoruz, ürettiğimiz hammaddeler buralarda işleniyor, satılıyor, dağıtılıyor. Bizim buraları denetlememiz lazım. 5179 sayılı Yasa sorumlu yöneticilik müessesesi getirmiş. Yasa, "6 bin tane gıda deneticisi arkadaşımız ile bu kadar fazla noktayı denetlemek mümkün değildir. Onun için işletmeler kendi içinden bir içsel denetim mekanizması kursunlar" demiş. 2004 yılında Sorumlu Yöneticilik Yönetmeliği'nde bir değişiklik yapıldı ve denildi ki, "Bundan sonra ustalar sorumlu yöneticilik yapabilirler." Ustanın başımızın üzerinde yeri var. Usta çok güzel ekmeğe açar, ustanın açtığı ekmeği de biz açamayız. Ama usta da HACCP'den ISO'dan anlamaz arkadaşlar. Bunun için bu memlekette ziraat mühendisi, gıda mühendisi, kimya mühendisi yetişir.

Dönemin Bakanı sayın Sami GÜÇLÜ'nün yanına gittik. "Bakanım niye böyle bir yönetmelik değişikliği yapıyorsunuz" dedik. "Sayın Başkan siyasette olur böyle şeyler, siz davanızı açın" dedi. Biz de dedik ki, "İnşallah sizin Bakanlığınız, bizim de Başkanlığımız döneminde bu dava sonuçlanır."

Dava açtık, yönetmelik değişikliği oldu kaçırdık, bir daha dava açtık, en sonunda yakaladık, geçen sene yürütmenin durdurulması kararı aldık. Böylece Tarım Bakanlığı ustalara sertifika verme işlemini durdurmak zorunda kaldı. Bu sene de Haziran ayında iptal kararını aldık. İptal kararı, "Bundan sonra ustalar sorumlu yöneticilik yapamaz, yeniden mühendisler o işletmelerde sorumlu yönetici yapacaktır" anlamına geliyor. Haziran ayında kararı aldık ve izlemeye başladık. Ben size tarihleri veriyorum. Danıştay 10.

Dairesi'nin verdiği yargı kararı 13 Temmuz 2008 tarihinde Tarım ve Köyişleri Bakanlığı'na tebliğ edildi. İdari Yargılama Usulleri Kanunu'na göre Bakanlık 30 gün içinde bu yargı kararına uygun işlem tesis etmek zorunda. Artık takdir yetkisi kalmamış. Yani en son 13 Ağustos 2008 tarihinde il müdürlüklerine ustaları sorumlu yöneticilikten ayırın, mühendis istihdamına geçin diye genelge göndermek zorunda. 13 Ağustos'ta bu yazı gitmedi. Sonradan bize tebliğ edildi öğrendik ki, Bakanlık temyiz etmiş davayı. Çoğu ziraat mühendisinden, yöneticilerden oluşan Tarım ve Köyişleri Bakanlığı temyiz ederek ne demek istiyor: Ziraat mühendisleri, gıda mühendisleri, kimya mühendisleri, sorumlu yöneticilik yapmasın, ustalar sorumlu yöneticilik yapsın diyor. Bu mudur Tarladan Sofraya Gıda Güvenliğini sağlamak?

Sayın Tarım ve Köyişleri Bakanlığı Müsteşarını 17 Eylül 2008 tarihinde ziyaret ettik ve dedik ki, "Yaptığınız suçtur, bütün yöneticiler hakkında suç duyurusunda bulunacağız, ancak yanınıza geldik ki, uyarmadan eyleme geçtiniz demeyiniz bize. Tarım ve Köyişleri Bakanlığı'nın meslektaş müsteşarının böyle bir temyizden ve böyle bir uygulamama kararından haberinin olduğunu sanmıyoruz." Sayın Müsteşar, Koruma ve Kontrol Genel Müdürü'ne döndü, "Uygulamadık mı biz bu kararı?" diye sordu. En sonunda arkadaşlar 22 Eylül'de yani 5 gün sonra Tarım ve Köyişleri Bakanlığı il müdürlüklerine bir tebligat çıkartarak, "Ustalar sorumlu yöneticilik yapamaz, yargı kararı uyarınca mühendisler sorumlu yöneticilik yapacaktır" dedi.

118

Bu ne anlama geliyor? Bir konuyu 4 yıl takip ediyorsunuz, sadece mühendis istihdamı değil, halk sağlığı ve tüketici sağlığı için uygun bir karar çıkartıyorsunuz, bu kararı uygulamak için de 4 ay ayrıca uğraşıyorsunuz. Tarladan Sofraya Gıda Güvenliği de herhalde böyle bir şey olsa gerek. Saygılar sunuyorum.

TARTIŞMA BÖLÜMÜ

Oturum Başkanı: Değişik kesimlerden 6 tane konuşmacıyı dinledik. Türkiye ve Türkiye’de yaşayan 70 milyon ve gelecek için çok önemli konular tartışıldı. İnşallah kuruluşlar arasında bir ilişki kurulur, işte bakanlık olarak, sivil toplum örgütleri olarak. Çünkü amaç bizim ve gelecek neslimizin doğru beslenmesi, kafalarının gelişebilmesi, teknoloji üretebilmeleri, bu da tabii hep beslenme ile ilgili, tarım ile ilgili.

Ülkemizin dış güçlere peşkeş çekilmemesi ve yeni politikaların üretilmesi de önemli. Devletin tabii özel sektörün ya da işte sivil toplum örgütlerinin bir araya gelerek, geleceğimizi yönlendirmeleri gerekiyor. Aksi durumda gidiş biraz vahim görünüyor. Ama her zaman dönüş mümkün, aslımıza dönmemiz lazım, nereye gidiyoruz farkında olmamız lazım. Farkındayız ama belki küçük bir kesim farkındayız, 70 milyonun farkında olması lazım. Onun için de basına, yöneticilere ulaşan kişilere büyük iş düşüyor. Zaten süremizi çok geçtik, bir 15 dakikada soruları alalım. Buyurun.

Prof. Dr. Kenan DEMİRKOL: Üzülerek Tarım Bakanlığı’nın insan beslenmesi konusunu ıskaladığını izlemek durumunda kaldım. Şimdi hayvansal protein, bitkisel protein deniliyor. Protein, proteindir arkadaşlar, aminoasidini kullanırız biz proteinin. Hayvansal protein dediğimizde insan vücudu tarafından üretilmeyen aminoasitler de vardır, bitkide 1 ya da 2 tane eksik vardır ama mercimekte eksik olan bulgurda vardır, bulgurda eksik olan mercimekte vardır. Siz mercimekli bulgur pilavı yaptığınız zaman Anadolu’da gelenek olduğu gibi, ete eşdeğer bir protein elde edersiniz, lütfen artık şu hayvansal gıdaya mikro nutriyent açısından bakmayı öğrenelim. 1 litre sütü üretmek için 900 litre su harcıyoruz. Biz sütü protein kaynağı olarak alırsak 900 litre suyla belki onlarca kilo mercimek proteinini ve bulgur proteinini üretmiş oluruz, ne olur biraz daha akılcı yaklaşalım bu işe. Hayvansal gıda protein kaynağı değildir, makro nutriyent kaynağı değildir, mikro nutriyent kaynağıdır. Demir kaynağıdır. Türk insanının zekasını geliştirmek için hayvansal demire gereksinim vardır, hayvansal proteine değil. Türk insanının ruhsal sağlığı, kalp sağlığı için hayvansal omega-3’e gereksinimi vardır, hayvansal proteine değil. Ne olur birbirine karıştırmayalım bunları. İnanılmaz bir kaynak israfı var. Biz proteinin tümünü kırmızı etten almaya kalkarsak doyuramayız bu toplumu.

İkincisi, İzzet bey, büyük bir mutlulukla sıvı yağ tüketiminin arttığını söyledi. Hangi sıvı yağ tüketimi arttı? Omega-6 kaynaklı sıvı yağ tüketimi Türkiye’de arttı. Akdeniz havzasında bu yağı en çok kullanan İsrail, en çok kanser İsrail’de var. İkinci sırada en çok kullanan ülke Türkiye, ikinci sırada en çok kanser Türkiye’de var. Kalp hastalığı için de aynı istatistik geçerli. Bununla övünüyor musunuz Bakanlık olarak?

Yunanistan’da kişi başına 20 kg zeytinyağı tüketiliyor, Türkiye’de 1 kg. Hadi Yunanistan’ı yakalayın, o zaman övünün. Sıvı yağ ile İsrail’i yakalamakla övünemezsiniz. Kronik hastalıkların tedavisi için bu ülke yılda 20 milyar dolar harcıyor. İnsan hayatının yanında inanılmaz bir parasal kaynak heba oluyor. Biraz aklımızı kullansak, biraz bakanlıklar koordineli biçimde Türkiye Beslenme Modeli’ni oluştursa, 20 milyar dolar cepte kalır. Tarım teşvik edilebilir, zeytinyağı teşvik edilebilir, doğal hayvancılık teşvik edilebilir, kaynağı da hazır. Yalnız bu parayı Amerikan ilaç firmalarına, tıbbi alet üreticilerine ödeyeceğinize, çiftçinize ödeyeceksiniz. Bu mantıksal adımı atmamak zorundayız.

Mısır üretsek ne olur, üretmesek ne olur? Mısırın neresinde bir insana fayda var ki? Mısırdaki hiç olmazsa Türkiye ihtiyacını karşılıyor, keşke karşılayamaz olsak. Pirinç. Hep pirinç dayatılıyor insanlara, proteini en düşük tahıldır. Ya şu pirinçten biraz uzaklaşmamız gerektiğini Bakanlık ne zaman anlayacak?

120

Bakın, beyaz ekmek kavramını ortadan kaldırsak, tam buğday ekmeği kavramını yerleştiresek, 5 milyon ton buğday tasarrufu yaparız. Niye bakanlık bunu dile getirmiyor. Niye hala bu toplum, hastalık üreten beyaz ekmek yemeye mahkum bırakılıyor. Teşekkür ederim.

SORU: Hatice Hanıma olacak sorum. Hatice hanım, birçok istatistik verdi. Bir şey dikkatimi çekti. Türkiye’deki mutfak atıklarının çöplerinin girdileri hesaplandı mı acaba ya da hesaplanırsa sevinirim. Böyle bir önerinin biz uygulamasını yapıyoruz. Mersin’de birkaç okulda çöpleri çocuklara toplatıp, tarıma yönelik organik gübre anlamında değerlendirilmesine yönelik çalışmalarımız var. Buna dikkat çekmek isteriz. Organik konusunu tekrar gündeme getirmek istiyorum. Çünkü bu tohumdan pazarlara kadar aynı sistemin etkisi altında. Lütfen elele verip ülkenin tarımını organik yönden, yani doğal yönden kurtaralım. Ayrıca İngiltere’deki arazi ofisleri konusunda biraz bilgi alabilir miyim? Teşekkür ediyorum.

Prof. Dr. Mustafa KAYMAKÇI: Avrupa Birliği ve ABD’yi ele alıyoruz, burada toplam nüfus içinde tarımda çalışanların oranı yüzde 2-3’lerde diyoruz ve bu da bir çağdaşlık ölçütü ya da tarımın ilerleme düzeyi olarak hep aklımızda. Türkiye için de iddiamız bu, yüzde 40’lardan yüzde 25’lere indik. Acaba bu yaklaşım, tartışmaya açık olmalı mı? Yani Türkiye’nin tarımda çalışan nüfusunu yüzde 2-3’lere indirmemiz doğru mu? Gökhan GÜNAYDIN yanıtlarsa sevinirim.

Oturum Başkanı: Soruları yanıtlamaları için ben sözü sayın konuşmacılara bırakıyorum. Buyurun.

İzzet ÖLMEZ (TKB Koruma ve Kontrol Genel Müdürlüğü): Gökhan Bey, sanıyorum bir yanlış anlama oldu diye düşünüyorum. Ben sunumumda zaten protein açığımız olmadığını söylemedim. FAO'nun kaynaklarından almış olduğum veriye göre enerji alımındaki karbonhidrat oranı yüzde 66, protein oranı yüzde 12'lerde, yağ alım oranının da yüzde 21'lerde olduğunu söylemiştim. Burada da görüldüğü gibi toplam protein alımımızın düşük olduğunu, bu sıralamayı değiştirmemiz gerektiğini hatırlatmıştım, sanıyorum burada bir yanlış anlaşılma oldu. Gökhan Bey'in birçok sorusu vardı, bunlara konumum itibarıyla cevap veremeyeceğim. Çünkü soruların büyük bir kısmı doğrudan Bakanımıza sorulmuştu. Bunları sayın Bakanımıza iletteğim.

Bitkisel üretimle ilgili yine FAO'nun kaynaklarından size rakamlar vermeye çalıştım. Bitkisel yağların arttığı ile ilgili tabi ki hocamızın yorumuna ben ikinci bir yorum yapmayacağım. FAO'nun kaynaklarından derlemiş olduğum bitkisel yağların artış gösterdiğini sizlere aktarmaya çalıştım.

Prof. Dr. Kenan DEMİRKOL: Sadece ayçiçeği yağının yaratmış olduğu sağlık sakıncalarının tedavi gideriyle Türkiye'de zeytincilik teşvik edilir ve bu halk zeytinyağı yiyebilir, Yunanistan kadar.

121

Hatice ÜNAL (TZOB): Öncelikle ilk sorunuz için olumlu bir yanıt veremeyeceğim, mutfak atıkları için herhangi bir israf hesaplaması yok. Hatta bu hesap içinde tarımsal sanayideki kayıplarımız bile yok.

Arazi ofisi, tarım işletmelerinin yapısını iyileştirmek, özellikle mirasla bölünen arazilerin bölünmesini artık durdurmak için Avrupa'da uygulanan bir sistem. Şöyle bir örnek vereyim: Köyde kalmak ya da tarımını devam ettirmek isteyen bir kardeş var. Diğer mirasçılar haklarından vazgeçiyorlar ama devlet, bu arazi ofisleri onu uzun dönemde kredilendirerek, diğer kardeşlerin parasını ödemesini sağlıyor. Dolayısıyla devlet eliyle bir düzenleme bu. Daha fazla bölünmenin önlenmesi için Türkiye'de de artık uygulanması gereken bir şey. Bunun yanında gerekiyorsa arazi ıslahı gibi arazi ile ilgili tüm düzenlemeler bu ofisler eliyle yapılabilir diye düşünüyoruz. Teşekkür ediyorum.

Dr. Gökhan GÜNAYDIN (ZMO Başkanı): Aslında Mustafa KAYMAKÇI hocamın bana yönelttiği sorunun çok kapsamlı bir soru olduğunun hepimiz farkındayız. 72 milyon nüfusumuz var. Bu nüfusun yalnızca 22 milyonu istihdam ediliyor. Nüfusun işgücüne katılım oranı son derece düşük. Bunun artırılması lazım. İkincisi, hocamın sorduğu soru, tarım istihdamının payını daha da azaltmalı mıyız? Bakın Türkiye'deki tarım istihdamını yüzde 1.5-2'e

daraltmak demek, tarımda çalışan insan sayısını 250-300 bine daraltmak demektir. O zaman soruyu şöyle düşünelim, bu aynı zamanda Türkiye’de kırsal alanın boşalması anlamına da gelmez mi? Türkiye’de 36 bin köy var. Bir o kadar da nüfusu 200’ün altında olan köy altı yerleşme var, 70 bin kırsal yerleşmede şu anda 22-23 milyon yurttaşımız yaşıyor. Biz tarım istihdamını daraltacaksak, bu insanlara çalışacak başka bir yer göstereceğiz. Örneğin biz Yozgat’ın köylerinde, Van’ın köylerinde bilgisayar çipi üretebilecek bir teknolojiye sahip olursak, olağan iktisat düzeni zaten tarımdan nüfusu emer. Bunu iktisadın olağan kurallarına bırakmak zorundasınız. Türkiye’de yapılan ne? Kırsal alandan insanlar kovuluyorlar, bu yanlış. İkincisi de çok öykündüğümüz Avrupa Birliği açısından bir noktayı söyleyeyim. Finlandiya gibi İskandinav ülkelerinde nüfusun boşaldığı alanlarda nüfusu geri döndürecek çalışmalar yapıyorlar. Yani insanları köylerinde tutabilmek için onlara özel destekler sağlıyorlar. Eğer biz kırsal alanı boşaltır da, İstanbul’u 20-25 milyon, Ankara’yı 15 milyonluk kentler haline getirirsek, adeta gövdesi olmayan ama kocaman bir başı olan ve büyük karmaşadan dolayı doğru dürüst düşünemeyen bir memleket yaratırız. Dolayısıyla tarım sektörünün aynı zamanda kırsal yaşam ve kırsal peyzaj açısından da çok büyük bir önem taşıdığını bilmeliyiz ve politikalarımızı ona göre kurgulamalıyız.

122

Doç. Dr. Erdoğan GÜNEŞ (AÜZF): Geleceğin yatırım aracının artık petrol, altın değil, toprak olduğunu herkesin bilgisine sunmak veya bu konuda birtakım bilgilerin farkına varmamız gerekir. İkincisi yanlış anlaşılan bir olay var, gıda artışları üreticiye çok iyi yansıyor gibi bazı düşünceler var, gıda artışı Türkiye için bir fırsat mıdır diyenler var, asla böyle bir şey söz konusu değil. Örneğin üretici fasulyeyi 1.3 YTL’ye satarken, tüketici, yani bizler 4 YTL’ye alıyoruz. Aradaki alıcılar çok fahiş fiyatlarla bu işi yürütüyorlar. Özellikle Türkiye’de hipermarketlerin, süpermarketlerin artışıyla bu oluyor. Bu artışı da sağlayanlar hep bu küresel şirketler. Onun için “ne kadar güzel gıda fiyatları artış gösteriyor, iyi üretici daha çok kazanıyor” gibi bir şey sakın aldanmayalım, uyarmak için söylüyorum.

Son bir not, güncel bir rakam, 2007-2008 ocak aylarında Türkiye’de 520 bin kişi tarımdan kaçmış. Ve bunun 250 bin kişisi kentlerde iş bulmuş, geriye kalan 250 bin kişi ne oldu? Çok önemli bir soru.

Turhan ÇAKAR (Tüketici Hakları Derneği Genel Başkanı): İzzet Bey’in bir sözü vardı, o tabi beni ürküttü. Aslında bu anlayışlardan vazgeçmemiz lazım. Dedi ki, meyve sebze üretiminin büyük bir oranı ihraç edilmektedir, bu sevindirici bir gelişmedir. Böyle bir şey olamaz. Halkımız ihraç edilen bu meyve sebzeden ne gibi yarar görüyor? Halkımız bunu yemeyecek, başkaları yiyecek, burada tüketiciler aç kalacak, sefil kalacak, beslenemeyecek. Böyle bir ihracat politikası olur mu?

Aslında buradaki açlık, yoksulluk rakamları da yanlış. Ankara Büyükşehir Belediyesi 2008 yılında 400 bin aileye gıda yardımı yapacağını dedi. Geçen sene 300 bin aileye yardım yaptı. Arkadaşlar, 400 bin aile Ankara’da kaç

kişi yapar biliyor musunuz? 1 milyon 600 bin kişi yapar. Eğer Ankara'da 1 milyon 600 bin kişi açsa, bu Türkiye'de en az 20 milyon kişi aç demektir. Bilimsel olarak Türkiye'de açlık sınırı 730 YTL'dir. İşçi emeklilerinin yüzde 85'ten fazlası 500-550 YTL alıyor. Memur emeklilerinin büyük bir kısmı gene bu sınırdadır. Türkiye'de yüzbinlerce insan 502 YTL asgari ücret alıyor, yani açlık sınırının da altında. Bu Devlet İstatistik Enstitüsü'nün verdiği rakamlardır. Karnı tok insana, ekonomik durumu iyi olan insana gıda yardımı yapılmaz. Eğer 400 bin aileye, 1 milyon 600 bin aileye gıda yardımı yapılıyorsa bunlar aç demektir. Şimdi bu iyi mi oldu, kötü mü oldu? Bu mevcut anlayış ve politikaların bir sonucudur. Halkımız da meyve sebze yemek istiyor, bakarak geçmek değil. O yüzden tüketici haklarını ayaklar altına alan bu anlayışın terk edilmesi gerekiyor. Teşekkür ediyorum.

Oturum Başkanı: İkinci oturumu ve sempozyumu kapatıyoruz. Düzenleyici kuruluşlar Ziraat Mühendisleri Odası ve Kimya Mühendisleri Odası'na burada teşekkürlerimizi sunuyoruz. İyi ki varlar...

TMMOB
GIDA MÜHENDİSLERİ ODASI

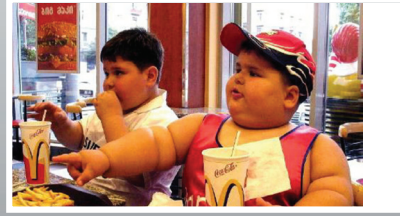

TMMOB
KİMYA MÜHENDİSLERİ ODASI

TMMOB
ZİRAAT MÜHENDİSLERİ ODASI

Dünya Gıda Günü 2007

GIDA HAKKI

19-20 Ekim 2007

sempozyum

DÜNYA GIDA 2006 GÜNÜ

TMMOB
KİMYA MÜHENDİSLERİ
ODASI

TMMOB
Ziraat Mühendisleri Odası

13-14 ekim

Milli Kütüphane Konferans Salonu

ANKARA

DÜNYA GIDA GÜNÜ 2005

**14 - 15
EKİM 2005**

SEMPOZYUM

DÜNYA GIDA GÜNÜ

“TARLADAN SOFRAYA” GIDA GÜVENLİĞİ SEMPOZYUMU

15-16 EKİM 2004

ANKARA

Çankaya Belediyesi Çağdaş Sanatlar Merkezi

